анонс
НОМЕРА

З новим навчальним!
3 ст.

До 120-річчя композитора
8-9 ст.

Кременець: вересень, 1939
18-20 ст.

30 вересня 2016 року, №13-18 (229-234)

ЗАМОК

Газета Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка

Афанасій ЛОМАКОВИЧ,
ректор академії, професор

СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ

Ретроспективний аналіз пріоритетних напрямів діяльності навчального закладу за минулий період нерозривно пов'язаний із визначенням стратегічних векторів розвитку. Розроблена п'ять років тому концепція поетапного переходу нашого ВНЗ від статусу інституту до статусу академії, що ґрунтувалася на тогочасних реаліях, передбачала кардинальні зміни у функціонуванні закладу, визначила нову філософію освіти, пріоритети і принципи та механізм їх реалізації, була успішно реалізована і дала конкретні результати. Основним фактором, який обумовив досягнення намічених цілей, стала єдність науково-педагогічного, адміністративно-технічного і студентського колективів, зосередження їх зусиль на виконання завдань з підвищення статусу навчального закладу. Досягнуті результати не означають, що всі можливості використані, що всі ресурси задіяні. В цьому аспекті маємо і широкі можливості, і потужні ресурси для виконання актуальних стратегічних завдань. Залишаємось вірними нашій чіткій меті: зміна статусу навчального закладу з гуманітарно-педагогічної академії на статус регіонального університету.

Досягнення стратегічної мети завжди пов'язане з вирішенням важливих проблем, найактуальнішою серед яких бачимо проблему кадрову. Основний аспект цієї проблеми – підготовка власних докторів наук і професорів, що сприятиме прискоренню процесу відкриття нових спеціальностей та аспірантури, започаткуванню фахових видань, долученню до грантових програм тощо. Базу для цього маємо достатню: в попередній період становлення навчального закладу ми успішно реалізували заходи з підготовки власних кандидатів наук і доцентів. Висловлюємо сподівання, що наступним "кадровим проривом" стане захист докторських дисертацій доцентами М.С.Курачем, Д.Ч.Чиком, Н.М.Савелюк, Л.О.Данильчук. Чітко визначені вимоги щодо статусу завідувачів кафедр: це повинен бути професор або доктор наук. З приємністю зазначаємо, що частина чинних завідувачів кафедр (Т.С.Фасолько, Л.М.Кравець, О.А.Фурман, В.А.Голуб, О.Г.Легкун) заявили про свої наміри щодо виконання докторських дисертацій.

Окреслюється проблема вдосконалення структури академії. Зокрема, йдеться про об'єднання профільних кафедр за принципом інтеграції теорії навчальної дисципліни з методикою її викладання, про керівництво такими кафедрами доктором наук або професором, що дасть змогу порушувати питання щодо відкриття магістратури з відповідних спеціальностей. Збереження та збільшення ліцензованого обсягу за магістерською програмою з технологічної освіти потребує диференціації окремих кафедр, насамперед формування кафедри теорії та методики технологічної освіти, очолюваної професором або доктором наук, а також кафедри математики та інформатики з методикою їх викладання, що в перспективі дасть можливість відкрити бакалаврську освітньо-професійну програму з інформатики. Реорганізація кафедри дошкільної освіти та методик викладання у кафедру дошкільної та початкової освіти відкриє шлях до реалізації ще одного стратегічного завдання – ліцензування спеціальності "Початкова освіта" за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра.

В академії розроблено орієнтовний план підготовки перспективних науково-педагогічних працівників для здобуття наукового ступеня доктора наук у докторантурі ВНЗ України на 2016 – 2020 роки. За минулий навчальний рік зміцнився наш науково-кадровий потенціал: вісім викладачів отримали вчене звання доцента (О.О.Бережанський, О.Г.Легкун, О.А.Марунько, М.В.Сиротюк, В.Є.Ткачук, О.І.Чик, М.Л.Швидків, В.І.Банах), дев'ятеро здобули ступінь доктора філософії (Р.О.Дубровський – українська література; М.П.Олексюк, І.Є.Клак – теорія і методика професійної освіти; Н.М.Волянюк – декоративне і прикладне мистецтво; І.М.Галаган – теорія і методика навчання; В.Б.Легін – теорія навчання; Т.В.Кучер – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення); О.В.Тригуба, О.В.Гурська – фізіологія рослин). Не залишаються поза увагою молоді науково-педагогічні кадри: направлення на навчання в аспірантурі для здобуття наукового ступеня доктора філософії надано А.Р.Заблоцькому (спеціальність "Соціальна робота"), С.М.Томашівському (спеціальність "Теорія та методика професійної освіти") та випускниці гуманітарного факультету Н.А.Данік (спеціальність "Наука про освіту. Польська мова").

Усі стратегічні орієнтири, ближні та віддалені перспективи розвитку формуються з урахуванням визначального освітянського принципу: центральною фігурою і найвищим пріоритетом у діяльності ВНЗ був і залишається студент. Збереження контингенту студентів – проблема багатогранна і вимагає вирішення комплексу різнопланових завдань: від організації ефективної профорієнтаційної роботи за межами академії до забезпечення відповідного рівня фахової підготовки та належних умов навчання і життєтворчості студента у стінах вищого закладу освіти. Тільки так можна гарантувати позитивну динаміку контингенту студентів, що є першоумовою стійкої конкурентоспроможності ВНЗ на сучасному ринку освітніх послуг.

На цій же основі забезпечується якісна підготовка вчителя національної школи. Згадаємо давно відому істину: підготовка фахівця розпочинається на тому фундаменті, який колишній учень отримав у загальноосвітній школі. Тому важливо "отримати" потужного абітурієнта. У цьому плані наша академія має свою нішу і з здійснює набір абітурієнтів із достатньо високими конкурсними балами. Цьогорічні показники за сертифікатами ЗНО це підтвердили: німецька мова – найвищий бал 178,3, а найнижчий – 128,5; українська мова і література – відповідно 178,2 і 138,5; англійська мова і література – 176,4 і 140,6; музичне мистецтво – 177,2 і 138,0; фізична культура – 173, 6 і 147,6; дошкільна освіта – 172,5 і 129,8; біологія – 163,1 і 122,0; образотворче мистецтво – 162,6 і 127,4; соціальна робота – 153,6 і 143,6; трудове навчання і технології – 143,1 і 114,1. В "боротьбі за абітурієнта" маємо виходити з нової моделі розподілу місць державного замовлення, суть якої полягає в тому, що випускники загальноосвітньої школи – вступники до ВНЗ з високими балами – автоматично сприяють збільшенню фінансування того вищого закладу освіти, до якого вони подали документи. А це знову-таки автоматично ставить у вигідне положення ВНЗ великих міст, де спостерігається масовий наплив абітурієнтів з високими балами, і в скрутне – регіональні заклади вищої освіти. Однак і за таких умов непростої вступної кампанії наша академія виконала доведений управлінням освіти і науки Тернопільської ОДА обсяг замовлення на підготовку фахівців за кошти місцевого бюджету.

Організація освітнього процесу у 2016 – 2017 навчальному році має нормативну особливість: ми розпочинаємо підготовку спеціалістів за новим Переліком предметних спеціалізацій спеціальності "Середня освіта", що вимагає приведення у відповідність до згаданого Переліку всієї навчально-методичної документації. Ще один важливий момент цього навчального року – планова акредитація молодших спеціалістів зі спеціальностей "Дошкільна освіта" і "Технологічна освіта і технології" та магістратури зі спеціальностей "Музичне мистецтво" і "Технологічна освіта і технології". У зв'язку з тим, що розширюються форми та масштаби самостійної роботи студентів, актуалізується проблема навчально-методичного забезпечення освітнього процесу на електронних носіях і запровадження елементів дистанційного навчання для організації самостійного вивчення програмового матеріалу.

З навчальним процесом нерозривно пов'язана наукова робота. В академії була проведена Міжнародна наукова конференція "Волинські Атени: трансформації між історією і сучасністю", приурочена 210-річчю з часу заснування Т.Чацьким і Г.Коллонтаєм Волинської гімназії у Кременці. Відбулася XII Звітна науково-практична конференція професорсько-викладацького складу академії за 2015 рік. Започатковано видання електронного Збірника наукових праць "Актуальні проблеми гуманітарної освіти". Проведено дві студентських науково-практичних конференції: "Актуальні проблеми сьогодення очима молоді" та "Універсум: крок у майбутнє", інформація про які висвітлена на сайті навчального закладу та за матеріалами яких опубліковані збірники студентських наукових робіт. Створена Рада молодих науковців, яка вже заявила про себе проведенням Всеукраїнського семінару-турпоходу "Проблеми національної ідентичності: культурно-історичні, соціальні та економічні виміри" у рамках програми "Kremenets science: open air, або Наука в кросівках". Науково-педагогічні працівники кафедр протягом року провели ряд науково-методичних семінарів для освітніх закладів міста і району: "Від ізоляції – до інтеграції. Проблеми соціально-педагогічної роботи з дітьми з особливими потребами в країні та регіоні" і "Соціальні проекти: від теорії до практики" (кафедра педагогіки та психології), "Поблеми методології та організації наукових досліджень в біології" (кафедра біології, екології та методики їх викладання) та "Правовий статус студентів Кременецької ОГПА ім. Тараса Шевченка" (Студентське наукове товариство).

(Закінчення на стор.2)

СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ

Афанасій ЛОМАКОВИЧ,
ректор академії, професор

(Початок на стор.1)

Наукова продукція викладачів академії за минулий навчальний рік представлена 282 працями, серед яких – 13 посібників і 1 підручник з відповідними Грифами МОН України, 7 монографій, 11 навчальних програм, 82 фахових статті, 43 публікації в зарубіжних виданнях і 125 публікацій – у вітчизняних наукових збірниках. Вагомий внесок у вирішення теоретичних і методичних питань організації освітнього процесу у вищій школі зробили професор М.М.Іллєнко і доцент Н.М.Савелюк – автори навчального посібника "Зоопсихологія з елементами порівняльної психології", доцент Л.М.Пашинський і його колеги Р.Т.Гарматюк та Ю.Г.Цимбалюк – співавтори навчально-методичного посібника "Лабораторний практикум – складова частина навчального процесу", доцент І.П.Гринчук і викладач О.А.Горбач, які підготували навчально-методичний посібник "Фортепіанні твори українських композиторів" та ювілейне видання "Фортепіанні твори М.Вериківського", професори О.О.Безносюк і Г.Й.Стронський, доценти Н.І.Цицюра і Н.В.Бабій, старші викладачі Н.М.Волянюк та О.В.Мороз як автори монографій.

Активізувалася дослідницька робота молодих науковців, що здійснюється в рамках Студентського наукового товариства (голова С.М.Колісецький) та Ради молодих науковців (голова Р.О.Дубровський). Підкреслимо, що студентська науково-пошукова діяльність, участь молодих науковців у всеукраїнських студентських олімпіадах, конкурси наукових робіт супроводжуються підтримкою студентської профспілкової організації (голова А.Р.Заблоцький). Конкретне підтвердження цьому – успішна участь наших студентів у всеукраїнських і міжнародних конкурсах. Зокрема, студентка гуманітарного факультету Ольга Дудечко (науковий керівник І.О.Волянюк) нагороджена Дипломом ІІ ступеня ІІІ етапу XVI Міжнародного конкурсу з української мови ім. Петра Яцика та Дипломом ІІІ ступеня на VI Міжнародному мовно-літературному конкурсі учнівської та студентської молоді ім. Тараса Шевченка. Дипломами ІІІ ступеня нагороджені студентка педагогічного факультету Олеся Шматюк і студентка педагогічного коледжу Софія Вересюк (наукові керівники – Л.М.Невідомська, Р.О.Дубровський). Переможцем ІІ етапу Всеукраїнської студентської олімпіади зі спеціальності "Дошкільна педагогіка" в номінації "Професійна компетентність" стала студентка педагогічного факультету Інна Ісаєнко (науковий керівник І.А.Онищук).

Необхідно сказати і про успіхи студентів мистецьких спеціальностей, які демонструють високий рівень своєї творчої фахової підготовки на фестивалях і конкурсах. На V Міжнародному фестивалі-конкурсі дитячої та юнацької творчості "Яскрава країна-2015" дует художнього народного ансамблю "Горлиця" Ірина Поліщук і Євген Найчук (художній керівник А.С.Медецький) здобули перемогу у номінації "Народний танець". Вони ж стали переможцями ІІ Всеукраїнського чемпіонату з хореографічного мистецтва "ART DANCE-2016".

Звертаючись до перспектив наукової діяльності, наголошуємо, що наш навчальний заклад за свою більш як 200-річну історію існував у статусах гімназії, ліцею, семінарії, учительського і педагогічного інститутів, педагогічного училища і педагогічного коледжу, гуманітарно-педагогічного інституту. Тому справою честі кожного викладача і студента є дослідження динаміки освітніх процесів у цих закладах, особливо "українського сліду" в діяльності освітніх установ XIX – початку XX століття, що перебували під різними імперськими впливами (Польщі, Росії, СРСР), а також дослідження теоретичної спадщини та практичної діяльності персоналій (викладачів і випускників цих закладів) з українським корінням і національною ідеєю. Важливим залишається вивчення та впровадження позитивного вітчизняного і зарубіжного досвіду в освітній процес з урахуванням сучасних викликів і ризиків.

Наукова "мозаїка" нинішнього навчального року: Всеукраїнські наукові читання "Творчий світ Бориса Харчука", ІІ Всеукраїнська науково-практична конференція "Михайло Вериківський у контексті української музичної культури та освіти" до 120-річчя з дня народження композитора, IV Міжнародна науково-практична конференція "Інновації у вищій школі: проблеми і перспективи в освіті та науці".

Міжнародний акцент у науковій діяльності науково-педагогічних працівників академії і надалі буде посилюватися. Плануємо вийти на вищий рівень творчих контактів з університетськими центрами зарубіжжя через укладання нових угод про співпрацю у науково-дослідній, культурно-освітній сферах і в аспекті академічних обмінів. Зокрема, передбачається підписання відповідної угоди із Софійським Університетом (Болгарія), з Вищою школою м.Остролєнка (Польща), національними університетами Узбекистану і Таджикистану. І надалі поглиблюватиметься співробітництво у рамках підписаних угод з університетами та науково-освітніми інституціям зарубіжжя.

Аксіоматичним є твердження, що виходити на творчі контакти з науковцями вищих закладів освіти та науково-дослідницьких установ інших країн можна тільки на основі постійного посилення власного науково-кадрового потенціалу й удосконалення системи науково-педагогічної роботи. Саме для цього нам необхідно мобілізувати зусилля доцентського і професорського корпусів академії на поліпшення якості та розширення масштабів наукових пошуків і публікацію їх результатів у наукових виданнях з високим імпакт-фактором. Маємо забезпечити постійне зростання кількісних і якісних показників наукової діяльності. Серед конкретних завдань – запровадження академічної системи обліку індексу посилань та оцінки рівня ефективності наукових досліджень, а також відкриття нових друкованих періодичних видань з метою їх наступного включення до Переліку фахових видань України (насамперед за галузями знань підготовки магістрів у нашому ВНЗ). В той же час зі сторони науково-педагогічних працівників профільних кафедр має бути належна увага студентській науці, зокрема підготовці студентів до участі у всеукраїнських і міжнародних конкурсах, олімпіадах, змаганнях.

Поряд з навчальним і науковим компонентами підготовки фахівців незаперечне значення має виховна робота, основним завданням якої є формування у студента глибокого усвідомлення того, що бути успішним фахівцем неможливо лише на ґрунті високої професійної підготовки, – необхідним залишається соціально-культурний компонент. Це означає, що важливо виховати у майбутніх фахівців соціальні компетенції, вчити їх працювати в команді, брати участь у розробці та реалізації соціально значущих проектів, стимулювати бажання отримати додаткову, необхідну їм і суспільству професію, а також потребу вчитися протягом усього життя. У вирішенні завдань виховної роботи важливе місце належить інституту

кураторства, який у нашому навчальному закладі має давні традиції, відображені у книзі польського автора Анджея Шмита "Кременецький ліцей як зразок просвітницької моделі школи на території України у першій половині XIX століття". Зміст видання спонукає нас відродити патріотичне освітянське гасло, яке знали та любили повторювати попередні покоління тих, хто навчався у нашій Альма-матер: "Пам'тай, що ти був учнем Кременця!". Виховний вплив на студента спрямовується на те, щоб активізувати його прагнення вивчати і досліджувати та заохотити до повсякденної самореалізації.

... Досягнуті здобутки й окреслені проблеми дають змогу визначити мету і стратегічні пріоритети на наступне п'ятиріччя – перше п'ятиріччя нашого поступу до регіонального університету.

НОВІ ОБРІЇ СПІВПРАЦІ

Творчі контакти науковців академії з їх колегами із вищих закладів освіти, наукових і культурно-мистецьких інституцій Польщі мають позитивну динаміку, набувають нових форм, підтверджуються офіційним документами, тобто отримують нормативне забезпечення, що дає змогу збагачувати зміст і вдосконалювати формат спільних заходів. Разом з тим розширюється географія співробітництва нашого ВНЗ із польськими партнерами: практично щороку ми налагоджуємо дієві зв'язки науково-дослідницького і навчально-методичного характеру з окремими науково-освітніми закладами Республіки Польща.

Нещодавно делегація науковців академії, очолювана ректором, професором Афанасієм Ломаковичем, працювала в польському місті Остролєнка, де знаходиться Вища школа публічної адміністрації та діє Остроленське наукове товариство ім. Адама Хентніка.

На базі Вищої школи публічної адміністрації відбулась Міжнародна науково-практична конференція "Інноваційна школа в умовах сучасних викликів", активними учасниками якої були члени нашої делегації. Науковий форум організували Польське товариство аніматорів педагогіки ім. Селестена Френе, Остроленське наукове товариство ім. Адама Хентніка, Фундація "Школа батьків", Ягеллонський університет і Сільськогосподарський університет ім. Гуго Коллонтая в Кракові. Науково-практична конференція, за нашою термінологією, працювала у пленарному і секційному форматах.

На пленарному засіданні, де розглядалися передумови педагогічної діяльності та виклики сучасної освіти, інноваційні аспекти педагогіки Селестена Френе та різні форми педагогічної комунікації, виступили наші науковці. Ректор академії, професор Афанасій Ломакович доповів про "Інновації в освіті: від історії до сьогодення". Проректор з наукової роботи, професор Валентина Бенера характеризувала "Впровадження музейної педагогіки у професійну підготовку педагога", а проректор з навчальної роботи, доцент Марія Боднар проектувала проблематику наукового форуму на національний науково-освітній простір у доповіді "Інновації у системі української школи".

Багатою була тематична палітра секційних засідань: проблеми регіоналізму в сучасній школі; організація шкільного життя на принципах педагогіки Селестена Френе; шкільна автономія та інновації у шкільній практиці. Науковці – учасники секційних засідань – моделювали й аналізували нові освітні технології, апробовані в Польщі, Фінляндії, Швейцарії. В обговоренні зазначених проблем брав участь і спілкувався зі своїми зарубіжними колегами декан гуманітарного факультету академії, доцент Володимир Мазурок.

Горизонти міжнародних взаємин нашого навчального закладу розширилися завдяки підписанню Угоди про співпрацю між Кременецькою обласною гуманітарно-педагогічною академією та Остроленським науковим товариством ім. Адама Хентніка. Документ підписали ректор нашої академії, професор Афанасій Ломакович і керівник Остроленського наукового товариства Януш Голота. Предметом Угоди визначено співробітництво сторін у сфері вищої освіти і науки шляхом взаємного сприяння розвитку й удосконаленню навчального, науково-методичного і науково-дослідницького процесів обох сторін. Згідно з Угодою пріоритетними напрямами співробітництва стануть науково-дослідницька та дидактична сфери, в яких здійснюватимуться конкретні заходи: спільні наукові дослідження тем, якими зацікавлені обидві сторони; проведення спільних науково-вих форумів, конференцій, семінарів; обмін досвідом між науково-педагогічними працівниками; публікація результатів наукових досліджень в періодичних виданнях Академії і Товариства; здійснення стажування науковців і викладачів; навчання студентів за магістерськими програмами; обмін науково-методичною літературою; організація спільних мистецьких заходів. Академія і Наукове товариство узгоджуватимуть плани співпраці у вирішенні актуальних наукових проблем, що становлять інтерес обох сторін.

Оперативно розпочалась реалізація укладеної Угоди: директор Остроленського наукового товариства ім. Адама Хентніка, професор Януш Голота увійшов до складу редакційної колегії збірника наукових праць "Науковий вісник Кременецької гуманітарної академії ім. Тараса Шевченка. Серія: Педагогіка". Відповідно, наші науковці, професори Афанасій Ломакович і Валентина Бенера, доцент Володимир Мазурок, залучені до редакційної роботи в часописі "Наукові зошити" Остроленського наукового товариства.

В рамках культурно-пізнавальної програми візиту нашої делегації до Польщі науковці академії вшанували пам'ять польських учених, педагогів, культурно-освітніх і громадських діячів, які організовували діяльність навчальних закладів – історичних попередників нашої альма-матер: засновника Волинської гімназії та ліцею Тадеуша Чацького; керівників Кременецького ліцею міжвоєнного періоду Марека Пекарського, Юліуша Понятовського, Євстахія Новіцького, Кароля Кочлера, Стефана Черноцького, які після закриття Ліцею зазнали репресій від більшовицького режиму і загинули на засланні, а також педагогів, працівників і вихованців Ліцею, членів їх сімей, котрі були знищені органами НКВС.

На такому фоні участь нашої делегації у Конференції, підписання Угоди про співпрацю засвідчують, що ми маємо спільними не тільки трагічні сторінки історії, а й позитивні перспективи конструктивних взаємин у науково-педагогічній та культурно-мистецькій сферах.

ПЕРШОВЕРЕСНЕВИЙ СТАРТ

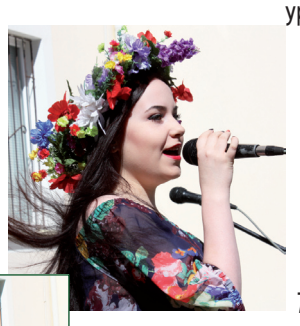

Така символічна освітянська традиція: кінець сонячного літа переростає у навчальну весну, коли мільйони учнівської юні та студентської молоді заповнюють шкільні класи й університетські аудиторії, де для них засіватимуть "розумне, добре і вічне". Похід у країну знань довготривалий і нелегкий, мабуть, тому кожен навчальний рік розпочинається урочисто, в загальноприйнятій святковій ритуальності, щоб наділити кожного мандрівника просторами науки енергією творчого оптимізму.

Цього дня наша академія, за словами ведучих урочистого дійства, присвяченого початку нового навчального року, Марини Крупенко й Андрія Дубаса, була "повна усмішками", а студентство – майбутнє України – виступало як "її невмирущий зміст". У почесній президії урочин – ректор академії, професор Афанасій Ломакович, проректори – професор Валентина Бенера, доценти Марія Боднар і Микола Сиротюк, директор педагогічного коледжу Оксана Камінська.

Святкове дійство розпочалося урочистою ходою недавніх абітурієнтів, а нині першокурсників академії та коледжу, чисельність яких цьогоріч наблизилася до шести сотень. Серед нашого поповнення: майже 160 майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, близько 80 фахівців іноземної та української філології, понад 40 завтрашніх учителів біології, біля 90 учителів музичного і образотворчого мистецтва, майже 70 вчителів технологій, більше 120 вчителів фізичного виховання та біля 40 соціальних педагогів. В загальному, 155 випускників загальноосвітніх шкіл та інших навчальних закладів вирушили у професійний похід за дипломом молодшого спеціаліста, 147 – спеціаліста, 260 – бакалавра, 15 – за дипломом магістра. Святкову ходу першокурсників гуманітарного факультету очолював декан факультету, доцент Володимир Мазурок, педагогічного – доцент Людмила Врочинська, факультету фізичного виховання і біології – доцент Олександр Бережанський, педагогічного коледжу – заступник директора Руслана Волянюк.

До учасників урочистостей – першокурсників, студентів старших курсів і викладачів академії та коледжу, батьків студентів, гостей – з вітальним словом звернувся ректор академії, професор Афанасій Ломакович. Після покладання квітів до пам'ятника Тарасу Шевченку над майданом прозвучали пісні у виконанні солістів Володимира Дзюми та Олександри Кир'янчук, чоловічого вокального квартету викладачів і студентського вокально-інстументального гурту "Друзі".

Символічний Ключ знань першокурсникам вручив голова Студентського наукового товариства Сергій Колісецький, а символічний Вогонь знань запалив голова студентського парламенту Дмитро Мельничук. Символічний студентський квиток отримала першокурсниця педагогічного коледжу Світлана Халамаць, символічну залікову книжку – майбутній вчитель української мови та літератури Павло Старух.

Перед завершенням урочистостей з нагоди початку нового навчального року квартет дівчат у вишиванках осипав першокурсників пелюстками троянд.

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ – З ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ірина ОНИЩУК
кандидат педагогічних наук

Вчитися ніколи не пізно, а навчати ніколи не рано. Так можна продовжити відоме народне прислів'я, що і зробили науково-педагогічні працівники кафедри теорії та методики дошкільної освіти Кременецької гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка, які у співпраці з науковцями

Інституту обдарованої дитини НАПН України провели науково-методичний семінар "Розвиток мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку: сучасні підходи". Крім педагогів і науковців-фахівців дошкільної освіти, матеріали семінару були цікавими та корисними нинішнім і завтрашнім працівникам дошкільних навчальних закладів, зокрема студентам IV – V курсів педагогічного факультету нашого навчального закладу.

Робота семінару розпочалася зі вступного слова кандидата педагогічних наук, завідувача кафедри теорії та методики дошкільної освіти, доцента Тетяни Фасолько, яка підкреслила особливості й актуальність обраної тематики і зазначила важливість співпраці навчального закладу з науковцями Інституту обдарованої дитини для забезпечення ефективності науково-методичної складової підготовки фахівців у

вищому закладі освіти, активізації науково-дослідницької роботи над науковою проблемою кафедри, а також для підвищення якості практичного навчання студентів безпосередньо у дошкільних навчальних закладах.

Основний обсяг інформаційно-методичної роботи на семінарі виконали члени кафедри – ініціатори такого важливого фахово-теоретичного заходу. Зокрема, кандидат педагогічних наук, доцент Ірина Онищук дала характеристику мовленнєвій діяльності як засобу самовираження дитячої особистості. Кандидат педагогічних наук, декан педагогічного факультету, доцент Людмила Врочинська зробила аналіз сучасної нормативно-правової бази процесу формування мовленнєвої компетентності дошкільників. На особливостях розвитку мовлення дітей дошкільного віку у процесі їх ознайомлення з природою зробив акцент кандидат біологічних наук, доцент Михайло Майхрук. Кандидат педагогічних наук Вікторія Легін охарактеризувала формування мовленнєвої компетентності дошкільників у процесі навчання переказу літературних творів. Досвідчені фахівці дошкільної освіти Ольга Яловська та Ольга Бочелюк привернули увагу учасників семінару до практичних проблем розвитку мовленнєвої компетенції дошкільників і до специфіки організації розвивального середовища для її формування. Важливі питання розробляли молоді науковці кафедри теорії та методики дошкільної освіти Наталія Андріюк (мовленнєва компетентність дошкільника в організованій і самостійній діяльності) та Юлія Тимош (завдання, методи і прийоми розвитку мови дітей дошкільного віку), а також їх колега з кафедри педагогіки вищої школи Оксана Швець (робота вихователя по забезпеченню ефективності мовленнєвих занять).

Яскравим моментом і змістовим ядром науково-методичного семінару став виступ кандидата педагогічних наук, провідного наукового співробітника Інституту обдарованої дитини НАПН України Людмили Шелестової, яка репрезентувала авторську методику "Розвивальне читання". Представлення методики набрало форми творчого майстер-класу з постійним зміщенням смислового акценту з теоретико-методологічної площини в практично-методичну і навпаки на основі продуманого використання мультимедійного супроводу. Викладачі та студенти академії, педагоги ДНЗ переконалися в ефективності, а отже, і в необхідності застосування методики Людмили Шелестової. Таке переконання зміцнилося після ознайомлення з літературним забезпеченням методики – своєрідним дидактичним "семикнижжям", що є творчим науковим доробком київського фахівця як автора і як редактора семи книг з питань розвивального читання дітей дошкільного віку.

За своїм змістом і алгоритмом викладу дидактичного матеріалу літературна база методики (звідси і сама методика Людмили Шелестової) структурована як методична тріада, яка відрізняється від класичної тим, що перша і друга її частини (в класичній тріаді – теза й антитеза) не суперечать одна одній, а друга доповнює і конкретизує першу. Третя частина виступає як синтез змістового наповнення перших двох.

Перша частина тріади складається з двох книг: "Вчимося читати-1" і "Вчимося читати-2", які за формою є робочими зошитами з навчання дітей читання відповідно 4 – 6 і 6 – 7 років. Матеріал обох зошитів дає змогу без перевантаження навчати дошкільнят читати та сприяє розвитку їхнього інтелекту, мовлення, дрібної моторики, уявлень про навколишній світ, збільшенню словникового запасу. У першій книзі це зроблено завдяки безпосередньому ознайомленню з літерами і звуками через візуальні засоби, а в другій – за допомогою вербального долучення дошкільника до зовнішнього світу, до соціального та природного оточення.

У другій частині тріади Людмили Шелестової – три книги "Розвивальне читання дошкільнят" – відповідно 4-го, 5-го та 6-го років життя. Зміст і завдання першої частини методики конкретизується в конспектах занять, основна мета яких – дати предметний методичний інструментарій для навчання читання дітей дошкільного віку. До книг включені матеріали, підготовлені кількома десятками авторів-практиків системи дошкільної освіти. Їх загальну редакцію здійснила автор даної методики.

Третя, заключна, частина методичної тріади складається з двох книг: "Розвивальне читання для дошкільнят: планування роботи, рекомендації" і "Розвивальне читання для дошкільнят: конспекти занять, дидактичні ігри". Зміст двох попередніх частин тріади не просто синтезується, а набуває науково-теоретичного контексту, піднімається від рівня конкретної методики на рівень наукової методології, водночас не відриваючись від методики, зберігаючи зв'язок із конкретикою. Матеріал цих книг адресується безпосередньо педагогу, вихователю з метою допомогти їм реалізувати дидактичне багатство перших двох частин в роботі з дошкільниками. З огляду на це варто говорити більше про синергетичний, аніж про синтетичний характер авторської методики Людмили Шелестової, бо третя частина її методичної тріади не просто синтезує перші дві, а містить нові елементи, які наповнюють вихідні положення додатковим змістом – положеннями і рекомендаціями щодо організації та керівництва розвивальним читанням дошкільнят.

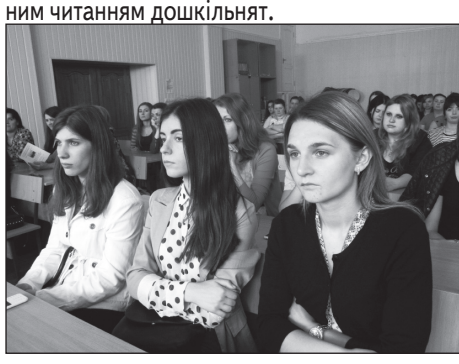

Науково-методичний семінар підтвердив, наскільки важливим і необхідним є формування та функціонування організаційно-методичної тріади "дошкільний навчальний заклад – вищий заклад педагогічної освіти – наукова академічна інституція" з метою забезпечення єдності й ефективності наукового пошуку і навчально-виховної роботи.

ІСТОРІЯ КРЕМЕНЦЯ – В МАЛЮНКАХ ДІТЕЙ

За сприяння Тернопільської обласної ради, управління освіти і науки Тернопільської облдержадміністрації, кафедри методики викладання мистецьких дисциплін Кременецької гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка, Кременецько-Почаївського державного історико-архітектурного заповідника та громадської організації "Кременецька екологічна ліга" було проведено І Дитячий пленер під назвою «Я малюю історію свого міста», приурочений Дню Прапора України. Його учасниками мали право бути діти віком від 5 до 15 років, які попередньо зробили заявку. Приємно відмітити, що, крім місцевих юних художників, на пленер прибула дитяча делегація зі Зборівщини на чолі з випускницею нашого ВНЗ Ольгою Міщук.

Діти працювали на території Меморіалу загиблих героїв. Кожен з них на свій смак зображував архітектурні пам'ятки нашого древнього міста у техніці акварелі.

Мольбертами для робіт забезпечила кафедра методики викладання мистецьких дисциплін нашої академії, а всім необхідним приладдям – ГО «Кременецька екологічна ліга».

Основним мистецькими об'єктами стали руїни Замкової гори, будинки-близнюки, Собор Преображення Господнього та Миколаївський собор.

Члени кафедри методики викладання мистецьких дисциплін спостерігали за ходом виконання робіт, здійснювали необхідний інструктаж. По закінченню пленера кременецький міський голова Олексій Ковальчук подякував усім учасникам і вручив їм відповідні грамоти.

Пленер показав хороший старт. Учасники й організатори висловили бажання зробити його традиційним і залучати до нього все більше молодих талантів.

ВІДНОВЛЕННЯ СКУЛЬПТУРИ – СПІЛЬНИЙ ІНТЕРЕС

Спільна історія предків зближує інтереси та прагнення нащадків. Це стосується всіх сфер людської життєдіяльності, особливо культури і культурної спадщини. Відновлення статуї Кременецької Мадонни лежить у точці перетину культурно-історичних інтересів українського і польського народів, насамперед тих територіальних громад Республіки Польщі, давня і близька історія яких прямо чи опосередковано, через знакові події чи відомі персоналії пов'язана з нашим містом. Це відноситься і до визначного польського міста Кракова, минуле і сьогодення науково-освітніх і культурно-мистецьких інституцій якого дотичні до древнього Кременця: вихідці із Кракова залишили слід у становлення Волинської гімназії та Волинського ліцею, в мистецькому житті нашого міста;

в даний час Кременецька гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка підтримує творчі зв'язки з Краківським педагогічним університетом; краківські митці беруть участь у Міжнародному художньому пленері "Зустрічі в Кременці", а діячі культури – у форумі "Діалог двох культур".

Нещодавно делегація Ради Краківського повіту відвідала наше місто, зустрілася з керівництвом і колективом академії. Депутатську делегацію Краківщини очолювали Єжи Внек і Лукаш Крупа, як офіційні представники місцевого самоврядування, а в її складі перебували депутати – члени різних комісій, що опікуються питаннями господарства і культури. Депутатську комісію Ради з питань культури представляли Войцех Карват і Зофія Пила, інші – сфери промисловості, сільського господарства, будівництва, торгівлі. Польські гості були учасниками Міжнародного форуму "Тернопіль-Інвест" і з зацікавленням віднеслися до ідеї відновлення скульптури Кременецької Божої Матері перед історичним корпусом нашого ВНЗ. Ректор академії, професор Афанасій Ломакович детально ознайомив членів польської делегації з проектом відновлення статуї, розповів про перші конкретні кроки з його реалізації і вручив гостям пам'ятний подарунок – картину старшого викладача кафедри методики викладання мистецьких дисциплін, заслуженого художника України Євгена Удіна "Кременець Юліуша Словацького".

У розмові з депутатами Краківської повітової ради йшлося про можливості участі польської сторони у відновленні пам'ятників культури нашого міста, що мають відношення до спільних сторінок історії українського і польського народів. На зустрічі були присутні представники місцевих органів влади та громадськості.

Символічно, що саме в ці дні отримано перші будівельні матеріали, необхідні для початку робіт з відновлення скульптури Кременецької Богоматері. Їх у якості спонсорського внеску виділило керівництво Кременецької шляхово-експлуатаційної дільниці (начальник Володимир Драчук). Хоча, як кажуть в народі, перша ластівка весни не робить, але вона її віщує і цим самим дає сигнал до успішного старту в реалізації задуманого.

ВДЯЧНІСТЬ ЗА СПІВПРАЦЮ

Ректорат Кременецької гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка висловлює щиру вдячність представникам гуманітарного факультету Вармінсько-Мазурського університету в Ольштині (Республіка Польща) – декану факультету, професору Анджею Шмиту, директору Інституту історії і міжнародних відносин, професору Яну Ганцевському, завідувачу кафедри міжнародних відносин, професору Генріху Стронському, доктору габілітованому Анджею Коритку, аспірантам і студентам факультету – за активну участь у відродженні історичної пам'яті Волинських Афін, зокрема у впорядкуванні місць захоронення викладачів і працівників Волинської гімназії та Волинського ліцею 1805-1833 рр. у м.Кременці.

МИСТЕЦЬКІ "ЗУСТРІЧІ В КРЕМЕНЦІ"

Юлія ЯНЧУК

У Кременецькій гуманітарно-педагогічній академії ім. Тараса Шевченка відбувся VI міжнародний науково-

мистецький симпозіум «Зустрічі в Кременці». Митці з Польщі, Німеччини та Швеції приїхали до нашого старовинного міста, щоб черпати натхнення від таємничих мурів Замкової гори, декоративних шпилів балюстради старого корпусу, що дихає прадавньою історією і оповита невидимим омофором Божої Матері школи Пінзеля.

Організатори цього щорічного мистецькогодійства–Uniwersytet Pedahohizcny im. Komisji Edukacj i Narodowej, Katedra Projekt w Edukacjnych i Artystycznych IPPIS UP w Krakowe, Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка, Stowarzyszenie forum Innowacyjnosci ODIN, Krakov.

«Зустрічі в Кременці» є черговим кроком у збагаченні мистецького життя нашого краю. В 30-х роках минулого століття Кременець назі-

вали Волинським Барбізоном, адже сюди приїздили на пленери відомі художники і педагоги в царині малярства з усієї Європи.

На кілька днів навчальні аудиторії історичного корпусу академії перетворились у художні майстерні, в яких створювались чудові полотна, опрацьовувались незвичайні художні техніки і з'являлися неймовірні задуми.

Мистецька праця у ці дні поєднувалась з пізнанням української культури.

Пішохідна екскурсія містом відкрила гостям архітектурні ансамблі Собору Преображення Господнього, Костелу св.Станіслава, Обласного літературно-меморіального музею Юліуша Словацького і завершилась на горі Боні, де митцям розкрили таємниці міфів і легенд нашого краю.

У рамках Міжнародного симпозіуму в майстернях академії було проведено майстер-класи викладачами Юлією Янчук і Сергієм Томашівським з метою ознайомлення закордонних гостей з українськими народними традиціями. Кожен з них спробував створити власну писанку на основі архаїчних символів наших пращурів або сучасних абстрактних мотивів. На занятті з художньої кераміки митці оволодівали таємницями гончарства, пластикою глиняних виробів, що створюються на гончарному колі і вбирають магію нашого мвста.

Під час цьогорічних «Зустрічей в Кременці» учасники пленеру відвідали храмові комплекси у Почаєві і непохитні твердині Кам'янця-Подільського.

В залі Гуго Колонтая академії було проведено відкриття попленерової виставки Міжнародного мистецького симпозіуму «Зустрічі в Кременці». На ній представили роботи учасники пленеру: професори Тереза Жебровська і Лєшик Жебровський — куратори пленеру, Кароліна Магдалена Козел, Ілона Іванська, Яцек Пасєчний, Єжи Плюха з Польщі, Тесса Гамма Терхейден , Катя Вікерт, Тхеса Зімсен з Німеччини, Ебба Стрід Одікас (Швеція), та

Погонець, Юлія Янчук, Ніл Зварунчик, Володимир Стецюк.

Кожен художник представив картину чи серію робіт, що були виконані під час пленеру. Мистецьку атмосферу імпрези підсилив неперевершений музичний виступ лауреата міжнародних і всеукраїнських конкурсів, викладача нашої академії скрипаля Олега Дацюка.

У переддень Яблучного Спаса гості і учасники пленеру спільними зусиллями створили яблучну інсталяцію, ідейним куратором якої була художниця з Швеції Ебба Стрід Одікас.

Науково-мистецький симпозіум «Зустрічі в Кременці» є свідченням того, що мистецтво об'єднує різні країни, нації, покоління і епохи. Надіємось, що Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка

буде оберегом старих і засновником нових мистецько-культурних традицій Волині.

НОВИЙ ФОРМАТ СПІВПРАЦІ

Ольга ДУХ
кандидат біологічних наук

Науково-творчі контакти викладачів академії із працівниками Національного природного парку "Кременецькі гори" й активістами громадської організації "Кременецька екологічна ліга" збагатилися новою формою: до спільно проведених екологічних акцій, наукових конференцій, круглих столів, тематичних брейн-рингів з участю педагогів та учнів загальноосвітніх шкіл додалась публікація наукових матеріалів "Спадщина Кременецьких гір".

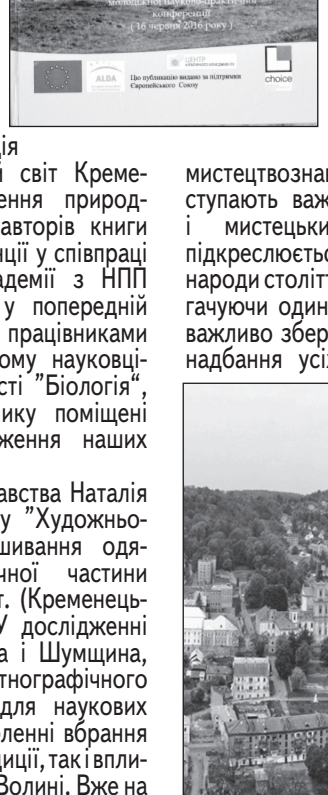

До збірника увійшли тези доповідей і повідомлень учасників однойменної науково-практичної конференції, легенди Кременеччини, твори письменників, поетів, художників, де відображена Кременеччина, подається інформація про рослинний і тваринний світ Кременецьких гір, про дослідження природних ресурсів краю. Склад авторів книги підтверджує позитивні тенденції у співпраці гуманітарно-педагогічної академії з НПП "Кременецькі гори": якщо у попередній період творчі контакти з працівниками НПП здійснювали в основному науковці-природознавці зі спеціальності "Біологія", то в опублікованому збірнику поміщені наукові розвідки і дослідження наших науковців інших профілів.

Кандидат мистецтвознавства Наталія Волянюк представляє роботу "Художньо-стилістичні особливості вишивання одягового призначення північної частини Тернопільської області XX ст. (Кременецький і Шумський райони)". У дослідженні зазначено, що Кременеччина і Шумщина, як складники Волинського етнографічного регіону, є багатим полем для наукових пошуків, бо саме тут в оздобленні вбрання простежуються як місцеві традиції, так і впливи народного мистецтва всієї Волині. Вже на початку XX ст. більшість типів народного вбрання вийшли з побуту населення, проте деякий час все ще утримувалась традиція оздоблення чоловічих і жіночих сорочок, камізельок, фартухів. Саме це стало предметом дослідження для мистецтвознавців з акцентом на вивчення художньо-стилістичних особливостей вишивки народних майстринь Кременеччини та Шумщини. Наш науковець робить висновок, що вишивка на одязі була поширеним видом народного мистецтва в регіоні. Її художньо-стильовими особливостями для фартухів виступали незначне декоративне навантаження, домінування двоярусної композиції, теплий поліхромний колорит і рослини місцевого походження як основні мотиви орнаменту, а для сорочок – переважання червоно-чорної кольорової гами та різні модифікації мотиву троянди. Саме це вирізняло вишивку регіону від інших частин Волині, Полісся та Поділля.

У роботі "Єврейські мацейви як об'єкт мистецької спадщини Кременця" кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри методики викладання мистецьких дисциплін Олександра Панфілова досліджує історію та культурну спадщину євреїв на території нашого міста, зокрема аналізує художньо-стильові особливості меморіальної пластики єврейського кладовища, ретроспективно розглядає етапи заселення краю євреями, вплив їхньої релігійної та культурної діяльності на соціально-культурне життя Кременця. Проблематику дослідження автор вирішує з урахуванням того історичного факту, що протягом кількох століть Кременець був унікальним містом, де перепліталися культурні традиції українського, польського та єврейського народів, кожен з яких зробив відповідний внесок у формування культурного середовища краю. Науковець підкреслює, що в даний час основним завданням вітчизняного мистецтвознавства є збереження та дбайливе використання історичних реліквій різних часів і народів, які знаходяться на нашій території і є невід'ємною частиною національної та світової культурної скарбниці. Актуальність досліджуваної тематики підтверджується недостатнім рівнем висвітлення у наукових джерелах культурного надбання єврейської общини Кременця, зокрема відсутністю комплексного дослідження проблеми ролі і поширення єврейського мистецтва у краї. Науковець вважає, що унікальна пластика надгробків кременецьких цвинтарів недооцінена у мистецтвознавчих колах, хоча мацейви виступають важливим джерелом історичних і мистецьких досліджень. У статті підкреслюється: "Український та єврейський народи століттями жили поряд, взаємно збагачуючи один одного. Тому сьогодні дуже важливо зберігати і підтримувати культурні надбання усіх національних меншин, які колись проживали чи проживають на нашій землі".

Аналіз культурно-історичного минулого регіону здійснює кандидат історичних наук, доцент кафедри української філології та суспільних дисциплін Олександр Соловей у статті "Християнізація краю (на основі огляду джерел щодо пам'яток матеріальної та духовної культури Шумщини)". Дослідження розпочинається тезою: "Шумщина – древній регіон Південної Волині, поселенці якого – нащадки язичницьких племен древлян і дулібів, – увійшовши до складу Київської Русі, прийняли християнство і впродовж віків боронили і берегли його". Поширення християнства на Волині, зауважує автор, історики церкви відносять до кінця IX століття, а в XII столітті православні храми були вже в усіх містах і багатьох селах регіону. Важлива історична деталь: уже в той час за фортечними мурами, крім осель жителів і будинків знаті, обов'язково знаходився храм або монастир. У дослідженні "Історія Шумщини" висловлене припущення, що церква св.Симеона в Шумську могла бути збудована наприкінці X століття, в часи утвердження християнства на Волині, а Святотроїцький печерний монастир на Даниловій горі неподалік від Стіжка функціонував у X – XII століттях. Місцева християнська церква об'єднувала духовенство, знать і простолюд у боротьбі з чужинцями. Тому під час походів Батия і його наступників, як свідчать залишки фундаментів у Шумську, Данилові, Стіжку, більшість християнських храмів було зруйновано. У статті повідомляється, що, крім монументальних пам'яток християнської матеріальної культури, заслуговують на увагу топографічні назви Волині (Монастир, Монастирище тощо). Саме тут при розкопках натрапляють на давні християнські кладовища, знаходять хрестики з мармуру та різноколірного каміння. Автор пише про заснування Татаринецького православного чоловічого монастиря в ім'я Святителя і Чудотворця Миколая (XIV ст.) і Загаєцького святого Іоанна Милостивого чоловічого монастиря (XVII ст.), відродження яких відбулося в наш час. Осередки християнства на Волині здійснювали свою духовно-просвітницьку місію у справі віри й освіти населення краю.

Значне місце у Збірнику займають наукові розвідки юних дослідників, в тому числі студентів-науковців нашої академії. Зокрема, майбутній учитель образотворчого мистецтва, студент педагогічного факультету Андрій Дубас під крівництвом доцента Олександра Солов'я підготував дослідження "Дерев'яні храми Кременеччини: історія, особливості архітектури, збереження". Студент-науковець констатує, що події двох світових воєн, атеїстична політика радянської влади у другій половині XX століття призвели до зникнення сотень унікальних шедеврів дерев'яної церковної архітектури. У наш час активно йде відбудова, перебудова і будівництво нових храмів. На жаль, зауважує автор, такі роботи часто ведуться на рівні місцевих аматорів-архітекторів, що веде до спотворення витончених архітектурних форм церковних споруд і цим наноситься шкода українському церковному дерев'яному будівництву як найцікавішій галузі українського народного мистецтва. Стаття ілюстрована графічними роботами автора.

Закономірно, що серед авторів Збірника – багато імен студентів спеціальності "Біологія". Група молодих природознавців – майбутніх учителів біології – під керівництвом кандидата біологічних наук, доцента кафедри біології,екології та методики їх викладання Нелі Цицюри підготували тематичні наукові дослідження.

Наталія Ковбасівська у своїй статті "Реліктові рослини Національного природного парку "Кременецькі гори" подає ботанічну характеристику, місцезнаходження, визначає природоохоронний статус, форми та шляхи охорони наявних у краї реліктових рослин. Вона застерігає: "Багатий рослинний покрив Кременецьких гір зазнає зростаючого антропогенного впливу, що зумовлює необхідність постійного моніторингу для своєчасного виявлення реліктових видів і надання їм природоохоронного статусу, щоб запобігти їх зникненню".

Її колега Мар'яна Комар-Маліновська пише про "Використання лікарських рослин у лікуванні основних систем людського організму", де представляє біолого-екологічну характеристику лікарських рослин НПП "Кременецькі гори", визначає їх хімічний склад, висвітлює лікувальні властивості та здійснює групування рослин за їх лікувальним впливом на людину. На території НПП, повідомляє автор, зростає значна кількість рідкісних, ендемічних і реліктових видів рослин, за допомогою яких практикується лікування основних органів організму людини. У статті конкретно визначається лікувальний вплив на серцево-судинну систему представників родини Хвощових, Розових і Жовтецевих; на систему органів травлення – родини Пасльонових, Селерових і Айстрових; на нервову систему – родини Тирличевих, Айстрових, Глухокропивних; на дихальну систему – родини Соснових, Розових і Тонконогових; на репродуктивну систему – родини Звіробійних, Адоксових і Кропивних.

Не лише актуальну, а й тривожну проблематику вирішує Мар'яна Кравчук у своїй розвідці "Представники родини Rosaceae НПП "Кременецькі гори", які потребують охорони". Автор наголошує, що серед 119 видів цієї родини 8 потребують охорони: вишня степова, перстач білий, шипшина Чацького, костяниця, кизильник чорноплідний, родовик лікарський, таволга середня, таволга пиківська. Студентка робить висновок: "Щоб запобігти їх зникненню, необхідно контролювати стан популяцій,здійснювати заходи по їх відтворенню та репатріації".

Юна дослідниця Оксана Семенчук у статті "Пряно-ароматичні рослини Кременецьких гір" пропонує результати конкретних наукових пошуків. Вона характеризує хімічний склад і лікувальні властивості пряно-ароматичних рослин, які поширені на Кременецьких горах, використовуються у медичній практиці та потребують охорони. Серед таких рослин студентка називає котячу м'яту справжню, м'яту польову, материнку звичайну, чебрець Маршаллів, чебрець подільський, кмин звичайний, змієголовник австрійський та шавлію кременецьку. Два останні види занесені до Червоної книги України.

Привертає увагу наукова розвідка десятикласниці Кременецького ліцею ім.Уласа Самчука Валерії Теслюк "Замкова гора у малярських роботах гурту "Палітра"". Учениця пише про малярські традиції рідного краю, які продовжують розвивати сучасні художники-кременчани, серед яких особливе місце належить майстрам пензля – жінкам, членам мистецького гурту "Палітра", заснованого з ініціативи його постійного керівника, викладача образотворчого мистецтва педагогічного коледжу Тетяни Балбус. У статті вказано на творчі здобутки гурту, дано творчі портрети його учасниць, науково-педагогічних працівників академії та коледжу Олександри Панфілової, Іванни Погонець, Богдани Гуменюк, Наталії Волянюк, Світлани Ткачук, Марії Швед, Катерини Склярук. Робота завершується ліричним акордом: "Різні техніки виконання, своєрідне сприйняття Бони художницями дають можливість побачити окрасу міста у всій її чарівності, величі і загадковості".

Видання опубліковане за підтримки Європейського Союзу в рамках проекту "CHOICE: культурна спадщина і сучасність".

В РЕЖИМІ ТВОРЧОГО ПОШУКУ

Олена МОРОЗ,
кандидат філософських наук

Наукова творчість – процес невпинний. А тому науковий пошук ні шансів, ні часу на перепочинок не дає, бо зупинка призведе до застою, до втрати темпів й актуальності наукових ідей. Справжній науковець розуміє ризик зупинки і завжди перебуває у полоні "комплексу Одіссея" – постійно здійснює свою одіссею відомими і незвіданими маршрутами безмежного наукового простору.

До таких науковців, безперечно, належить доктор історичних наук Ірина Скакальська: вона кожного навчального року, кожного семестру і мало не кожного місяця видає нову наукову продукцію, матеріалізуючи її в аналітичні статті для різноманітних наукових видань і часописів, у виступи на конференціях, симпозіумах, круглих столах, у конкретну практичну участь в науковому, культурно-освітньому і громадсько-політичному житті як регіонального, так і всеукраїнського масштабу.

Як підтвердження цьому, повідомляємо, що за час літньої відпустки науковець Ірина Скакальська брала участь у двох наукових конференціях й опублікувала наукове дослідження в "Нарисах з історії адвокатури України".

На Міжнародній науковій конференції "Перша світова війна на Волині", що відбувалася на місці висвітлюваних подій (на Півночі Волинської області), наш науковець виступила з доповіддю "Перша світова війна: історична пам'ять (за спогадами генерала, солдата)". Її виступ прозвучав на засіданні секції "Історіографія та джерела дослідження Першої світової війни". Серед 22 інших тематичних наукових розвідок, представлених на секції, особливо цікавою для нас була тема "Тернопіль часів Першої світової війни у документах Тернопільського обласного краєзнавчого музею", яку розкрив директор цієї установи Степан Костюк.

На цій конференції наш фахівець мала змогу ознайомитись із підходом директора Інституту українознавства НАН України ім.Івана Крип'якевича, доктора історичних наук, професора Миколи Литвина до оцінки діяльності українського і польського політикуму у період відродження національних державностей в умовах світової війни. Ця проблема належить до кола основних наукових інтересів Ірини Скакальської як дослідника процесів становлення і зміцнення української національної еліти та зростання її впливу на формування української державності. Як представника Кременеччини, її зацікавили виступи науковців Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки Івана Рудянина і Тетяни Яцечко-Блаженко, котрі запропонували наукові повідомлення "Кременець і Кременецький повіт у період Першої світової війни", та директора Рівненського обласного краєзнавчого музею Олександра Булиги "Почаївський монастир у часи Першої світової війни".

Оригінальною за змістом і складом учасників була науково-практична конференція "Лицарство в Україні: історія та сучасний контекст", проведена у древньому Вишнівці – місті легендарного українського козацького лицаря Дмитра Вишнівецького (Байди). Науковий форум мав чітку мотивацію: рішенням Тернопільської облдержадміністрації 2016 рік оголошено роком Дмитра Вишнівецького-Байди. Оригінальність конференції полягала не тільки в її тематиці (важко знайти ще якийсь науковий форум, де б науковці вели розмову про лицарство як основну і важливу рису чоловічого характеру і поведінки), а й у складі доповідачів: із 21 виступаючого було 16 жінок і лише 5 чоловіків. Серед жінок-науковців, знавців сутності лицарства як високої морально-духовної якості чоловіка, проявів лицарства у минулому та його сучасної специфіки була доктор історичних наук Ірина Скакальська, яка виступила з доповіддю "Витоки українського лицарства: погляд крізь призму сучасності на діяльність та боротьбу у пограниччі князя Дмитра Вишнівецького". Вже за назвою, а тим більше за змістом, виступ нашого науковця був програмним для конференції, повністю відповідав задуму її організаторів і тематичній спрямованості. Доповідач акцентувала на тому, що в час загострення проблеми морально-етичних цінностей молоді, проблем релігійності та героїчності, гендерних проблем особливо актуальним є пропагування та формування лицарських рис характеру. Виховання лицарства, патріотизму вимагає історичного підґрунтя. Саме у цьому плані цінним є звернення до постаті Дмитра Вишнівецького як засновника козацтва – носія національного лицарського духу, високих моральних чеснот, насамперед героїзму і патріотизму.

Національна асоціація адвокатів України НАН України, Інститут українознавства НАН України ім. Івана Крип'якевича опублікували другий випуск серії "Нариси з історії адвокатури України" під назвою "Адвокатура України: забуте і невідоме", який складається з двох тематичних частин: загальної історії адвокатури й адвокатської біографістики.

У передмові до видання зазначається, що саме адвокатська біографістика на даний час активно розвивається завдяки дослідницьким зусиллям групи науковців України, котрі діють у рамках Проекту "Історія адвокатури України". До цієї групи віднесена доктор історичних наук Ірина Скакальська, яка дослідила і представила матеріали про професійну і громадсько-політичну діяльність адвоката і судді Бориса Козубського. Свій науковий інтерес наш фахівець аргументує тим, що в період національно-духовного оздоровлення суспільства та формування нового покоління національної еліти особливо актуальним виступає вивчення та використання досвіду інтелектуалів минулих часів, в тому числі і представників адвокатської корпорації, які не лише займалися юридичною практикою, а й мали чітку громадянську позицію і вели активну громадсько-політичну діяльність.

У дослідженні Ірини Скакальської проаналізовано різні аспекти життєтворчості Бориса Козубського – яскравого представника інтелігенції м.Кременця як важливого культурного осередку Волині.

Дослідницькі інтереси нашого науковця збагачуються новими тематичними сферами, а напруга наукового пошуку зростає в міру застосування інноваційного методологічного інструментарію.

НАУКОВИЙ ВІСНИК: ВИПУСК ШОСТИЙ

Видавничий центр академії опублікував шостий випуск "Наукового вісника КОГПА ім. Тараса Шевченка. Серія Педагогіка". Загальну редакцію видання здійснили ректор академії, професор А.М.Ломакович і проректор з наукової роботи, професор В.Є.Бенера. В шести традиційних розділах 20 авторів пропонують власне бачення 15 різновекторних проблем.

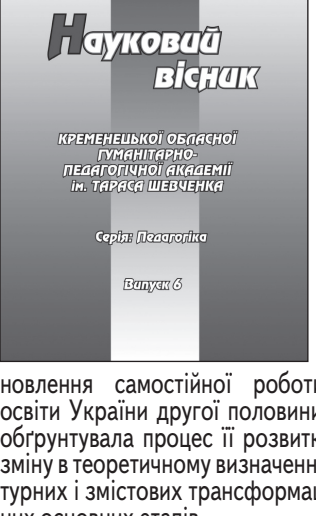

"Вісник", що належить до фахових видань України, розпочинається статтею доктора педагогічних наук В.Є.Бенери "Концептуальні засади теорії і практики самостійної роботи студентів в історії вищої школи України", поміщеної в розділі "Загальна педагогіка та історія педагогіки". На основі визначених організаційно-педагогічних передумов, аналізу законодавчого забезпечення становлення самостійної роботи студентів у вищих закладах освіти України другої половини XIX – початку XXI ст. автор обґрунтувала процес її розвитку як закономірну послідовну зміну в теоретичному визначенні, практичній реалізації, структурних і змістових трансформаціях відповідно до виокремлених основних етапів.

У цьому ж розділі опублікована стаття доктора історичних наук І.Б.Скакальської "Релігійна православна освіта в Кременецькому повіті у міжвоєнний період XX століття", де розвиток релігійної освіти Кременеччини 20-х – 30-х років минулого століття проаналізовано в контексті тогочасних суспільно-політичних і педагогічних передумов. Зміст і особливості релігійної освіти розкрито на основі аналізу конкретних прикладів функціонування Духовної православної семінарії в Кременці. Автор охарактеризувала просвітницьку та наукову діяльність окремих представників волинського духовенства, обґрунтувала важливу роль релігійної освіти в культурному житті українського народу.

Тему просвітництва і науки, освіти і виховання продовжує здобувач Тернопільського НЕУ І.Б.Швалюк у дослідженні "Діяльність науково-освітніх товариств, створених Йосифом Сліпим". В роботі здійснено аналіз діяльності науково-освітніх інституцій, організованих з ініціативи митрополита Йосифа Сліпого, окреслено їх внесок у розвиток і популяризацію богословської і світської науки.

Розділ "Вища освіта" відкривається проблемною статтею старшого наукового співробітника Інституту вищої освіти НАПН України, доцента М.А.Дебич "Інтернаціоналізація вищої освіти в глобалізованому світі: тенденції та виклики". Автор називає основні чинники, які впливають на розвиток вищої освіти в сучасних умовах: нові інформаційні та комунікаційні технології, міжнародна мобільність, функціонування суспільства знань, ринкова економіка і лібералізація торгівлі, комодифікація освітніх послуг, зростання рівня приватних інвестицій з паралельним зниженням державної фінансової підтримки освіти тощо. Виявлено тенденції інтернаціоналізації освіти (регіоналізація, комерціалізація, диверсифікація, віртуалізація) та її основні виклики (якість освіти, визнання дипломів, фінансування, "відтік мізків").

До конкретних проблем вищої освіти звертається доцент І.А.Онищук у матеріалі "До проблеми формування готовності майбутніх вихователів ДНЗ до розвитку творчого самовизначення підростаючої особистості". Науковець обґрунтовує важливість формування у старших дошкільників прагнення та здатності об'єктивувати своє "Я", проявляти активність в їхній творчості. Для цього автор вважає необхідним створення сприятливих умов для вияву дитиною дошкільного віку своїх сутнісних сил, особливо у формуванні цілісної картини світу.

Кандидати педагогічних наук Т.А.Рожко-Павлишин і М.П.Олексюк аналізують процес "Формування особистості конкурентоспроможного педагога в сучасних умовах", що вважають одним із найважливіших завдань нинішнього ВНЗ, виконання якого вимагає формування соціально і професійно значущих ціннісних орієнтацій в системі навчально-виховної роботи вищого закладу освіти, актуалізації і розвитку професійно-особистісних проблем студентів у самореалізації, діяльності, комунікації.

Науковці Вінницького ДПУ ім. Михайла Коцюбинського І.С.Шатковська та В.М.Фрицюк висвітлюють тему "Самоактуалізація майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі професійної підготовки", в якій демаркують поняття "самореалізація" і "самоактуалізація", розкривають особливості вивчення мистецьких дисциплін і професійної діяльності вчителя музичного мистецтва, акцентують на основних принципах музичного виховання (активності засвоєння знань, відповідності змісту і методів навчання, єдності техніко-виконавського та художньо-творчого розвитку, поетапно прогресивного навчання).

Докторант НПУ ім. М.П.Драгоманова М.С.Курач і старший викладач кафедри теорії і методики технологічної освіти О.П.Ємець розкривають "Процесуально-діяльнісний компонент моделі художньо-практичної підготовки учителів технологій". У статті, якою розпочинається розділ "Теорія навчання", обґрунтовується актуальність процесу педагогічного моделювання методичної системи формування у студентів художньо-проектних знань та умінь.

Доценти Н.В.Бабій і О.А.Фурман та їх колега А.М.Костюченко досліджують значення й особливості "Використання інтернет-сервісів у процесі професійної підготовки майбутніх педагогів". Вони стверджують, що метою запровадження інтернет-сервісів у навчальний процес є формування в учнів навиків візуалізації навчального матеріалу, їх зацікавлення вивченням даного предмета, а також проведення нестандартних уроків, розроблених за допомогою сучасних інтернет-технологій. Їх стаття містить багатий і різноплановий ілюстративний матеріал.

Важливі проблемні питання висвітлюють автори розділу "Теорія виховання". Доцент Харківської державної академії культури Н.О.Максимовська розкриває тему "Розвиток соціальної творчості студентської молоді: анімаційний підхід". Такий підхід автор розглядає як механізм мотивування соціальної суб'єктивності студентської молоді та просоціальний каталізатор позитивних дій у соціальному просторі, а також акцентує на важливості формування соціальних взаємин нової якості у соціально-виховному просторі вищого навчального закладу, що дозволяє вирішувати соціальні проблеми власними силами.

Доцент кафедри педагогіки та психології Н.В.Приймас пропонує дослідження "Етнопедагогіка творчості Уласа Самчука як джерело реалізації завдань національно-патріотичного виховання". Автор аналізує засади української етнопедагогіки у творах відомого прозаїка, зосереджує увагу на відображенні ним національного фольклору, народних традицій, звичаїв та обрядів, трудової діяльності, в яких розкриваються основні риси українського національного менталітету.

Науковець Рівненського МЕГУ ім. акад. С.Дем'янчука О.А.Хом'як здійснює "Ретроспективний огляд проблеми виховання естетичного смаку в системі науково-культурологічного пізнання". Дослідник приходить до висновку, що розвинутий естетичний смак активізує здатність людини узагальнювати естетичне, емоційне та буденно-раціональне, співвідносити їх зі смаками свого часу і захищати людину від усього фальшивого, поєднує всі її сутнісні сили заради формування гармонії з буттям.

В розділі "За рубежем" публікується стаття аспірантки Інституту історії і міжнародних відносин Вармінсько-Мазурського Університету в Ольштині (Польща) Йоанни Шлічинської "Афіни Волинські VS XIX – виховання "панянок з доброго дому" на прикладі "Доброї господині" – Марії Діссльової", в якій описується зміст навчання і виховання дівчат на кращих європейських взірцях, що здійснювалося в Школі домашнього господарювання при Львівському жіночому ліцеї ім. Королеви Ядвіги наприкінці XIX – початку XX ст. Науковий співробітник Інституту вищої освіти НАПН України І.О.Яблочнікова характеризує "Особливості підготовки магістрів-фінансистів в Австрії". У статті розкрита сукупність організаційних аспектів, що стосуються забезпечення ефективної підготовки та успішного формування професійної компетентності магістрів фінансової сфери у ВНЗ центральноєвропейських країн. Публікацію підготовлено на основі навчальних матеріалів університетів Відня, Інсбрука, Лінца та інших міст Австрійської Республіки.

"Вісник" завершується розділом "Хроніка наукового життя", в якому вміщена стаття головного редактора газети "Замок" А.Л.Багнюка "XII науково-практична конференція "Актуальні проблеми сьогодення очима молоді"", де зроблено аналіз роботи щорічної студентської науково-практичної конференції та дано загальний огляд 105 аналітичних розвідок і повідомлень студентів-науковців кременецької гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка і Кременецького педагогічного коледжу.

МИХАЙЛО ВЕРИКІВСЬКИЙ:

Ірина ГРИНЧУК
кандидат педагогічних наук,
Олена Горбач

Музична культура України міжвоєнного періоду демонструє яскраву картину композиторських пошуків, що поєднували прагнення сполучити досягнення модерних європейських шкіл, нової стилістики, нового музичного мислення і рецепції із традиціями національної музичної культури, особливостями різних пластів традиційного автентичного музичного мелосу.

Цей яскравий короткий період самоідентифікації українських композиторів у відкритому полінаціональному полістилістичному просторі культури 1920–1930-х рр. збагатив історію фортепіанної української музики іменами Л.Ревуцького, Б.Лятошинського, В.Косенка, Я.Степового, Ф.Якименка, західноукраїнських митців С.Людкевича, В.Барвінського, представників молодої ґенерації Н. Нижанківського, М. Колесси та інших.

У цій плеяді достойне місце належить і нашому видатному краянинові, Михайлу Вериківському (1896–1962), композитору, педагогу, диригенту, музичному критику, фольклористу, музично-громадському діячеві, заслуженому діячеві мистецтв УРСР (1944).

Трагічні життєві колізії періодів, пов'язаних із ідеологічними заборонами, утисками вільного композиторського пошуку, не дозволили митцю у повній мірі реалізувати свої творчі задуми, зокрема і у напрямку фортепіанного репертуару. Однак творча спадщина М. Вериківського заслуговує на ширше представлення у розробках та публікаціях музикознавців, музикантів-педагогів та виконавців.

У рік 120-ліття з дня народження митця українська культурна громадськість, як наукова, так і мистецька, має нову нагоду звернутися до осмислення постаті М.Вериківського як багатогранної творчої особистості, видатного сина Волині.

Музикознавці (В. Клин, Н. Герасимова-Персидська та ін.) підкреслюють, що саме волинський мелос, мелодії православних богослужінь, глибоко сприйняті ним

у родинному та церковному середовищі (як учасником архієрейського хору), класична інструментальна музика, засвоєна під керівництвом досвідчених педагогів-музикантів (віолончеліст Ф. Когоушек та ін.) заклали перші основи його композиторського мислення, яке розвивалося далі під впливом теорії ладового ритму Б. Яворського, модерних стилістичних пошуків сучасних йому українських та зарубіжних композиторів.

Менш дослідженим є аспект впливу на композиторський стиль М. Вериківського його фортепіанних педагогів. Відомо, що він навчався у Кременці в А. Сафонової, дочки місцевого художника. А. Сафонова була ученицею В. Пухальського (1848–1933), знаного піаніста-виконавця і педагога, одного із основоположників київської фортепіанної школи. В. Пухальський з 1876 р. був директором і викладачем Музичного училища при відділенні РМТ у Києві, з часу створення Київської консерваторії – її ректором (1913–1914), професором (1913–1933), з 1925 р. – був професором музично-драматичного інституту імені М. Лисенка.

У композиторському доробку В. Пухальського – опера «Валерія» (1923), кантата «Кирилові і Мефодієві», «Українська фантазія», симфонія «В горах», романси, фортепіанні твори, зокрема Концерт (1881), «Ноктюрн», «Романс», «Скерцо», «Вальс» та ін.

Серед найбільш відомих учнів В.Пухальського, заслуженого професора Української республіки (1926), – В. Горовиць, Г. Коган, М. Тутковський, Б. Яворський, К. Михайлов, Л. Ніколаєв та ін. Отже, можемо висунути передбачення, що «школа» В.Пухальського мала опосередкований вплив на фортепіанне письмо М.Вериківського, розуміння ним виразових можливостей інструменту.

Можемо прослідкувати, що кременецький період творчого шляху майбутнього митця заклав його неослабний інтерес до національної історії, визначив композиторські жанрові уподобання, пов'язані з вокально-хоровою традицією. Так, на Шевченківських днях у Кременці у 1920 р. вперше прозвучала його кантата «Умер поет» на слова В. Самійленка. Твори українських композиторів, аранжовані ним, звучали на різних акціях кременецької «Просвіти», для прикладу на відзначенні 25-річчя з дати смерті М. Драгоманова, який у 1875 р. відвідав Кременець та Почаїв. Традиційно, зібрані на таких заходах кошти передавалися для розвитку українського шкільництва у повіті.

До цього періоду відносяться композиторські спроби М. Вериківського «Марш учнів Кременецького комерційного училища» для оркестру народних інструментів (де він навчався впродовж 1912–1914 рр.), цикл романсів, фортепіанні прелюдії, «Елегія» для фортепіано, які він представив при вступі до консерваторії.

Саме із Києвом, де він навчався у консерваторії спочатку в класі контрабасу у Ф. Воячека (з 1914 р.), у класі спеціальної теорії музики у Є. Риба, Б. Яворського (з 1918 р.), пов'язана багатогранна творча діяльність М. Вериківського. Б. Яворський, видатний вчений-теоретик, постать якого стала знаковою для історії української музичної культури та освіти, для розвитку музично-теоретичної думки на теренах колишнього СРСР загалом, відіграв значну роль у становленні М.Вериківського як музикознавця-теоретика і композитора.

З кафедрами диригування, композиції Київської консерваторії пов'язана його подальша плідна педагогічна діяльність (впродовж 1922–1960 рр. з перервою 1941–1944 рр., з 1946 р. – професор, завідувач кафедри диригування).

М. Вериківський брав активну участь в українських культурно-мистецьких процесах, що відбувалися у Києві: створення Народної консерваторії, викладання на педагогічних курсах ім. Б. Грінченка, у Музично-драматичному інституті ім.М.Лисенка, керівництво хором-студією при Товаристві ім.М.Леонтовича, творче керування Українським національним хором після О. Кошиця (з 1920 р.).

Важливою була громадсько-просвітницька діяльність М. Вериківського як співзасновника, члена правління і голови Товариства ім. М. Леонтовича (1921–1928), як голови президії та завідувача науково-творчого відділу Всеукраїнського товариства революційних музикантів (1928–1931), організованого на основі Товариства ім.М.Леонтовича. Зазначимо, що митець був одним із організаторів видання мистецької преси, друкованого випуску українського фортепіанного репертуару у рамках діяльності товариства. М. Вериківський був також одним із співорганізаторів проведення конкурсів на написання творів сучасних українських митців. Це значною мірою пояснює дослідникам усвідомлене звернення композитора до тематики, кола образів, пов'язаних зі знаковими подіями та постатями в українській історії, до української музичної традиції загалом.

М. Вериківський вніс значний вклад у розвиток виконавського концертного життя України як організатор симфонічних концертів, учасник оперних та балетних постановок впродовж 1926–1928 рр. у статусі диригента Київського, а впродовж 1928–1935рр. – Харківського оперних театрів, як художній керівник хорової капели «Думка» (1939–1941 рр.). Саме на сцені Харківського театру в 1931 р. був представлений перший український балет «Пан Каньовський», створений М.Вериківським за мотивами народної балади про Бондарівну у 1930 р. (за другою редакцією 1955–1956-х рр. за балетом закріпилася назва «Бондарівна»).

Серед сценічних жанрів, до яких звертався М. Вериківський у 1920–1930-х рр., – відомі опери «Сотник» (1939, на сюжет поеми Т. Шевченка), музична комедія «Вій» (1936, 2-а редакція 1945 – комічна опера); ораторія «Дума про дівку-бранку Марусю Богуславку» (1923); симфонічна сюїта «Веснянки» (1924), увертюра «Березіль» (1925) та ін.

Загалом, багатогранна діяльність М. Вериківського у цей період була високо оцінена українськими діячами: «Михайло Іванович Вериківський – одна з найбільших постатей сьогоднішнього дня української музики. Хорова концертова естрада, сценічна і нарешті естрада симфонічної музики нагадують нам досить часто про це ім'я... Скрізь, де іде рух за українську музику, ми чуємо ім'я Вериківського, бо він найбільш активний із сучасних українських композиторів» (М. Грінченко).

Однак у контексті наступних подій «розстріляного Відродження», ідеологічних кампаній 1930-х–1949-х рр. активна громадсько-просвітницька та композиторська діяльність митця піддавалася пресингові та критиці «інакомислення». Про це з відстані часу писав і видатний вихованець української диригентської школи І. Гамкало: «За талант, захоплення рідною історією та традиціями рідного українського народу Вериківський постійно зазнавав переслідувань, цькувань, вульгарної критики. Він пережив розгром українізації 20-х років, репресії 30-х років і 1948-й рік, коли був звинувачений у формалізмі, націоналізмі, замилуванні історичними темами і, звичайно, що не зміг реалізувати багато творчих задумів, не зміг повністю розкрити свій талант».

Коротким періодом «творчої свободи» став час вимушеної евакуації до Уфи впродовж 1941–1945 рр., де він створив монументальні твори, зокрема, «Дума про матір Україну» (сл. М. Рильського), поема «Чернець» для баса з оркестром (на тексти Т. Шевченка), симфонічну поему «Петро Конашевич Сагайдачний» (1944), кантата «Гнів слов'ян» (1941), вокальні цикли «В дні війни», «Образ коханої» (сл. П. Грабовського) та інші твори, завершив оперу «Наймичка» (на тексти Т.Шевченка) (1939–1943 рр.).

У післявоєнний період композитор створив музичну драму «Втікачі» (за М. Коцюбинським) (1948), «Українську сюїту для скрипки з оркестром» (1946), низку хорових та вокальних творів, редагував свої твори (Танцювальна сюїта з балету «Пан Каньовський» (1948) та ін.). М. Вериківський проявив свій мистецький талант упродовж редагування та оркестрування творів М. Лисенка (опера «Утоплена», оперета «Чорноморці»), П. Сокальського (опера «Облога Дубна»), М. Леонтовича (опера «На русалчин Великдень») та інших українських митців, тим самим повернувши їх до сценічного виконання.

М. Вериківський узагальнив свій музикознавчо-теоретичний та композиторський досвід як науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР (1950–1958), займаючись музикознавчими проблемами в галузі гармонії, системи ладів, прикладними аспектами методики диригування та ін. У 1957 р. він зробив оркестровку симфонії невідомого автора кінця XVIII ст., яка атрибутована Першою симфонією Ернеста Ванжури.

Архівні документи (Ю. Бентя) свідчать про значну наукову та організаційно-методичну роботу М. Вериківського у складі Вченої ради консерваторії та ІМФЕ імені М.Т.Рильського, оргбюро Спілки композиторів УРСР, в Українському театральному товаристві. Однак деякі його наукові праці незавершені, залишилися в чернетках, як і значна кількість музичних творів, що чекають своєї редакторської обробки, видання та узагальнення (І. Пясковський).

М. Вериківський зробив свій внесок у розвиток багатьох жанрів українського музичного мистецтва. Загалом, творчий доробок митця складає понад 400 творів, серед яких переважають сценічні та вокально-хорові жанри.

М. Вериківський є автором музики до близько 20 вистав театрів «Березіль», Київського театру імені І. Франка, Харківського дитячого театру, автором радіокомпозицій, музики до кінофільмів «Чорна хмара» (1936), «Назар Стодоля» (1937), «Кармелюк» (1938), «Київ» (1945), «Собор» (1946).

Композитор створив понад 60 камерно-вокальних творів, понад 40 масових і близько 100 пісень для дітей, більше 120 обробок українських народних пісень для різних виконавців. Знаковим є те, що велику частину народних мелодій він записав від своєї матері Євдокії Вериківської.

Фортепіанна спадщина є нечисленною, хронологічно це: «П'ять прелюдій», «Вальс», «Етюд» (1920), «Три прелюдії» (1920–1923), «Сонатне алегро» (1922), «Танець і войовничий марш» (1923–1924), «Весняні танці» (1930), концерт для фортепіано з оркестром, цикл «Волинські акварелі» (1943).

СЕМАНТИКА І СТИЛІСТИКА ТВОРЧОСТІ

Останні з переліку «Волинські акварелі» («п'ять програмних п'єс на білих клавішах») – це перлина його фортепіанної спадщини, що поєднує різнопланові мініатюри із авторськими програмними назвами («Поганське місто Велинь», «Вечір в Авратинських горах», «Комедіанти на контрактовій ярмарці у Дубні. 1774 рік», «На Свитязькому озері», «Весняні ігрища біля Дівочого озера перед облогою Батиєм Кременецької фортеці. 1240 рік»).

Яскраво образний фортепіанний цикл став своєрідною «історичною алюзією», проекцією картин і уроків минулого на сучасні композитору суспільно-історичні події, засвідчив глибоко усвідомлену митцем ідентичність з історією та культурою України та малої батьківщини – Волині. Цей цикл не втратив своєї художньої вартості і сьогодні, тому активно повертається до навчального

і концертного репертуару учнів та студентів мистецьких навчальних закладів.

Менш відомими для педагогів-піаністів є фортепіанні твори М. Вериківського міжвоєнного періоду. Однак саме вони, як результат наполегливих пошуків нових засобів, характерних для всієї фортепіанної творчості митця, дали «підстави вважати його одним із найсміливіших і талановитіших експериментаторів в українській фортепіанній музиці першого пореволюційного десятиліття» (Ю. Вахраньов).

У творах 1920-х – початку 1930-х років («П'ять прелюдій для фортепіано», «Вальс», «Етюд», «Три прелюдії», «Танець», «Сонатне алегро», «Войовничий марш», «Весняні танці) відбилися, як підкреслювалося вище, полістилістичні тенденції української фортепіанної музики цього періоду, поєдналися пізньоромантичні, конструктивістські, фольклорно-етнографічні напрямки. Так, у фактурі «Волинських акварелей» прослідковуємо поєднання елементів імпресіоністичного «звукопису», колористичного пейзажу та портретної характерності з архаїчністю ангемітонового ряду, давнього фольклорного мелосу.

Серед зразків великих жанрів – фортепіанний концерт, роботу над яким композитор розпочав у 1950 р. У спогадах, підготовлених О.Вериківською, читаємо: «В домашньому архіві зберігається чернетка, зроблена олівцем (клавір). Але чому робота не була завершеною – невідомо». Ймовірно, концерт планувався як тричастинний, на що вказує проставлена авторська ремарка – «І частина». Концерт написаний у сонатній формі з лаконічним вступом та розгорнутою кодою, основне коло тональностей до-мінор – домажор. Обсяг клавіру нараховує 706 тактів.

Відомо, що після завершення клавіру М. Вериківський призупинив роботу над твором, ймовірно, і через те, що «протягом 1950-х – початку 1960-х років він постійно відчував моральний дискомфорт, пов'язаний із неможливістю повної реалізації творчих задумів, широкого виконання своїх кращих творів. Усе це підточувало здоров'я» (Н. Королюк). Поверненню фортепіанного концерту як одночастинного твору до слухацької аудиторії сприяв А. Кармазін – сучасний дослідник творчості композитора, викладач Київського інституту музики імені Р.Глієра (2010–2011 рр.).

Підсумовуючи короткий огляд інструментальної творчої спадщини композитора, зробимо узагальнення. Попри нечисленність, вона стала «окремою творчою лабораторією» М. Вериківського, апробувавши і втіливши основне семантичне коло образів, стилістичні особливості інструментального мислення композитора, у якому поєдналися етнографічні, пізньоромантичні, імпресіоністичні, модерністські (конструктивістські) начала. Визначальними ознаками інструментального письма М. Вериківського стало тяжіння до узагальненої програмності із переважанням історико-етнографічної тематики, до камерності.

Так, його мала симфонічна сюїта «Веснянки», «незважаючи на скромні масштаби, ... несла в собі деякі риси, що згодом набули сили і стали одними з характерних для українського радянського симфонізму. А саме: звертання до джерел народної творчості, ясно відчутний ліризм, загальна демократична спрямованість» (Н. Герасимова-Персидська).

Ці ознаки можемо віднести і до фортепіанної музики композитора, однак її виконання і рецепція, особливо останніх прелюдій, фортепіанного концерту, вимагають достатнього музично-стильового слухацького і виконавського досвіду, «підготовленого» виконавця і слухача.

Інтерпретація фортепіанних творів Михайла Вериківського передбачає розуміння не лише особливостей композиторського мислення, а й осмислення широкого культурологічного контексту експериментів і пошуків нової музичної мови, її виразових засобів, зокрема ладогармонічних, у контексті плюралізму стилів і стилістик у європейській та українській музиці 1920–1930-х рр., у середині минулого століття загалом.

Важливим є і розуміння стилістичних відмінностей у фортепіанних творах М.Вериківського різних періодів, що можемо прослідкувати на прикладі впорядкованого ним циклу прелюдій, його останнього непрограмного фортепіанного концерту.

Популяризації фортепіанної музики композитора завдячуємо, насамперед, його доньці Олені Вериківській (1932–2004) – піаністці, педагогу, заслуженому працівнику культури України (1993). Після закінчення Київської консерваторії у 1955 р. (клас фортепіано А. Янкевича-Янкелевича), вона присвятила себе педагогічній діяльності у Київському музичному училищі ім. Р. Глієра (від 1986 р. – завідувач фортепіанного відділу). Одночасно впродовж 1964–1971 років вона викладала на кафедрі спеціального фортепіано Київської консерваторії, вела педагогічну роботу і за кордоном: майстеркласи в Польщі, Німеччині, Венесуелі.

О. Вериківська проводила значну культурно-просвітницьку діяльність: започаткувала серію концертів «Антологія української фортепіанної музики» (кінець 1980-х рр.), була співорганізатором регіонального конкурсу юних піаністів (1995 р., який від 2004 р. носить ім'я М.Вериківського). Вона повернула фортепіанні твори, зокрема «Волинські акварелі», цикл прелюдій, до навчального репертуару (до її аналізу стилістики фортепіанних циклів М. Вериківського звернемося у методичному розділі), залишила цінні спогади про батька, його творчу спадщину.

На жаль, не реалізованим залишився проект видання усіх творів композитора, запланований до 100-річчя від дня його народження. Частина друкованого репертуару його фортепіанних творів збереглася у фондах Центральної наукової бібліотеки (Національна бібліотека України імені В.Вернадського), Центрального державного архіву-музею літератури та мистецтва України, у фондах музеїв, зокрема у краєзнавчому музеї м. Кременця. Ряд окре-

мих творів було видрукувано у хрестоматії «Українська радянська фортепіанна музика» (том І, частина І, 1974 р., під редакцією Ю. Вахраньова), у збірниках педагогічного репертуару для ДМШ (під редакцією Б. Милича).

Сподіваємося, що упорядкований і представлений вашій увазі збірник фортепіанних творів М. Вериківського, як данина вдячної пам'яті і пошанування до 120-річчя від дня його народження, стане цінним педагогічним репертуаром для сучасного покоління українських виконавців-піаністів.

МИХАЙЛО ВЕРИКІВСЬКИЙ – КОРИФЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИКИ

(пропедевтика до ювілейної науково-практичної конференції)

Урочистості з нагоди 120-річчя від дня народження відомого українського композитора, кременчанина Михайла Вериківського, що пройдуть у Кременецькій гуманітарно-педагогічній академії ім. Тараса Шевченка, матимуть історичний, мистецький і теоретичний компоненти. Основними заходами історичної складової ювілейних дійств стануть відкриття музею Михайла Вериківського, презентація каталогу його рукописів та перегляд тематичної виставки і документального кінофільму про життєтворчість композитора в Кременецькому краєзнавчому музеї. Музичний компонент урочистостей забезпечують художні колективи та окремі виконавці нашого ВНЗ під час концерту, де звучатимуть твори композитора-краянина.

Змістовим ядром урочин стане їх теоретичний компонент – ІІ Всеукраїнська науково-практична конференція "Михайло Вериківський у контексті української музичної культури та освіти", над підготовкою якої працював організаційний комітет, очолюваний ректором академії, професором Афанасієм Ломаковичем і до якої увійшли директор і художній керівник Київського академічного театру драми і комедії, народний артист України і народний артист Росії, професор Едуард Митницький, проректор з наукової роботи, професор Валентина Бенера, кременецький міський голова Олексій Ковальчук, директор Кременецької школи мистецтв ім. М. І. Вериківського Михайло Заник.

Над програмою конференції працювали завідувач кафедри методики викладання мистецьких дисциплін академії, професор Олександр Дем'янчук, завідувач кафедри гри на музичних інструментах і вокально-хорових дисциплін, доцент Оксана Легкун, музикознавець Василь Райчук. У роботі ювілейного наукового форуму, як і в інших урочистих заходах, братимуть участь науковці нашої академії, Тернопільського НПУ ім. Володимира Гнатюка, Прикарпатського НУ ім. Василя Стефаника, Рівненського ДГУ, Академії неперервної освіти (м. Біла Церква), Луцького педагогічного коледжу, інших вищих закладів освіти, представники Київської музичної школи № 2 ім. Михайла Вериківського, Кременецької школи мистецтв ім.М.І.Вериківського, Малої академії наук (м.Київ), педагоги загальноосвітніх шкіл, магістранти і студенти, представники громадськості.

До учасників пленарного засідання Конференції звернуться з вітальними словами ректор академії, професор Афанасій Ломакович і народний артист України, професор Едуард Митницький. Тут же передбачається заслухати доповіді професора Інституту культури і мистецтв Прикарпатського НУ ім. Василя Стефаника Миронa Черепанина ("Ювілей корифеїв музики: Михайло Вериківський, Віктор Косенко"), кандидата мистецтвознавства, викладача Київської музичної школи № 2 ім.Михайла Вериківського Ганни Дзюби ("Михайло Вериківський і традиції становлення музичної культури дитини"), методиста Малої академії наук Антона Кармазіна ("Парадимгма національно-історичної тематики як категорія розуміння творчої спадщини М.Вериківського"). З учасниками пленарного засідання поділиться своїми спогадами член родини Вериківських, вчителька музики Кременецької ЗОШ № 1 ім.Галини Гордасевич Тетяна Вериківська, а музикознавці, доцент Ірина Гринчук і Олена Горбач презентуватимуть ювілейне видання авторського науково-методичного посібника "Фортепіанні твори Михайла Вериківського. До 120-річчя від дня народження".

Учасники секційних засідань розроблятимуть питання впливу творчості М.Вериківського на українську музичну культуру, на формування національних музично-освітніх традицій, на зміст сучасного мистецтвознавчого дискурсу та сприйняття творчості композитора у контексті минулого та сьогодення України. Зокрема, будуть проаналізовані загальнотеоретичні аспекти творчості композитора (Олександр Дем'янчук, Богдана Жорняк), особливості та методика вивчення хорової творчості М.Вериківського (Василь Райчук, Інна Ратинська, Христина Шородок, Сергій Шегера), педагогічні погляди композитора (Ірина Дубровіна), проблеми інтерпретації його фортепіанних циклів (Ірина Гринчук, Олена Горбач), творча діяльність учнів М.Вериківського (Оксана Бойчук), місце скрипкових творів М.Вериківського в репертуарі студентів (Оксана Струк). Викликають інтерес дослідження процесу становлення творчої особистості Михайла Вериківського (Ілона Бендасюк), його зв'язків з Волинню (Оксана Легкун), зокрема з Кременеччиною (Лариса Соляр, Валерій Яскевич), стильових особливостей музичної творчості композитора (Валентина Остапчук). Шевченківську тематику у творах Михайла Вериківського висвітлюють Марія Бешлей, Микола Швидків і Галина Швидків. До вокально-хорової творчості композитора звертаються Тетяна Медецька й Ольга Пуцик. Своє бачення мучення музичної спадщини композитора-краянина пропонує молодий дослідник Павло Яловський, а досвідчений музикознавець Аліса Шинкаренко розглядає методичний аспект проблематики конференції, характеризуючи значення творчості М.Вериківського в музичному вихованні молодого покоління.

Матеріали конференції увійшли до однойменного Збірника наукових праць.

СОНЦЕ, ЛІТО, ДІТИ...

Сонце, літо, діти – символічна тріада, що супроводжувала студентів нашої академії та педагогічного коледжу під час літньої педагогічної практики в дитячих оздоровчих таборах, дошкільних навчальних закладах і відображала зміст та форми їх напруженої організаційно-виховної роботи, культурно-масового, спортивно-оздоровчого і мистецького характеру.

145 студентів академії та 106 студентів коледжу проходили літню педпрактику у 83 дитячих оздоровчих таборах, спортивно-оздоровчих комплексах і дитсадках восьми областей України: Тернопільської, Рівненської, Волинської, Хмельницької, Івано-Франківської, Львівської, Запорізької та Дніпропетровської.

Традиційно найбільша кількість студентів-практикантів проводила оздоровчі та виховні заходи з дітьми Кременецького дитячого психоневрологічного санаторію. Протягом кількох останніх років наших практикантів запрошує керівництво дитячих оздоровчих таборів "Чайка" (с.Хрінники Демидівського району) і "Веселка" (с.Опарипси Радивилівського району), дитячого спортивно-оздоровчого комплексу "Корчагінець" (с.Межиріч Острозького району), що на Рівненщині; туристично-оздоровчого комплексу "Едельвейс" (смт.Микуличин Тисменицького району на Івано-Франківщині); дитячого оздоровчого табору "Факел" (м.Бердянськ Запорізької області); дитячого оздоровчого табору "Лісова казка" (с.Борщівка Ланівецького району) і дитячого оздоровчого комплексу "Лісовий" (с.Скоморохи Бучацького району) нашої області та інших. У цьому – визнання належного рівня організації навчального процесу, якісної фахової підготовки майбутніх педагогів, створення ефективної системи практичного навчання у нашому ВНЗ та сумлінного, відповідального і творчого підходу до виконання своїх обов'язків студентів-практикантів, а також конструктивних організаційних зусиль керівників практичної підготовки В.М.Трифонюка та В.І.Шпак.

Про методичний рівень і творчий характер роботи майбутніх педагогів під час літньої педпрактики свідчать традиційні й інноваційні форми та зміст організованих ними заходів: екскурсії, конкурси, тематичні табірні збори, веселі спортивні старти, інтелект-години, дискотеки, вікторини, посиденьки, козацькі забави, розважальні та пізнавальні ігри з найрізноманітнішою тематикою: "З Україною в серці", "Бути волонтером", "Зробимо планету чистою", "Як у нас в Україні", "На Запорізькій січі", "Тато, мама, я – дружна сім'я", "Два чоботи – пара", "Моє хобі", "Ліга видатних джентльменів"...

Вагоме підтвердження високого рівня виховної, спортивно-оздоровчої та культурно-масової роботи наших практикантів з дітьми – нагороди від керівництва дитячих оздоровчих закладів. Такі нагороди отримали Богдан Заєць та Олександр Кузьбит (оздоровий комплекс "Лісовий"), Володимир Гюзюк і Ярослав Ганушкевич (туристично-оздоровчий комплекс "Едельвейс"), Ольга Гануліч (дитячий табір СЗОШ №2 м.Кременця), Маріанна Борсук і Ольга Верига (дитячий спортивно-оздоровчий комплекс "Корчагінець") та багато інших їх колег.

Однак найвищими нагородами були усмішки дітей, яскраве літнє сонце, незабутні враження від серйозної самостійної педагогічної творчості та переконання у важливості обраної професії.

СТУДЕНТСЬКА НАУКА ДІЄ І ВЛІТКУ

Нещодавно лише роз"їхавшись після навчання, ініціативна група Кременецької гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка та педагогічного коледжу у складі автора замітки Сергія Колісецького, Іванни Кравчук, Марії Копарчук, Альони Ошарко, Марії Пасевич і Мар'яни Слободенюк відразу вирушили на студентський науковий відпочинок, в незвідану подорож на базу відпочинку «Озерний край», що на Львівщині.

Після прибуття на місце, що було вказане в офіційному листі, теплої зустрічі та смачного обіду відбулося розселення по кімнатах та урочисте відкриття Всеукраїнського виховницького вишколу «Нові будівничі». На початку заходу було внесено Прапор України та прапора Спілки Української Молоді в Україні під супровід Гімну України та гімну СУМ в Україні. Зі вступним словом виступив Юрій Іляш – голова Крайової Управи Спілки Української Молоді в Україні, який розповів, що спілка діє в 10 країнах світу включаючи США, Великобританію, Німеччину, Канаду. Членами СУМ у всьому світі є українці віком від 4 років: сменята – 4-6 років, молодше юнацтво – 6-12 років, старше юнацтво – 12-18 років, дружинники – 18-50 років, сеньйори – понад 50 років. Членами спілки можуть стати усі бажаючі. Під час урочистостей комендантом табору було обрано Василя Ільницького, секретарем – Тетяну Ковальову. Комендант оголосив правила та розклад таборування.

Опісля урочистого відкриття всі пішли га «Гутірки» (тренінги, розвивальні ігри, цікаві зустрічі та багато іншого).

Перші гутірки були орієнтовані на знайомство учасників, вивчення особистих і життєвих цінностей та принципів кожного. У вишкільному таборі було представлено 5 областей: Тернопільська, Івано-Франківська, Хмельницька, Київська, Волинська. Загальний склад учасників вишколу складав 60 осіб.

Найпершим, що приємно здивувало, стало вітання «Гартуйсь!», в яке вкладені основні цілі діяльності СУМ. Також нам видали футболки, в яких ми мали ходити на збірки.

Підсумовуючи перший день, можна сказати, що організація займається вихованням дітей різного віку як у школі, так і в дитячих таборах.

Кожен ранок розпочинався звичною для літнього сезону руханкою (зарядкою). Опісля збірки, яка відбувалася щодня зранку і ввечері, ми йшли на гутірки.

Щоб зацікавити нас і розширити наш кругозір, команда сумівців приготувала чудовий фільм про розвиток і роботу СУМ в Америці та в Україні.

На гутірках було досить багато цікавих зустрічей із різними людьми: із Христиною, яка є програмологом в американському осередку СУМ, із Валерієм Чоботарем – головним героєм фільму «Добровольці Божої Чоти». Для подальших розповідей та спілкування до нас завітав Степан Стус – отець гарнізонного храму Петра і Павла. Голова Крайової Управи СУМ в Австралії Марк привіз із собою цікавий фільм про таборування дітей в австралійських лісах. Всі зустрічі проходили у форматі бесіди, під час якої кожен бажаючий мав змогу поставити запитання до будь-кого з гостей. Ми побачили та почули під час зустрічей багато цікавої та цінної інформації.

Дискотек у нас не проводили, проте був вільний вихід до пляжу, де можна пограти у волейбол, футбол, позагоряти та покупатися. Також проводилися навчання танців. Одним із танців, який запам'ятався, став «Королівський вальс», який студенти академії та педагогічного коледжу виконали на Львівській ратуші з американцями та поляками наступного дня після від'їзду із бази відпочинку.

Ще одним із цікавинок була таборова пошта. Після першого дня таборування кожен учасник витягував папірець із прізвищем та ім'ям людини, якій має писати листи та робити приємне протягом всього таборового періоду, але так, щоб та людина не здогадалася. В останній день перебування кожен сказав, для кого був таємним другом.

Також з нами проводили багато ігор: «Ковбаса» – на запам'ятовування певної ознаки всіх хто беру участь у грі; «Петро і Павло» – на розвиток швидкого мислення та запам'ятовування; «Цукерочок» – на увагу та швидкість, «Сірник» – на розвиток думки у складних ситуаціях; «Тваринки» – на фізичну координацію, пам'ять, увагу тощо. Також організовували «Квест», «Що? Де? Коли?» та «OPENAIRPARTY», які відбувалися в завершальний вечір на пляжі під хорошу музику, цікаві ігри, та халявні хот-доги.

Протягом усіх цих днів нас готували як вожатих для дитячих таборів.

Урочисте закриття відбулося на 5 день табору. На закритті комендант Василь Ільницький вручив усім посвідки та сертифікати про проходження Всеукраїнського виховницького вишколу «НОВІ БУДІВНИЧІ». З нами таборували 6 американок, які приїхали по обміну між СУМ, та 10 суменят.

Весь захід був абсолютно безкоштовним, проживання в номерах зі всіма зручностями, триразове харчування та дорога із місця та проживання і у зворотню сторону.

Висловлюємо щиру подяку Спілці Української Молоді в Україні та всім, хто зробив ці 5 днів незабутніми.

Але на цьому екскурсія студентів академії та коледжу лише розпочиналася: перед нами відкрився чудовий та старовинний Львів...

НАУКОВИЙ РЕЛАКС

Початок осені розпочався в академії науковим відпочинком. Кілька гарних осінніх вечорів Студентське наукове товариство розпочало показом наукових фільмів в дворику гуртожитку №2.

Першим із фільмів був «Заліковий викладач. Частина І». У фільмі розповідається про проблемний 10-Б клас. І ось у школу прийшов новий вчитель – в минулому злочинець. На початку йому було важко працювати, але завдяки використанню незвичайних методів він знаходить спільну мову з учнями! Педагогу вдається заволодіти довірою школярів і продемонструвати, що навіть найгірший клас може стати успішним. Щоб досягти успіху, він використав індивідуальний підхід до кожного учня, він став їх найкращим другом та порадником.

Продовженням наукового релаксу став фільм «Заліковий викладач. Частина 2». Школа, в якій в минулому злочинець навчав учнів, стає вплутаною в боротьбу шкіл, і тепер, щоб його школа отримала особливий статус, він має поїхати з класом в Таїланд і подружитися з однією з їхніх шкіл. Здавалося б, з'їздити з підлітками на відпочинок дуже просто і легко, але головний герой фільму Зекі влаштовує ряд непередбачуваних та шалених пригод. Головний герой зі своїми підопічними постійно потрапляє в різноманітні безглуздя, деколи смішні ситуації. Пройшовши багато перешкод та побудувавши школу для дітей в Таїланді, Зекі все-таки виборює перемогу для свого класу та своєї школи.

Фільми досить цікаві і можуть багато навчити молоде студентське покоління, яке згодом піде у школу навчати дітей.

Студентське наукове товариство радить усім долучитися до наукового релаксу. Позитивні емоції, гарячий чай, нові враження та цікава методика викладання гарантовані!

ШЛЯХ ДО ПРОДУКТИВНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ

«Екскурс у природу, або Кожній людині – по дереву!» – таким девізом була відкрита виховна година для студентів 11-ТОк групи педагогічного коледжу, проведена Студентським науковим товариством за підтримки Кременецько-Почаївського державного історико-архітектурного заповідника, а саме екскурсовода Дарії Бондар.

При вході в Кременецький ботанічний сад розпочалася екскурсія із ознайомлення студентів із рослинним та тваринним світом. Екскурсовод розповіла, що ботанічний сад створено з метою збереження, вивчення, акліматизації, розмноження в спеціально створених умовах та ефективного господарського використання рідкісних і типових видів місцевої і світової флори шляхом створення, поповнення та збереження ботанічних колекцій, ведення наукової, навчальної і освітньої роботи. Він поєднує на своїй території природні масиви екзотичних ландшафтів південної частини Кременецьких гір та колекційно-експозиційні ділянки, на яких широко представлені світова та вітчизняна флори. Захоплюючі пейзажі, мальовничі краєвиди, неповторні картини природи відкриваються з території саду. Значна кількість рідкісних, оригінальних та унікальних видів природної флори, зібраних на цій території, лише підкреслює значення і роль КБС у сфері збереження й охорони біорізноманіття. Тут створені чудові умови для проведення наукових досліджень, відпочинку населення, пропаганди природоохоронних знань і екологічного виховання.

Ботанічний сад є навчальною та науковою базою для проходження навчально-виробничої практики та наукових досліджень студентів ряду навчально-освітніх закладів України, зокрема таких, як НУ «Києво-Могилянська академія», НУ «Львівська політехніка», Східноєвропейський НУ імені Лесі Українки та Рівненський державний гуманітарний університет.

Сьогодні основна увага зосереджена на відродженні та реставрації історичної частини території саду, впорядкуванні, освоєнні нових територій, створення експозиційних ділянок (коніферетум, сад магнолій, розарій, альпінарій, сад витких культур, декоративний плодовий сад), розвитку рекреаційної діяльності, впровадженні енергозберігаючих технологій, організації еколого-натуралістичного центру. Підсумком реалізації цих завдань повинно стати досягнення головної мети – становлення ботанічного саду як наукової та освітньо-виховної природоохоронної установи для всієї території Північного Заходу України.

Особлива увага надається еколого-освітній діяльності. З цією метою на території саду діють 5 екологічних маршрутів, які містять навчально-пізнавальну, еколого-виховну, рекреаційно-оглядову інформацію.

Маршрути охоплюють майже всю територію саду і дають можливість максимально ознайомитися із різноманіттям видового складу рослин та ландшафтними композиціями. В планах також розбудова туристичної інфраструктури тощо.

Учасники екскурсії перейшли на навчально-спортивну базу Олімпійської підготовки з санного спорту Кременець Санно-бобслейна траса. Там студентів ознайомили і історією цієї санної траси, із її важливим значенням для України та міста Кременця. Максимальна довжина трасси 1157м.

Вже трішки поспішаючи, але із задоволеними обличчями ми перейшли на гору Воловицю, звідки відкривається чудова панорама нашого краю. Тут можна відпочити від буденної суєти, відновити фізичні та духовні сили.

Сторінку підготував голова Студентського наукового товариства, власкор «Замку» Сергій КОЛІСЕЦЬКИЙ

ЗУСТРІЧАЙ, УКРАЇНО,

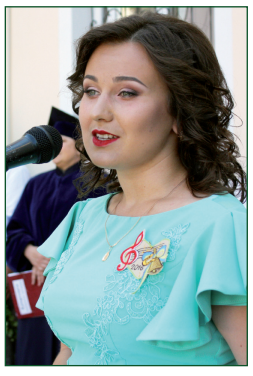

Педагогічна праця – це нескінченний життєвий марафон, позначений стрімкою естафетою навчальних років, кожен з яких розпочинається зустріччю з вихованцями нового покоління і завершується прощанням із випускниками, котрі упродовж останніх літ були невід'ємною часткою життя навчального закладу. Цьогоріч стіни академії та педагогічного коледжу залишив 1031 випускник: 438 з них одержали дипломи спеціаліста, 448 – бакалавра і 195 – молодшого спеціаліста. Дипломи з відзнакою вручені 41 випускникові академії та 10 випускникам коледжу.

Ведучими урочистостей з нагоди отримання випускниками ступеня вищої освіти «бакалавр» та освітньо-кваліфікаційних рівнів «молодший спеціаліст» і «спеціаліст» були актори студентського театру "Пілігрим" Марія Міньковська та Андрій Дубас.

У святкові колони вишикувалися випускники на чолі з деканами, кандидатом педагогічних наук, доцентом Володимиром Мазурком (гуманітарний факультет), кандидатом педагогічних наук, доцентом Людмилою Врочинською (педагогічний факультет), кандидатом наук з фізичного виховання і спорту, доцентом Олександром Бережанським (факультет фізичного виховання та біології) і заступником директора з навчально-виховної роботи педагогічного коледжу Русланою Волянюк .

У почесній президії вчорашніх студентів зустрічали проректор з наукової роботи, доктор педагогічних наук, професор Валентина Бенера; проректор з навчальної роботи, кандидат психологічних наук, доцент Марія Боднар; проректор з виховної роботи, кандидат педагогічних наук, доцент Микола Сиротюк, директор педагогічного коледжу Оксана Камінська, голова Кременецької міської ради Олексій Ковальчук.

Після урочистої ходи, внесення Державного Прапора та виконання Гімну України відбулося покладання квітів до пам'ятників Тарасові Шевченку, іменем якого названо наш ВНЗ, і Тадеушеві Чацькому, засновникові нашого історичного попередника – Волинської гімназії.

Студенти академії та коледжу досягли значних успіхів у різних видах мистецтва, у спорті, в конкурсах та фестивалях. Прикладом цього є Гран-прі за розробку кращого волонтерського заходу літнього оздоровлення дітей «Волонтерське літо - 2016», що отримали студенти педагогічного факультету, та Диплом І ступеня у номінації «Сценічна форма» та І призове місце, яке вибороли студенти гуманітарного факультету у XXXI Зльоті Європейської родини шкіл ім. Ю.Словацького у Польщі. Виконуючий обов'язки ректора академії, доктор педагогічних наук, професор Валентина Бенера привітала винуватців свята і вручила Грамоти випускницям гуманітарного факультету Ользі Чохрій і Надії Данік та випускниці педагогічного факультету, голові волонтерського загону академії Анні Крижній.

Від імені батьків з вітальним словом до випускників звернувся Олексій Ковальчук, а від студентського колективу – випускниці Наталія Михалевич і Софія Горобець.

У контексті національно-патріотичного виховання студентської молоді академії між навчальним закладом та військовою частиною А1519 Дубенського гарнізону укладена угода про співпрацю: проводяться спільні зустрічі, тематичні екскурсії, відбуваються концерти до визначних дат з участю наших студентських мистецьких колективів. Заступник командира військової частини по роботі з особовим складом, підполковник Юрій Нечитайло звернувся до наших випускників зі щирими словами вітання і вдячності та вручив Грамоти викладачам і студентам академії, активним учасникам концертних програм Ларисі Соляр, Євгену Найчуку, Павлові Яловському, Ірині Поліщук, Павлові Левицькому та Сергієві Волохатому.

Проректор з навчальної роботи, доцент Марія Боднар оголосила Наказ про отримання випускниками ступеня вищої освіти «бакалавр» та освітньо-кваліфікаційних рівнів «молодший спеціаліст», «спеціаліст», після чого кращі з кращих випускників отримали Дипломи з відзнакою.

У перервах між виступами випускників та їх батьків вітали чоловічий гурт «Кремінь», солістка Галина Ковальчук та вокально-інструментальний ансамбль "Друзі".

На завершення свята прозвучав прощальний вальс і Гімн України, а в небо злетіли повітряні кульки як символ єдності та процвітання нашої академії на шляху до європейського освітнього простору і як дороговказ новому поколінню педагогів у щасливий завтрашній день.

НОВИХ УЧИТЕЛІВ!

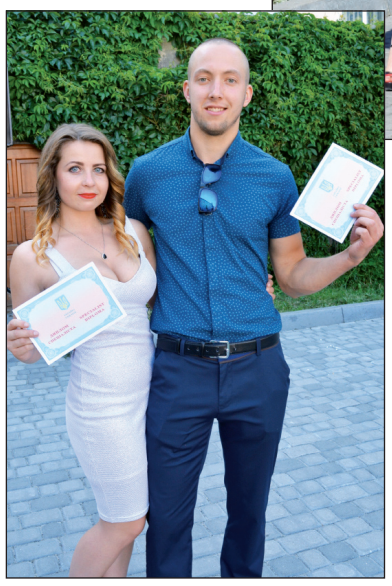

ГУМАНІЗМ НЕЗНАЄ КОРДОНІВ

Наталія БАБІЙ

Проблема соціальної реабілітації людей із обмеженими можливостями носить глобальний характер, і в кожній країні є певні підходи до її розв'язання. Цінний досвід інтеграції в суспільство людей з інвалідністю має Республіка Польща. Товариство допомоги неповносправним дітям «Крок за кроком» виявило бажання безкорисно поділитись знаннями, допомогти нашим краянам набути практичні вміння та навики у рамках спеціального проекту. З цією метою у м.Замость (Польща) були організовані навчальні курси «Зінтегрований підхід до дітей з ДЦП», що передбачав поширення моделі участі громадських організацій у побудові системи підтримки людей із обмеженими можливостями в Україні. Цей проект фінансується через Програму Польсько-Американського Фонду Свободи «Переміни в регіоні PITA». До складу групи, яка проходила тижневе навчання у Польщі, увійшли 14 представників від ГО «Регіональний фонд розвитку та інтеграції», Тернопільського обласного благодійного фонду «Живи з надією», Тернопільського обласного навчально-реабілітаційного центру, Тернопільського обласного центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів (КУТОР). Учасницею цього проекту була науковець кафедри педагогіки та психології нашої академії Наталія Бабій.

Упродовж 5 днів у Замості та Бялобжегах (Польща) навчальна група проходила курс із 30 годин лекцій та 10 годин практичних занять, спрямований на освоєння важливих аспектів багатопрофільної реабілітації дітей з раннім ураженням мозку в системі керованої освіти. В теоретичному і практичному аспектах під час навчальних занять висвітлювались допоміжні та альтернативні методи спілкування (система ААС), що дозволяють людям із обмеженими можливостями здоров'я доносити свою думку до навколишніх, досягати з ними порозуміння, «розповідати» про свої потреби та інтереси; форми, методи і прийоми навчання дітей з обмеженими можливостями здоров'я; організація життя та дозвілля людей різного віку, які мають статус інвалідності. Учасники проекту з української сторони безпосередньо переконались, що люди з обмеженими можливостями (настільки обмеженими, що контакт зі світом забезпечується лише через погляд, а все тіло «відмовляється» виконувати цілеспрямовані рухи) при високій наполегливості і непохитному бажанні можуть непогано себе реалізувати, навіть стати майстрами спорту. Досить результативною в цьому плані та доступною є боча – вид параолімпійського спорту, що сьогодні набуває все більшої популярності. Яскравий приклад активного життя (а не доживання) власними здобутками показав Міхал Круль, колишній вихованець одного з польських закладів реабілітації. Хлопець, з дитинства перебуваючи на інвалідному візку, не нарікає на долю, навпаки – завзято намагається реалізувати себе і активно допомагає іншим: у якості селф-адвоката відстоює права осіб із обмеженими можливостями здоров'я. Таку позицію у суспільстві варто взяти до уваги багатьом здоровим юнакам і дівчатам, які часто зневіруються у власних силах, не вміють розвивати волю та працювати над собою.

По завершенні навчальних курсів їх слухачі отримали відповідні сертифікати та висловили бажання продовжувати співпрацю. Тож невдовзі делегація з Польщі завітала з робочим візитом до Тернополя, а також і до Кременця, аби оцінити реальні можливості нашого міста для створення на його території центру соціальної реабілітації дітей і молоді з обмеженими можливостями здоров'я. Маємо надію, що за підтримки влади і небайдужих громадян такий заклад обов'язково з'явиться у Кременці, адже на нього чекають діти і їх родини.

УЧИТИСЬ ВАЖКО, А ВЧИТИ ЩЕ ВАЖЧЕ...

Софія ЯКОВЧУК

Напевно, я як теперішня студентка англійського факультету, ще не зовсім розумію суть цього вислову, але я з розумінням віддаю честь своїм вчителям і викладачам, адже, можливо, і я колись пізнаю вчительську працю...

Минув лише рік мого навчання в КОГПА ім. Тараса Шевченка, але я настільки влилася у студентський колектив академії, що не можу навіть уявити себе в іншому навчальному закладі. Скажу без перебільшення, що викладачі, в яких мені пощастило вчитися, це – люди з великої літери. І справа навіть не в тому, що всі вони високоерудовані, а в тому, що, незважаючи на свої високі статуси, вони всі при цьому залишаються просто людьми. Вони готові у будь-який момент допомогти студентові, при цьому витрачаючи свій дорогоцінний час. Варто зазначити, що коли спілкуєшся з ними, мимоволі забуваєш, що перед тобою викладач, настільки простою та водночас проникливою є їхня мова.

Був момент, що я вагалася у правильному виборі місця свого навчання, та зараз я цілком впевнена і надзвичайно задоволена, що життя звело мене із таким неперевершеним викладацьким колективом.

Тому, зважаючи на наступаючий день вчителя, хочу привітати всіх вас, професіоналів своєї праці, справжніх вчителів за покликанням. Нехай

життя ваше складається лише із білих ліній, а роки відображаються у ваших серцях лише радістю, щоб ви ще довго сіяли зерна науки у душі студентів, які, я впевнена, ніколи вас не забудуть, а зерна пускатимуть коріння, щоб згодом віддавати плоди в інші, молоді душі майбутніх вчителів...

ОДЕСЬКА ХУДОЖНИЦЯ З ВОЛИНІ

Одеська майстриня живопису Ірина Гусюк родом з Володимир-Волинського. З 16-річного віку, тобто з початку навчання в Одеському художньому училищі ім.М.Б.Грекова,стала одеситкою. Тут же закінчила художньо-графічний факультет Південноукраїнського ДПУ ім.К.Д.Ушинського. З 2007 року викладає малюнок, живопис і композицію в рідному "греківському" училищі. 2008 рік можна вважати успішним стартом у велике мистецтво: молода художниця перемагає на Всеукраїнському конкурсі-пленері "Мальовнича Україна" та організовує свою першу персональну виставку в Музеї західного і східного мистецтва (м.Одеса). З цього ж року бере участь у всеукраїнських, обласних і міських мистецьких виставках, а через рік виходить на міжнародний рівень мистецького життя (міжнародні художні пленери в Польщі, міжнародні художні виставки в Англії та Росії). На міжнародній виставці Salon des Refuses (Англія) її роботи ввійшли до ТОП-12 кращих робіт виставки. Показово, що художниця організовувала подвійні виставки "Моя любове" спільно зі своїм наставником, художником Валентином Захарченком, які розпочала з рідного Володимир-Волинського і продовжила в Донецьку, Умані, інших містах України.

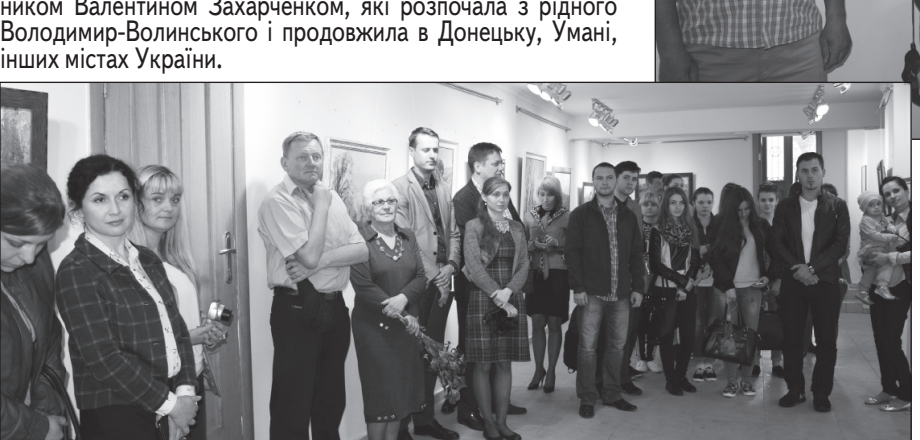

Художні полотна Ірини Гусюк гідно репрезентують яскраве явище малярського мистецтва Одеси та й України в цілому – стиль одеського імпресіонізму. Вона – художник-реаліст, який не механічно відтворює натуру, а творить художній образ, тобто виступає не лише як живописець, а й художник, який глибоко мислить, проникає в глибинну суть об'єкта творчості. Творчо-психологічний портрет художниці характеризується триєдністю: на своїх полотнах вона відображає неповторну красу "своєї-непозиченої" української землі (в цьому її волинське коріння), ставить людину на пограниччя землі та моря (тут вона волинянка, поєднана з морем) і, нарешті, зображує велич і силу морської стихії (в цьому вона одеситка, яка любить і розуміє море).

Саме в цьому контексті бачимо виставку робіт Ірини Гусюк, організовану в картинній галереї нашої академії з ініціативи та з організаційною участю науково-педагогічних працівників кафедри методики викладання мистецьких дисциплін. Модератором виставки виступив старший викладач Дмитро Синенький, який підтримує з одеською художницею творчі зв'язки, що розпочалися її приїздом до нашого навчального закладу з групою студентів-"греківців" для участі у спільних пленерах, мистецьких майстер-класах, творчих дискусіях, імпровізованих виставках. Нинішня виставка стала логічним продовженням мистецьких контактів наших мистецтвознавців і майстрів пензля з художниками і фахівцями Одеського художнього училища ім.М.Б. Грекова. Її відкриття відбулося з участю викладачів і студентів академії та коледжу, представників кременецьких мистецьких гуртів "Гладущик", "Палітра" і "Натхнення", органів місцевої влади та громадськості міста. Знаковим моментом була присутність батьків художниці Поліни і Петра Гусюків. До відвідувачів виставки звернулися проректор академії з виховної роботи Микола Сиротюк, заслужений працівник освіти Катерина Єрусалимець, однокурсниця художниці Олена Тимків, директор Кременецького краєзнавчого музею Андрій Левчук і модератор мистецького заходу Дмитро Синенький.

На виставці художниця представила роботи всіх трьох згаданих тематичних напрямків. Власне бачення рідної землі вона виявляє в картинах "Весна", "За степом", "Перший сніг", "Зимовий вечір", "Перед грозою", "Я піду в далекі гори". Символічним переходом до другого тематичного напрямку бачимо картину "Три стихії", в якій зливаються воєдино енергетика Землі та енергетика Води і що продовжується в пейзажних сюжетах "Лісове озеро", "Озеро", "Понад ставком", "Затишок" і "Рибацька оселя". Третій тематичний напрямок, де під пензлем художниці оживає море в різні пори дня та року, представлений полотнами "Вечірнє море", "Осінь над морем", "Вечір", "Ранок". Згадані роботи виконані олією на полотні. Свою графіку художниця репрезентує портретами. Привертають увагу портрети чоловіка з глибоко задуманими очима та натрудженими руками, літньої людини з печаттю втоми від життєвих мандрів та юної дівчини з поглядом, повним надії і сподівань та з внутрішньою напругою в очікуванні знакових життєвих подій. В цьому – свідчення неперервності та реалістичності філософсько-естетичних пошуків Ірини Гусюк.

Шанувальникам образотворчого мистецтва зачитали вітальний лист ректора академії, професора Афанасія Ломаковича, який, звертаючись до учасників відкриття персональної виставки талановитої одеської художниці, зазначив: "Надзвичайно приємно, що роботи з творчої майстерні пані Ірини завітали у наш навчальний заклад, який ще з 18 століття торує шлях для розвитку мистецтва... Бажаю всім неповторних вражень від представлених робіт і натхнення у створенні нових мистецьких шедеврів. Надіємось, що виставки Ірини Гусюк ще не раз відбудуться у Кременці і їх художню неповторність знову зможуть оцінити у стінах сучасних Волинських Афін".

ЧЕМПІОНАМИ НЕ НАРОДЖУЮТЬСЯ

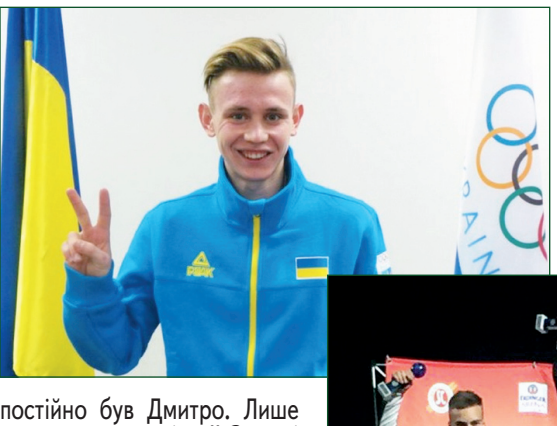

Ще шість років тому, коли учень Кременецької ЗОШ № 1 Дмитро Мазурчук вперше прийшов на заняття з лижного двоборства, він навряд чи міг передбачити свої майбутні успіхи. Так, звичайно, з перших днів тренування захопили і десь глибоко в душі жевріла мрія про високі показники.

Наполеглива праця вже через рік увінчалась успіхом: на Чемпіонаті України, що проходив у рідному Кременці, хлопець виборов першість і звання Чемпіона.

Згодом було багато нелегких змагань і поєдинків, учасником яких

постійно був Дмитро. Лише у поточному році – II Зимові юнацькі Олімпійські ігри в Ліллехаммері (Норвегія) та Юніорський Чемпіонат світу в Раснові (Румунія). Черговий Чемпіонат України у Ворохті приніс першість серед юніорського складу і друге місце серед дорослих.

У статусі студента 11-Фк групи нашого педагогічного коледжу Дмитро гідно поповнив ряди колективу чемпіонів нашої академії і вже на початку вересня порадував новою чудовою перемогою як переможець Юнацького кубка FIS з лижного двоборства в Оберсдорфі (Німеччина).

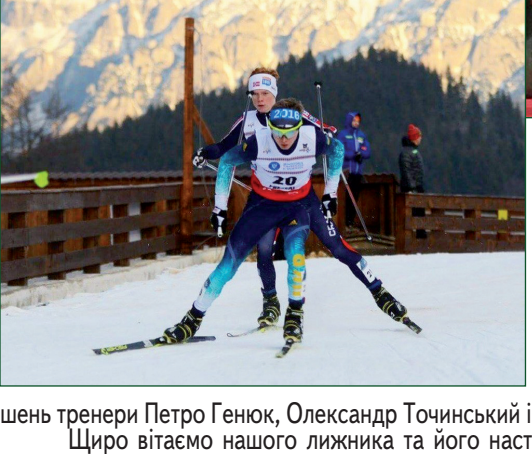

Члена національної збірної команди України, юного майстра спорту з лижного двоборства Дмитра Мазурчука вели до високих спортивних звершень тренери Петро Генюк, Олександр Точинський і Микола Козлов.

Щиро вітаємо нашого лижника та його наставників, бажаємо впевнено долати нові чемпіонські вершини!

СПОРТ, ЗАХОПЛЕННЯ, ТВОРЧІСТЬ

Олександр БЕЗНОСЮК,
директор ФСБУ з розвитку більярдного спорту у ВНЗ України

Як відомо, більярд (від французького слова «bille», що означає «куля») – це не тільки спорт, але і спосіб життя, а також можливість доброго душевного відпочинку після роботи чи просто спосіб розслабитися в компанії друзів.

Історія гри в більярд бере свій початок у Франції з XV сторіччя. Перша письмова згадка про більярд стосується французького короля Луї XI. Його захоплення грою спонукала до того, що у 1470 році він придбав власний більярдний стіл. У другій половині XVII століття більярд був вже достатньо відомим і згадувався у творі Вільяма Шекспіра «Антоній і Клеопатра», а сьогодні став одним з улюблених видів спорту.

В Більярдному клубі Центру вільного часу «Панорама» відбувся особистий чемпіонат Кременецької гуманітарно-педагогічної академії ім.Тараса Шевченка з більярду «Вільна піраміда» серед науково-педагогічних працівників.

В особистому заліку перемогу виборов автор замітки, чинний чемпіон Кременеччини 2014 – 2016 років, кандидат педагогічних наук, професор Олександр Безносюк., друге місце посів асистент Олександр Ястремський і третє місце – доцент Іван Білосевич. Слід відзначити безкомпромісну боротьбу за другу сходинку учасників АТО О.Ястремського та І.Білосевича.

У процедурі нагородження спортсменів брав участь проректор з виховної роботи, кандидат філологічних наук, доцент Микола Сиротюк, який після вручення нагород зіграв з чемпіоном тренувальну партію і пообіцяв у наступних змаганнях стати повноправним учасником змагань.

Висловлюємо подяку директору Центру вільного часу «Панорама» Володимиру Фендичу за спонсорську підтримку в організації змагань з більярду.

У планах спортсменів – достойно представити академію на особисто-командному Чемпіонаті серед науково-педагогічних працівників ВНЗ України з більярду «Вільна піраміда» в листопаді нинішнього року. А в грудні планується провести особисто-командний чемпіонат КОГПА ім.Тараса Шевченка серед студентів та Кубок ректора серед науково-педагогічних працівників. Запрошуються всі бажаючі.

Отож, вперед – до перемог! Адже лише терпіння, наполегливість і невтомна праця – непереможна комбінація, що створює успіх.

СТУДЕНТ, СПОРТСМЕН, ТРЕНЕР І ТАТУСЬ

Валентина КАЩУК

Як не дивно, це стосується однієї молодої людини, котра вдало поєднує в собі всі перераховані іпостасі. Мова йде про Володимира Назарка – студента 22-Фс групи Кременецької гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка. В минулому він заявив про себе як успішний легкоатлет-спринтер. Займався бігом з 10-річного віку

під наставництвом тренера Івана Салука, неодноразово показував найкращі результати на різних дистанціях. На Чемпіонаті України в Рівному виборов перше місце у бігу на 100 і 200 м. Проте внаслідок травм легкоатлет змушений був змінити улюблене спортивне уподобання.

Та це зовсім не означає, що Володимир зрадив легкій атлетиці: він продовжує присвячувати їй себе в якості тренера. Працює із 40 дітьми (4 групи віком від 9 до 19 років). Не змусили на себе чекати і результати роботи юного тренера. На Чемпіонаті області з легкої атлетики його підопічні (10 – 14 р.) посіли II загальнокомандне місце, на весняному Чемпіонаті області з легкоатлетичного кросу були найспритнішими, а на XXVI районних сільських спортивних іграх Тернопільського району вихованець Володимира Назарка, студент нашого педагогічного коледжу Володимир Федьків виборов "срібло", а команда – I місце з легкої атлетики.

Нині працелюбному та наполегливому юнаку поступово підкорюється штанга. Його тренер, Чемпіон України та Європи з пауерліфтингу, випускник нашої академії Андрій Мазанович підтримав і допоміг Володимиру здолати труднощі, пов'язані з травмами, і тепер щиро радіє його першим успіхам.

На Відкритому Чемпіонаті України в Луцьку наш студент показав найвищий результат у жимі

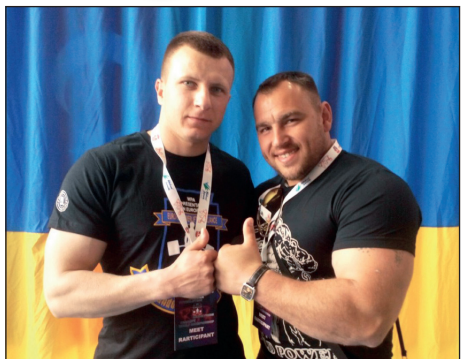

штанги лежачи серед 22 юніорів-аматорів (20 – 23 р.; до 90 кг), став бронзовим призером поєдинків дорослих і вперше виконав норматив кандидата в майстри спорту. Наставник його відзначився у ваговій категорії до 110 кілограмів, виборовши третє місце.

На Чемпіонаті світу з пауерліфтингу (GPF/GPA) разом зі своїм напарником Борисом Мидликом у віковій категорії 17 – 19 рр. показали відповідно 105 та 100 кг і нагороджені срібними медалями. Тренер обох наших спортсменів, майстер спорту міжнародного класу Андрій Мазанович у ваговій категорії 100 кг з результатом 187,5кг виборов "бронзу" Чемпіонату.

Чемпіонат Європи з пауерліфтингу, що проходив у польському місті Лодзі, приніс також гарні результати: збірна команда України, до складу якої входить Володимир Назарко, виборола I місце, а він

потрапив до п'ятірки кращих спортсменів з 14 країн світу. Звичайно, така нелегка праця буде приносити все нові і нові здобутки та перемоги. Ми віримо в тебе, Володимире!

Приємно і радісно повідомити, що на момент завершення статті у Володимира Назарка відбулася ще одна знакова подія у житті: побачила світ друга донечка! Хай же ростуть діти здоровими і щасливими, будуть справжньою гордістю батьків і всієї родини, разом із мамою щиро радіють успіхам свого татуся!

Фото з архіву В. Назарка

ЖИВОПИСЕЦЬ СВОЄЇ ЕПОХИ

Ніна БАГНЮК

За сприяння Тернопільської обласної ради й управління освіти і науки Тернопільської облдержадміністрації у конференц-залі бібліотеки Кременецької гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка пройшов Всеукраїнський науковий семінар «Творчий світ Бориса Харчука», приурочений 85-річчю від дня народження письменника. Координував засідання завідувач кафедри української філології та суспільних дисциплін, кандидат філологічних наук, доцент О.В.Василишин.

З вітальним словом до присутніх звернувся ректор академії, заслужений працівник народної освіти України, почесний академік Академії вищої школи НАПН України, професор А.М.Ломакович.

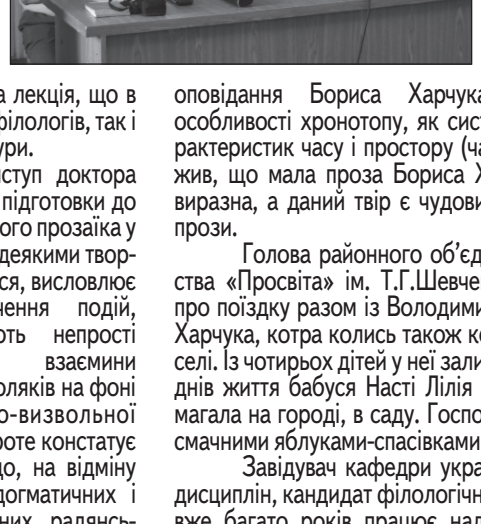

Наукові виступи розпочав завідувач кафедри теорії та методики української і світової літератури Тернопільського НПУ ім.Володимира Гнатюка, доктор філологічних наук, професор М.П.Ткачук. Предметом свого дослідження він обрав «Жанрову своєрідність повісті Бориса Харчука «Шлях без зупинок»», де зупинився на наративній стратегії автора повісті та відсутності напруженого сюжету, на об'єктивності картин, серед яких не губиться усвідомлення добра і зла, та бінарній опозиції «я-наратор» і «я-персонаж», на ідеї фемінізму та використанні автором різноманітних форм розповіді, зокрема аналепсису, як одного з понять наратології. Це була цікава і захоплююча лекція, що в однаковій мірі стала корисною як для науковців-філологів, так і для майбутніх учителів української мови і літератури.

Дещо несподіваним і жорстким був виступ доктора історичних наук Г.Й.Стронського, який у процесі підготовки до семінару буквально «відкрив» для себе українського прозаїка у повісті «Два дні». І навіть незважаючи на те, що з деякими творчими моментами фахівець-історик не погоджується, висловлює власне бачення подій, що описують непрості тогочасні взаємини українців і поляків на фоні національно-визвольної боротьби, проте констатує той факт, що, на відміну від творів догматичних і заідеалізованих радянських письменників (як-от Олесь Гончар), Бориса Харчука читати цікаво і необхідно розуміти, що він знаходився під потужним радянським пресом, тому щодо нього «треба знизити накал критики, бо оцінити митця може лише той, хто здатен опуститися в його епоху».

Про творчість Бориса Харчука в історичному ракурсі на основі його оповідання «Неслава» підготувала дослідження доктор історичних наук, доцент І.Б.Скакальська. Вона зробила акцент на тому, що історичні знання просто необхідно доповнювати засобами літератури. Стан повоєнної Волині характеризувався нестачею одягу, ліків, відсутністю інфраструктури. Дитинство, сирітство героя «Неслави» автор поєднував зі своєю власною долею у період перебування Західної України у складі II Речі Посполитої, наголошував на проблемах радянізації, насаджування нової ворожої ідеології, основною перешкодою якій була релігійність населення. Борис Харчук добре знав історію рідного краю. Від імені героїні твору він описував надзвичайно цікаві для нас факти про Кременець і специфіку життя містян, про навчання у стінах нашого навчального закладу і його бібліотеку, про втручання партійних органів в особисте життя викладачів і студентів тощо. Наш науковець зауважує, що нелегкий час не дозволяв автору відкрито писати про те, що він насправді відчував і переживав. Трагедія співжиття українського і польського народів , ці болісні протиріччя, як зазначає Ірина Скакальська, мають бути предметом дослідження науковців, але ні в якому разі не політичною інтерпретацією, тому що кожна історична епоха чогось навчає, несе щось нове. І чимала заслуга в цьому належить літературним засобам.

Молодий науковець кафедри англійської філології В.А.Якимович зупинилася на образі «Іншого» в прозі Б. Харчука і Діни Рубіної. На основі аналізу поведінки героїв вона наголосила на тому, що часто бажання вижити переважає над мораллю; в обох авторів прослідковуються спільні та відмінні риси між своїм і чужим народами; описуються особливості бікультурного середовища, гендерні стосунки; особливу увагу приділено єврейській темі.

Кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри української філології та суспільних дисциплін Р.О.Дубровський на основі оповідання Бориса Харчука «Планетник» досліджував особливості хронотопу, як системи координат зв'язуючих характеристик часу і простору (часопростору). Науковець зауважив, що мала проза Бориса Харчука надзвичайно яскрава і виразна, а даний твір є чудовим зразком саме філософської прози.

Голова районного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т.Г.Шевченка Л.А.Следзінська розповіла про поїздку разом із Володимиром Рожком до матері Бориса Харчука, котра колись також керувала «Просвітою» в рідному селі. Із чотирьох дітей у неї залишився лише Борис. До останніх днів життя бабуся Насті Лілія Адамівна провідувала її, допомагала на городі, в саду. Господиня завжди пригощала гостей смачними яблуками-спасівками.

Завідувач кафедри української філології та суспільних дисциплін, кандидат філологічних наук, доцент О.В.Василишин вже багато років працює над творчою спадщиною Бориса Харчука. останню статтю опублікував у черговому випуску «Дивослова». На семінарі він зупинився на темі, підготовленій спільно з доктором філологічних наук, професором кафедри української та класичних мов Національного університету біоресурсів і природокористування України С.С.Кіралем «Епістолярний діалог Бориса Харчука із Семеном Жураховичем».

До програми Всеукраїнського наукового семінару "Творчий світ Бориса Харчука" запропонували свої наукові доробки доктор філологічних наук, професор Київського національного університету ім. Тараса Шевченка Г.М.Штонь («Борис Харчук у духовному просторі української ліро-епічної прози»), доктор філологічних наук, професор, член НСПУ В.Г.Дончик («Непохитність Харчукового слова»), член НСПУ П.М.Перебийніс («Спогади про Бориса Харчука»), доктор філологічних наук, професор Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки Л.К.Оляндер («Людина і світ у художньо-філософській концепції Б. Харчука»).

Свій вагомий внесок у тематичне наповнення семінару зробили група кандидатів філологічних наук, доцентів Тернопільського НПУ ім. Володимира Гнатюка: «Моделювання національного характеру в романі «Кревняки» Бориса Харчука» (С.В.Бородіца), «Засоби творення характеру дитини в повісті Бориса Харчука «Діана»» (Л.П.Вашків), «Локальне й універсальне в художньому світі Бориса Харчука» (М.М.Данилевич), «Історія однієї дружби (Борис Харчук та Ярослав Сорока)» (П.І.Сорока). До них приєднався кандидат філологічних наук, доцент кафедри української філології та іноземних мов Тернопільського національного технічного університету ім. Івана Пулюя І.П.Равлів з темою «Борис Харчук і Дмитро Павличко (до питання про творчі стосунки між письменниками)».

Творчістю Бориса Харчука цікавились фахівці й з інших регіонів України. Доктор філологічних наук, професор Полтавського національного педагогічного університету ім. Володимира Короленка О.І.Неживий показав Полтавщину в житті і творчості Бориса Харчука; кандидат філологічних наук, доцент Криворізького педагогічного університету Л.О.Донченко працює над домінантними міфологемами в літературно-історичному дискурсі Б. Харчука; із фондом документів письменника Б.Харчука в державному архіві Волинської області та практикою його використання у навчальних закладах ознайомили представники Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки, кандидати філологічних наук О.Б.Жулинська-Яручик та В.П.Яручик; засоби вираження часу та простору в казках Бориса Харчука стали предметом наукового пошуку асистента кафедри української мови Львівського національного університету імені Івана Франка О.Б.Бачинської; кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури, декан факультету української філології Рівненського державного гуманітарного університету Д.В.Кравець повертається до непростої теми ««Шістдесятники»: малі імена».

Безпосереднім вивченням творчості письменника-краянина займаються науковці нашої академії, кандидати філологічних наук, доценти кафедри української філології та суспільних дисциплін нашої академії О.В.Пасічник («Тема війни у творчості Б. Харчука та В. Бикова»), І.О.Волянюк («Мовна палітра малої прози Б.Харчука»), Л.М.Невідомська («Експресема «майдан» в однойменному романі Б.Харчука»), І.М.Комінярська («Мова дитячих творів Бориса Харчука») й учитель української мови і літератури Кременецької ЗОШ №4 І.Ф.Василишина («Наші ніхто не вмирають, наші всі переходять у вогонь, у слово і живуть» (до питання вивчення в навчальних закладах оповідання Б. Харчука «Шайтанка») та член НСПУ С.Я.Синюк («Панкрац і Юдка» – дзеркало радянської системи 1970-80-их рр.: «Езопова мова» Б. Харчука»).

Матеріали Всеукраїнського наукового семінару «Творчий світ Бориса Харчука», приуроченого 85-річчю від дня народження видатного українського письменника, заслуговують на публікацію в однойменному тематисчному Збірнику наукових праць.

ГОРИТЬ ЙОГО СВІЧА, ГОРИТЬ У СЛОВІ...

Ольга СТАВІНСЬКА, бібліотекар

Борис Харчук вписав яскраву сторінку в історію української літератури. Творчий шлях письменника охоплює лише 30 років (1956 –1987), однак за цей час з-під його пера вийшло 5 романів, 31 повість, близько 90 оповідань, півсотні нарисів та статей. Твори розповідають про долю західноукраїнського села на зламних етапах соціальних потрясінь минулого століття. Це художнє дослідження національного характеру та народної моралі, особливо селянства, що утверджувало духовні цінності, які не давали людині виродитись, втратити національні ознаки. Б.Харчук залишився у літературі одинаком – поза поколіннями, вважаючи, що основна функція літератури – не пропагандистська і не виховна, «головна її функція – творити народ». Його стиль – художній етнопсихологізм, суть якого полягала в освоєнні надбань національної культури, зверненні до пракоренів, відновленні зв'язку між поколіннями, осягненні людської душі. Як митець Борис Микитович ставився до свого покликання дуже вимогливо. Відомий його афоризм: «Письменник – це сумління народу. Щасливий народ, якщо його сумління завжди чисте».

Дебютний твір Бориса Харчука – автобіографічна повість «Йосип з гроша здачі». Це традиційна розповідь про дитину, її входження в життя. Повість започаткувала в українській радянській літературі «літописання» волинського краю.

Панорамний роман «Волинь» фахівці називають продовженням «Волині» У. Самчука. Письменник подав історію Волині з 20-30-х років XX століття і до кінця Другої світової війни на тлі родинної саги Гнатюків, чиє коріння губиться в товщі століть, а стовбур зазнав деформацій, неминучих при історичних катаклізмах і зміні епох.

Об'ємне зображення воєнної епохи в житті волинських селян, прагнення змалювати людський натовп, охоплений єдиним пориванням, не масою, в якій годі розрізнити окремі обличчя, а спільністю особистостей, де в кожної своя доля в житті, своя мовна партія у гомінкому багатоголоссі, постає перед нами у добірці вибраних творів «Майдан». Доля народу здійснюється на перехресті історії, і символ її – майдан.

У романі «Межі і безмежжя» автор правдиво висвітлює історичні події і характер поведінки людини у межових ситуаціях, гостро ставить проблеми „держава і людина", „влада і людина". Специфіка Харчукового підходу до розкриття цієї теми полягає у зосередженні письменника на життєвій потребі селянина зберегти свій рід, який ішов через жорстоке горнило історії. Роман «Кревняки» розкриває кілька поколінь цього роду впродовж п'ятдесяти років. Вони не лише обсівали та боронили землю, а знову і знову дошукувалися відповіді на вічні питання: хто є людина? Б. Харчук яскраво зобразив, як історичні і соціальні конфлікти завдавали роду удари і ззовні, і зсередини, розколюючи його. І все ж рід вистояв, спираючись на основну свою опору – Жінку-Матір, уособницю всього кращого, що притаманне роду, отже, й усьому волинському народові.

Розкриваючи духовні і моральні цінності, що виплекало українське селянство, письменник з великою художньою силою зображує не лише долю одного його роду у XXст., а й змушує замислитись над подальшою долею всього людства. Людина, як носій родової пам'яті, продовжувач роду, творець історії та складова Всесвіту, розглядається письменником у збірці повістей «Подорож до зубра», де автор порушує важливі моральні, психологічні, філософські проблеми, зокрема проблему розпаду патріархального роду, і застерігає, що самогубство нації починається із заперечення родової пам'яті й моралі.

Б.Харчук залишається вірним зображенню народних характерів, суперечностей дійсності на суспільному зламі і в дитячій прозі. У збірці повістей та оповідань «Теплий попіл» тема воєнного дитинства набула морально-філософського звучання. Письменник переніс акцент із зображення героїки дитячого подвигу на розкриття духовних підвалин дитячої особистості, їх випробування в екстремальних ситуаціях через страждання та моральний вибір. Тут чи не вперше порушено питання про дитину як жертву війни.

Автор психологічно достовірно простежив процес зради і самозради в творах, зібраних у книзі «Вишневі ночі: три повісті про любов та зраду», що об'єднані спільною темою любові й вибору на межі життя і смерті. У «Вишневих ночах» центральним" є не зовнішній конфлікт (непримиренне протистояння УПА і НКВС), а психологічний, тобто боротьба ідеологічної настанови й гуманності та щирості живої душі людини.

Харчук, як і деякі інші тогочасні письменники, всієї правди писати не міг, він писав півправду, але ця півправда часто-густо кричала у тисячу разів голосніше, ніж правда, бо огорталася в такі досконалі художні форми, настільки вона була виважена, що звучала, як найбільша правда у світі.

ВОНА ЗІБРАНА З УСІЄЇ УКРАЇНИ

Ліна ВЕРЕСЕНЬ

Не погрішимо проти істини, якщо скажемо, що це одне із кращих видань про життя і творчість відомої української письменниці та громадського діяча, кременчанки Галини Гордасевич. Йдеться про науковий збірник ""Я зібрана з усієї України": силует Галини Гордасевич на тлі історії", що містить матеріали Всеукраїнського наукового семінару з нагоди 80-річчя письменниці, проведеного в нашій академії, і доповнений статтями, спогадами, інтерв'ю, листами, світлинами і навіть текстами пісень на її слова. До редакційної колегії книги увійшли Герой України, поет і громадський діяч Д.В.Павличко, син письменниці, громадський діяч Б.О.Гордасевич, академік АН вищої школи України, професор НУ біоресурсів і природокористування С.С.Кіраль (він здійснив загальну і наукову редакцію збірника), завідувач кафедри української філології та суспільних дисциплін нашої академії, доцент О.В.Василишин, кандидат філологічних наук, старший викладач цієї ж кафедри Р.О.Дубровський (упорядник видання). Рецензували таку об'ємну роботу (33,5 ум. др. арк.) завідувач кафедри української мови та літератури Ізмаїльського ДГУ, професор Г.Б.Райбедюк і завідувач кафедри теорії і методики української та світової літератури Тернопільського НПУ ім. Володимира Гнатюка, професор М.П.Ткачук. Книга побачила світ за підтримки українського письменника, заслуженого журналіста України, громадського діяча, лауреата багатьох літературних премій, волинянина І.Ф.Корсака.

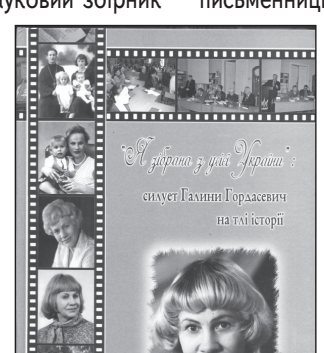

Збірник відкривається віршем Галини Гордасевич "Убиймо в собі раба!", написаним нею в Донецьку 1989 року, в дні створення Товариства української мови, і символіка якого для кожного українця залишається актуальною і донині. Знаковими і не менш символічними сприймаються слова сучасного українського письменника В.Яворівського, сказані ним з нагоди 65-річчя поетеси та поміщені у збірнику за згаданим віршем, ніби підтверджуючи, що вона "раба у собі вбила": "А Ви є. Жінка і Мати свого народу. Мудра і ніжна поетеса України. Опора і мужня лицарка національної демократії. Ви є молода і дужа. Мусите ще довго бути такою. Мусите побачити Україну, якою Ви бачили її в тяжких, до крику, табірних буднях".

Академік С.С.Кіраль у статті "... І слово бере Галина Гордасевич – українка...": віхи біографії й творчості" дає біографо-бібліографічний творчий портрет письменниці та підкреслює значення нового видання: "Закономірним є видання ґрунтовних наукових досліджень про письменницю, неопублікованих щоденників і листів, у яких зафіксовано чимало цікавих фактів та подій не лише з приватного життя Галини Гордасевич, а й тогочасної України, окремих книг, її статей як талановитого літературного критика та літературного публіциста, розпорошених в українській та зарубіжній періодиці". Тут же академік віддає належне творчій ініціативі нашого молодого науковця Р.О.Дубровського у вивченні творчості Галини Гордасевич.

У розділі "Штрихи до творчого портрета" публікуються спогади сина письменниці Б.О.Гордасевича "... Для мене ж вона була просто мама... Унікальні епізоди, які мало хто знає...", де він говорить про матір не тільки як про людину, а й розкриває окремі особливості її творчості: її вірші всі різні за строфікою і ритмікою, але кожен має своєрідну драматургічну циклічність; прозові твори відразу писались "начисто" і фактично ніколи не переробляються; з особливим задоволенням письменниця писала публіцистичні статті та літературні рецензії.

Доктор філософських наук, професор НУ "Острозька академія" П.М.Кралюк у дослідженні "Українська націоналістка на Донбасі" висловлює думку, що культурна атмосфера в середовищі вояків УПА дала свої плоди – і в середовищі української творчої інтелігенції з'являються такі постаті, як Галина Гордасевич, свідомі свого українства не лише в помислах, а й у життєтворчості. Науковець робить принципово важливе застереження, побудоване на словах письменниці з її автобіографічної повісті "Соло для дівочого голосу": "Зло породжує зло. Жертви жорстокості починають плекати надію на відплату. Це здається їм справедливістю, і вони самі не помічають, як бажання справедливості переростає у жорстокість". На жаль, зауважує автор, ці слова не втратили актуальності і в сучасній Україні.

Брати по перу, члени Національної спілки журналістів України, шумський письменник І.А.Фарина і завідувач кафедри української філології і суспільних дисциплін, доцент О.В.Василишин у спільній статті "До 80-ї річниці від дня народження Галини Гордасевич: штрихи до творчого портрета" зазначають, що поезія і проза покликані розповісти про найтонші порухи людської душі, а проникнення в сутність художнього слова неможливе без літературної критики, і наголошують: важливих творчих успіхів Галина Гордасевич досягла в усіх трьох видах літературної творчості.

Стаття науковця Переяслав-Хмельницького ДПУ ім. Григорія Сковороди, доктора педагогічних наук Г.П.Токмань "Мотиви ліричного циклу "Станція ворожба" Галини Гордасевич" відкриває розділ "Художні імперативи творчості Галини Гордасевич". Дослідниця інтерпретує художні тексти циклу з урахуванням традицій магічного фольклору, порівнює вірші поетеси з текстами народної магічної поезії й творами українських майстрів художньої сугестії.

Упорядник збірника, кандидат філологічних наук Р.О.Дубровський презентує дослідження "Релігійна віра як джерело поетичної творчості Галини Гордасевич", де розглядає релігійні мотиви й образи в її поетичних творах, робить акцент на психологічній природі релігійної віри, зосереджується на вивченні художніх особливостей віршів релігійного спрямування і пропонує власну класифікацію поезій цієї тематичної групи: поезії біблійно-історичного змісту, вірші сакраментального контексту, поезії дидактично-морального характеру. Дослідження завершується висновком: "Доробок тих поетів, творчість яких спирається на релігійну віру, є особливо важливим для формування духовності як одного із важливих складників генетичного коду українського народу. Вірші Галини Гордасевич у цьому контексті можуть слугувати еталоном, на який слід рівнятися тим, хто прагне увійти в літературу, а через неї – у душі людей".

Збірник містить низку статей молодих науковців педагогічного коледжу. Т.В.Нікіфорчук пропонує дослідження "Мотив дороги у ліриці Галини Гордасевич". Автор розглядає художні особливості функціонування мотиву дороги в поетичних текстах письменниці, особливу увагу звертає на символічний потенціал образів, розкриває зв'язок дороги як топосу із темпоральними поняттями, що проектують художню картину світу у віршах поетеси.

Її колега Н.Г.Кушнірук розробляє тему "Фашистська окупація крізь призму сприйняття українських селян у повістях "Ноїв ковчег" Г.Гордасевич та "Крижі" Б.Харчука", де досліджує специфіку розуміння і художнього втілення явища німецької окупації, аналізує основні риси фашизму, розкриває образ загарбника українських земель.

Викладач коледжу Н.М.Яцюк публікує розвідку "Психологізм портретних характеристик персонажів у прозі Галини Гордасевич". Вивчення стилістичних прийомів і виражальних засобів, що використовуються для вираження змісту художніх творів, автор називає однією з важливих проблем сучасного літературознавства. Науковець застерігає, що словесний портрет не має однозначного трактування, і робить акцент на взаємозв'язку елементів у системі "автор – текст – читач".

"Полікультурний аспект творчості Галини Гордасевич" аналізує Н.В.Багнюк, яка вважає, що одним із важливих проявів полікультурності творчості Г.Гордасевич було володіння поетесою багатьма іноземними мовами, а це давало можливість займатися перекладацькою діяльністю, поглиблювати зв'язки рідної культури з культурами інших народів.

Методичний підхід до використання творчої спадщини письменниці здійснює О.П.Терп'як у статті "Застосування творчих вправ на уроках української мови при формуванні креативного писемного мовлення ліцеїстів (на основі творів Галини Гордасевич)".

Авторські домінанти концепту "дім" у релігійній свідомості волинян на початку XX століття визначає кандидат філософських наук О.В.Мороз у дослідженні "Релігійно-філософський аспект концепту "дім" у повісті Галини Гордасевич "Ноїв ковчег"". Автор акцентує увагу на розкритті та визначенні духовно-світоглядних детермінант цього концепту через духовні орієнтири творчості письменниці.

Головний редактор газети "Замок" А.Л.Багнюк у статті "Фемінна екзистенційність поезії Галини Гордасевич" аналізує екзистенцій ні аспекти творчості поетеси-кременчанки у їх феміністичному контексті, робить наголос на природі образів і символіки, на тлумаченні сутності та ролі жінки як такої у Всесвіті.

Літературний редактор газети "Замок" Н.А.Багнюк розробляє тему "Автор, текст і читач в інтертекстуальному просторі поезії Галини Гордасевич "Сонце, вітер і жінка"", в якій досліджує семіотичний метод аналізу літературного твору у процесі його вертикального прочитання, окреслює загальні контури інтертекстуального простору тексту, визначає місце автора, тексту і читача.

"Галина Гордасевич як перекладач світової поезії" зацікавила кандидатів філологічних наук, доцентів О.В.Пасічник та І.М.Комінярську. Науковці характеризують перекладацьку діяльність письменниці, підкреслюють творчий та інтуїтивний підходи поетеси до перекладів в аспекті використання різних лексичних засобів української мови.

Кандидат історичних наук В.П.Мазурок розробляє тему "Виховання патріотизму молоді на основі творчості Галини Гордасевич ("Степан Бандера: людина і міф")", де ілюструє можливості та форми використання у виховній роботі з молоддю фактів діяльності українських націоналістів по становленню й утвердженню української держави.

Розділ "Спогади, відгуки, інтерв'ю..." розпочинається статтею Д.В.Павличка "Веселка – від Сяну до Дону", де сучасний класик української поезії називає Галину Гордасевич Жанною д'Арк, яка "чує голос вищої совісті й готова пожертвувати собою в ім.'я блага і спасіння не просто й не лише української мови, а й самої правди буття українського народу". В цьому розділі публікуються спогади дубенських письменників Л.А.Пшеничної та М.І.Пшеничного, письменниці, лауреата літературних премій Г.Т.Тарасюк, доктора філологічних наук В.П.Мацька, заслуженого журналіста України П.А Бабчук.

У розділі "Дослідження епістолярної спадщини письменниці " – статті наукового співробітника Львівської наукової бібліотеки АН України ім. Василя Стефаника М.М.Трегуб "Листи Галини Гордасевич – джерело до життєпису письменниці" та професора С.С.Кіраля "Епістолярний діалог Галини Гордасевич з Іваном Дзюбою", яка доповнена 24 листами та коментарями і примітками до них.

Видання містить 11 пісень викладача коледжу Л.Б.Головінської на вірші Галини Гордасевич, світлини, більшість яких відображають вшанування творчості та пам'яті поетеси у Кременці, зокрема у нашому навчальному закладі; бібліографічний портрет письменниці, який складають 884 найменування різних публікацій і видань; характеристика особистої бібліотеки поетеси та алфавітний покажчик імен.

Андрій Руккас
кандидат історичних наук

КРЕМЕНЕЦЬ У ВЕРЕСНІ 1939 РОКУ:

Восени 1939 р. Кременець пережив чимало драматичних подій. 8–13 вересня тут перебували евакуйовані з Варшави співробітники Міністерства закордонних справ Польщі та іноземні дипломати, 12 вересня місто бомбили німецькі літаки, а через кілька днів сюди вступили радянські війська, які за пактом Молотова-Ріббентропа перейшли східні кордони Польщі. У статті на основі невідомих раніше архівних документів та спогадів учасників і очевидців подій показано останні дні польської влади, прихід Червоної армії та перші кроки радянської влади в Кременці.

Друга світова війна була конфліктом, найкривавішим за всю історію людства. Від початку її, здавалося б, далекі від фронту західноукраїнські землі, що перебували тоді в складі II Речі Посполитої, зазнали ворожих атак із повітря, які призвели тут до перших жертв і руйнувань. Страшна війна порушила патріархальну тишу старовинного волинського міста Кременця, що мирно розкинулося в мальовничій долині між довколишніх гір.

У вітчизняній історіографії воєнні події вересня 1939 р. тривалий час не викликали особливого інтересу дослідників, оскільки в умовах суворої радянської цензури (а часто й самоцензури) вчені воліли писати лише про «визвольний похід Червоної армії» в Західну Україну та Західну Білорусь. Тільки з початком демократичних змін широка громадськість дізналась про існування таємного додаткового протоколу до радянсько-німецького Договору про ненапад, за яким дві тоталітарні держави ділили між собою Центрально-Східну Європу на сфери впливу. У світлі нових фактів стали можливими альтернативні трактування та оцінка подій, пов'язаних із початком Другої світової війни, ролі та місця в них Радянського Союзу. Колись заборонена тема опинилася в центрі підвищеної уваги істориків. За кілька десятків років було написано сотні книг, тисячі й тисячі наукових і популярних статей. Сьогодні вже нікого не шокує колись крамольне твердження про те, що війна прийшла на західноукраїнські землі у вересні 1939 р. Зараз аксіоматичним є постулат, що СРСР вступив у Другу світову війну не 22 червня 1941 р., а значно раніше – 17 вересня 1939 р. На сторінках шкільних підручників молоде покоління українців читає про те, що Червона армія на своїх багнетах принесла не тільки визволення з-під польського панування, а й криваві репресії та терор по відношенню до місцевого населення. Попри те, що подібні тлумачення стали, по суті, хрестоматійними, ми

й досі не маємо глибокого розуміння тих далеких подій, а наші знання конкретних історичних фактів рідко коли виходять за рамки напівлегендарних місцевих переказів, що передаються від покоління до покоління, обростаючи при цьому новими небилицями. Найчастіше подібні явища спостерігаються на рівні локальної історії, окремих населених пунктів та невеликих регіонів. На жаль, це твердження справедливе і щодо волинського міста Кременця.

У польському суспільстві, на відміну від нашого, воєнні події вересня 1939 р. завжди викликали жвавий інтерес, ставши фактично частиною польського національного історичного міфу. Доказом цьому є, наприклад, величезна кількість публікацій із вказаної проблематики. Польська історіографія може похвалитися ґрунтовними монографіями, присвяченими окремим видам збройних сил, родам військ, арміям, дивізіям, полкам, батальйонам, а подекуди навіть і меншим підрозділам. У Польщі існує також чимало робіт, в яких ідеться про вересневі дні 1939 р. в окремих місцевостях. Однак, незважаючи на значні досягнення польської історичної науки, вересневі події 1939 р. в східних регіонах II Речі Посполитої, зокрема, у Кременці, залишаються вивченими ще недостатньо повно.

Специфіка дослідження так званої «вересневої кампанії» 1939 р. полягає в тому, що сучасні історики мають у своєму розпорядженні надзвичайно обмежене коло документів. Це змушує їх реконструювати хід подій, спираючись, здебільшого, на спогади учасників та очевидців. Цінність таких матеріалів є, що називається, «на вагу золота», адже нерідко вони бувають єдиним джерелом інформації про певну військову частину або про те, що відбувалося в конкретній місцевості. Завдяки цьому з небуття виринають невідомі раніше історичні персонажі, незнані дати й факти, давно минулі події стають для нас ближчими, більш рельєфними й відчутними, наповнюючи тим самим сухе академічне оповідання новим змістом. Під час роботи в архіві Інституту імені Гувера Стенфордського університету авторові цієї статті вдалося віднайти низку нових матеріалів мемуарного характеру, які дають змогу значно детальніше відтворити перебіг драматичних подій у Кременці у вересні 1939 р. Цінним доповненням стали також документи радянських військових частин, що займали місто. Зберігаються ці матеріали в Російському державному військовому архіві у Москві.

У міжвоєнній Польщі Кременець був центром однойменного повіту, що входив до складу Волинського воєводства. 1930 р. населення міста становило 16 068 чол. Тут знаходилась низка урядових та самоврядних установ, зокрема, повітове староство, міський магістрат, повітова команда та міський комісаріат державної поліції, фінансово-податкове управління, повітова земська управа, міський суд, карно-слідча в'язниця, державний заклад вирощування тютюну та ін. Місто було також потужним освітнім центром, де діяли знаменитий Кременецький ліцей, кілька приватних навчальних закладів та православна духовна семінарія.

Крім того, Кременець здавна був значним військовим осередком. До Першої світової війни тут дислокувався 42-й піхотний Якутський полк російської імператорської армії, для якого наприкінці XIX ст. на північній околиці звели ціле військове містечко. Однак під час воєнного та революційного лихоліття його будівлі зазнали серйозних руйнувань і 1920 р. їх було розібрано на цеглу (лишилася тільки полкова церква). У зв'язку з цим у міжвоєнний період, коли місто належало Польській державі, у ньому вже не квартирували військові частини, натомість функціонувало кілька військово-адміністративних установ.

Передусім, у Кременці знаходилася повітова команда поповнення, перейменована в 1938 р. на команду району поповнення. Її основним завданням було проведення щорічних призовів до війська, реєстрація та облік призовників та резервістів, мобілізаційна робота. У різний час кременецьку повітову команду поповнення очолювали полковник В.Дорошкевич (1923), підполковник Ю.Браницький (1924 р.), підполковник Л.Рапшевич (1932). Обліком та мобілізацією селянських коней для потреб війська на території Кременецького повіту займався районний інспекторат коней, який було створено десь на зламі 1920–1930 х рр. У 1932 р. його начальником був майор В. Моравський. З 1924 р. у Кременці існувала як окрема установа римо-католицька військова парафія св. Станіслава Костки, що обслуговувала передусім 12-й уланський полк, котрий квартирував у сусідньому селі Білокриниці. На костел було перебудовано колишню полкову церкву російського 11-го драгунського Ризького полку. Адміністраторами парафії були капелан о. М. Левицький (з 1924), капелан резерву о. Й. Слабий (1932), старший капелан о.В.Урбан (1936–1939).

У Кременці також містився повітовий осередок державного управління військової підготовки та фізичного виховання. Ця установа займалася військовою підготовкою молоді, як допризовників, так і тих, хто отримав відстрочку або був зарахований до надлишкового контингенту. Вона відповідала за підтримку на належному рівні військових знань і навичок резервістів, а також за підготовку всіх категорій цивільного населення до різноманітної служби, пов'язаної з обороною держави. Оскільки Кременецький повіт належав до прикордонної смуги, за справу військової підготовки населення тут відповідали польські прикордонники, а саме 4-й батальйон «Дедеркали» Корпусу охорони прикордоння (КОП). У штабі частини з цією метою було спеціально запроваджено посаду повітового коменданта військової підготовки, яку напередодні війни займав капітан І. Гроновський.

За кілька кілометрів на північ від Кременця в селі Білокриниця квартирував 12-й уланський Подільський полк, що входив до складу 2-ої окремої (з 1937 р. – Кресової) кавалерійської бригади. Польські улани прибули до Білокриниці влітку 1921 р., зайнявши велике за розмірами військове містечко (його площа становила приблизно 1 кв. км, плюс ще 300 га навчального полігону), яке залишилося від російського 11-го драгунського Ризького полку. За організаційною схемою мирного часу, уланський полк складався з командування, штабного підрозділу, взводу сурмачів, чотирьох лінійних ескадронів, кулеметного ескадрону, запасного ескадрону (знаходився в місті Замості). Наприкінці 1930-х рр. до цих підрозділів додалися ще взвод зв'язку та взвод протитанкової артилерії. 12-й уланський полк належав до військ прикриття східного кордону. Тому у випадку війни з СРСР він мав швидко вступити в бій з ворогом, своїми активними діями стримувати його наступ, забезпечуючи тим самим планомірне розгортання основних сил польської армії на кременецькому напрямку. З огляду на таке важливе завдання, у мирний час полк мав більшу ніж зазвичай чисельність особового складу. Завжди напоготові була зброя, адже карабіни та ручні кулемети, всупереч правилам, зберігалися не в спеціальних сховищах, а прямо в приміщеннях, де мешкали улани. Крім того, у національному плані полк був чисто польською частиною. Поляки становили тут практично 100% офіцерського та підофіцерського корпусу, вони ж домінували також і серед перемінного складу уланів, переважна більшість яких походила з Люблінського, Лодзького та Сілезького воєводств. «Місцевих» вояків, українців з околиць Кременця, в полку було небагато – заледве кілька відсотків.

Полк брав активну участь у житті Кременця. Без нього не обходилися щорічні паради з нагоди польських державних свят: Дня Конституції (3 травня) і Дня незалежності (11 листопада). Особливе захоплення у мешканців міста завжди викликав взвод сурмачів у яскравих мундирах на буланих конях. Наприкінці вересня великою подією для кременчан ставало повернення полку після кількамісячних літніх маневрів. Уланам тоді влаштовувалося урочисте привітання, а у 1938 р. їм навіть подарували куплені на гроші городян 4 кулемети й литаври для полкового оркестру.

У міжвоєнний період командирами 12-го уланського Подільського полку були полковник М. Коішевський (1920–1924), полковник З. Рудницький (1924–1929), підполковник Р. Рупп (1929–1931), підполковник Б. Раковський (1931–1936) та підполковник А. Кучек (1936–1939).

Наступив 1939 рік. Ситуація в Європі ускладнювалася. Після остаточної ліквідації Чехословаччини черговою жертвою гітлерівської Німеччини мала бути Польща. Неминучість війни ставала дедалі очевиднішою. Однак життя у тихому, провінційному і далекому від західних кордонів Кременці йшло своїм звичним порядком. Місто готувалося не до війни, а до відзначення 130-ліття з дня народження і 90-ліття з дня смерті свого видатного земляка – польського поета Юліуша Словацького.

Як і завжди, наприкінці травня 12-й уланський

полк спільно з іншими полками Кресової кавалерійської бригади вирушив на планові літні навчання, котрі 1939 р. відбувалися в районі Бродів. Однак 12 серпня надійшов наказ негайно повертатися до Білокриниці і опівночі 13/14 серпня розпочати прискорену мобілізацію. Згідно з планом полк як частина військ прикриття кордону мав бути готовий до виступу вже через 30 годин. Заклик резервістів відбувався в індивідуальному порядку. Вони одержували іменні картки, за якими не пізніше ніж за 2 години мали прибути до казарм. У зв'язку з тим, що призивалися резервісти з найближчих околиць, національний склад полку змінився. Відтепер місцеві українці становили тут декілька десятків відсотків. Мобілізація відбувалася спокійно, без серйозних ексцесів, так що вже за 33 години полк був повністю готовий до маршу. Його чисельність становила в той момент 36 офіцерів, 806 вояків та 850 коней.

ПЕРШИЙ УДАР ДРУГОЇ СВІТОВОЇ

По завершенні мобілізації 12-й уланський повернувся в район Бродів, аби продовжити перерване літнє навчання. Та 22 серпня надійшов новий наказ – знову повернутися до Кременця і завантажитися в ешелони. Завдання було успішно виконане. Увечері наступного дня зі станції було відправлено останній транспорт. Подільські улани вирушили на самий польсько-німецький кордон, у район міста Радомсько. Тут у перших числах вересня 1939 р., діючи у складі Волинської кавалерійської бригади, вони взяли участь у героїчній битві під Мокрою, де зупинили наступ німецьких танків.

Після того, як полк виїхав на захід, у білокриницьких казармах залишилося чимало вояків і коней, з яких формувалися маршові підрозділи для поповнення своєї частини. Згідно з планом вони мали перейти до Жовкви, де створювався Запасний осередок Кресової кавалерійської бригади. Пізнім вечором 2 вересня 1939 р. рештки 12-го уланського полку залишили Білокриницю, забравши із собою майже всіх коней, зброю, боєприпаси, запаси інтендантського й обозного майна, а також обладнання ремонтної майстерні. Для догляду за будівлями військового містечка на місці лишався взвод охорони на чолі з хорунжим В. Янковським, який мав також піклуватися про офіцерські та підофіцерські родини, що мешкали в казармах.

1 вересня 1939 р. нападом Німеччини на Польщу почалася Друга світова війна. Та спочатку в далекому від фронту Кременці її жахливий подих особливо не відчувався. Місто продовжувало жити своїм нормальним життям, хіба що внаслідок оголошеної 31 серпня загальної мобілізації чимало чоловіків було призвано до війська. Проте події швидко набували для Польщі катастрофічного перебігу. Німецькі танки рвалися до Варшави і вже 8 вересня досягли передмість польської столиці. Несподівані успіхи вермахту змусили польське керівництво швидко приступити до евакуації центральних органів державної та військової влади до східних районів країни. Кременець було визначено в якості тимчасового місця перебування Міністерства закордонних справ (МЗС) II Речі Посполитої та іноземного дипломатичного корпусу.

8 вересня до Кременця прибули працівники польського МЗС та більшість зарубіжних дипломатів (у Варшаві залишилися посли Литви, Фінляндії, Норвегії, Португалії, Китаю та кількох південноамериканських країн). Найважливіші підрозділи польського зовнішньополітичного відомства розмістилися в будинках ліцею. Наприклад, у підвальних приміщеннях функціонував відділ преси, що випускав інформаційний бюлетень для іноземних журналістів, чимало яких теж приїхало до міста. Вчительську семінарію віддали під квартири для міністерських чиновників, зокрема, тут мешкали міністр закордонних справ Ю. Бек і його перший заступник Я. Шембек. Другорядні підрозділи МЗС зайняли будинок рільничо-лісової школи в селі Білокриниці. На Замковій горі діяла евакуйована з Варшави радіостанція міністерства. Пошуком приміщень для закордонних дипломатів займалися чиновники протокольної служби спільно з працівниками місцевого самоврядування та повітового староства. Так, папський нунцій Ф. Кортесі зупинився в капелана ліцею, примас Польщі кардинал А. Глонд – на плебанії в настоятеля парафіяльного костелу. Загалом Кременець був не підготовлений для прийому і розміщення великої кількості людей, серед яких було чимало високопоставлених урядовців та важливих іноземних персон. Наприклад, таку масу прибульців важко було прогодувати. Лише завдяки активній допомозі місцевої влади в їдальні ліцею для них організували регулярне харчування. Чимало клопотів створив і великий наплив автомобілів до міста.

З плином часу в Кременці дедалі помітнішим ставало наближення фронту. Над містом декілька раз кружляли німецькі літаки, не завдаючи йому поки що жодної шкоди. У зв'язку з появою авіації противника по вечорах централізовано відключали електроенергію. Це був найпростіший спосіб примусити безтурботних іноземців дотримуватися елементарних правил світломаскування.

У вівторок 12 вересня 1939 р. в Кременці був базарний день. Вранці (між 10.00 та 11.00 за польським часом) на безхмарному небі несподівано з'явилися дев'ять німецьких двомоторних бомбардувальників Do 17Z із 76-ї бомбардувальної ескадрильї. З висоти 4 тис. метрів вони скинули на місто 180 50-кілограмових бомб, переважна більшість яких упали на заповнену людьми ринкову площу. Німецькі льотчики мали розбомбити ймовірне місце перебування польського уряду, та не маючи точних координат, вони просто атакували центральну частину Кременця. Унаслідок нальоту, за неповними даними, 50–60 осіб загинули (поховані на польському цвинтарі) і ще понад 120 дістали поранення. Свідком бомбардування став угорський посол О. Хорь. У своїх спогадах він писав: «Приблизно о 10.00 я пішов до посла Італії... Наближався до ринку, коли несподівано мою увагу привернув сильний гул авіадвигунів. Подумав, що машини, які так низько летять над ринком, – це, напевно, польські літаки, що захищають Кременець. Наступної миті кілька потужних вибухів струсонули повітря. Я бачив, як великі чорні потвори, скинуті з літаків, падали на площу, де один біля одного скупчено стояли селянські вози. Після перших вибухів я почув наступні, але, судячи з відголосків, походили вони вже від бомб, скинутих десь далі... Наліт цілковито заскочив Кременець. Виглядало так, що ніхто не припускав, що німецькі машини знаходяться в безпосередній близькості від радянського кордону... Найбільше бомб було скинуто на ринок та довколишні будинки. Кілька запальних бомб, очевидно, впали на поблизькі ліси, адже щоразу там було видно несподівані спалахи пожеж... Вигляд розбомбленого ринку був жахливий. Серед розвалених будинків були помітні знищені вози, кінські трупи, людські рештки й поранені, що несамовито кричали... Під час Першої світової війни я бачив чимало розірваних на шматки людей, але ж то були солдати, чоловіки. Нинішня війна збирала свої жертви серед цивільного населення, жінок і дітей... Ніколи не забуду вигляду жінки, яка бігла з розпачливим криком, тримаючи на руках дитину з відірваною головою».

Німецьке бомбардування викликало паніку серед іноземців. 13 вересня до міністра закордонних справ Ю.Бека зголосилися посли Естонії, Латвії та Угорщини, які з огляду на неможливість гарантування їм повної безпеки зажадали негайної евакуації дипломатичного корпусу (від такого демаршу утрималися всі амбасадори та повірений у справах Єгипту). Увечері того ж дня керівник польського зовнішньополітичного відомства надав іноземним дипломатам повну свободу щодо подальших дій. Унаслідок цього частина дипкорпусу залишила Кременець і виїхала в Румунію.

Уранці 13 вересня Ю. Бек отримав письмовий наказ від глави польського уряду про негайну евакуацію зовнішньополітичного відомства та дипломатичного корпусу на Покуття, ближче до румунського кордону. У зв'язку з цим уже до кінця того самого дня польське МЗС перебазувалося до міста Кути, щоправда, частина амбасадорів туди не приїхала, оскільки через якесь непорозуміння опинилася в Заліщиках. З огляду на швидкий від'їзд міністерства в Білокриниці довелося залишити певну частину архіву. Документи було передано на зберігання директору тутешньої рільничо-лісової школи Л. Бєлецькому, який невдовзі наказав своїм учням спалити ці папери, аби вони не потрапили до радянських військ.

У вересні 1939 р. через Кременець пролягали шляхи евакуації різних військових частин та установ польської армії, що рухалися в південному напрямку, прагнучи дістатися так званого «румунського плацдарму». Цим гіпотетичним «плацдармом» був район, обмежений річками Стрий та Дністер, де верховне командування планувало створити останній рубіж оборони, спираючись на ймовірну англо-французьку союзну допомогу, котра надходитиме через територію нейтральної Румунії. Так, відомо, що 13 вересня до міста прибули підрозділи протиповітряної оборони Бресту, які сукупно мали 12 75 мм та 9 40 мм зенітних гармат. Хоча через два дні 11 75 мм гармат разом з обслугою було перекинуто до Тернополя, німецькі літаки більше не наважувалися турбували Кременець. Верховне командування вермахту у своєму оперативному зведенні за 15 вересня відзначало наявність тут потужного вузла протиповітряної оборони. Відомо також, що в місті перебували працівники керівництва постачання озброєння. Крім того, у Кременці знаходилася низка невеликих за своєю чисельністю підрозділів польської державної поліції та пограничної стражі, що були евакуйовані сюди із західних та центральних регіонів країни.

У сусідній із Кременцем Білокриниці у порожніх казармах 12-го уланського полку буквально з перших днів війни почав функціонувати мобілізаційний пункт. Невдовзі з міста Грубешова було переведено сюди надлишковий контингент вояків (що залишилися після формування фронтових та маршових частин) запасного осередку Волинської кавалерійської бригади на чолі з майором Е. Данілло-Гонсевичем. Тут також збиралися щойно призвані на службу резервісти, невеликими групами та поодинці приходили офіцери й солдати розбитих німцями частин. Прибуло кілька транспортів зі зброєю, боєприпасами, обмундируванням та іншим військовим майном. За рахунок цього на мобілізаційному пункті мали створюватися нові фронтові частини. Крім того, у Білокриниці в будівлях рільничо-лісової школи після виїзду Міністерства закордонних справ розмістився евакуйований сюди з Нового Сончу 505-й військовий шпиталь на 1000 ліжок, начальником якого був підполковник, доктор медицини К. Польковський. До цієї лікувальної установи було приділено також запасні кадри медичного персоналу з варшавського 1-го окружного шпиталю.

Ситуація кардинальним чином змінилась, коли вранці 17 вересня, виконуючи таємні домовленості пакту Молотова-Ріббентропа, східні рубежі II Речі Посполитої перейшла Червона армія. На перших порах її наміри були для поляків загадкою. Вони безпідставно оптимістично сподівалися, що совіти йдуть на допомогу, аби разом бити фашистів. Тільки-но до Кременця надійшли перші відомості про перехід радянськими військами кордону, начальник місцевого гарнізону, ма-йор Б. Матаревич звернувся до повітового старости Я. Зауфалла, аби той поїхав автомобілем до кордону і виявнив безпосередньо на місці, з якою метою Червона армія вступає до Польщі. Староста категорично відмовився їхати і не погодився делегувати для цієї місії когось зі своїх підлеглих. Тому до прикордонного села Дедеркали виїхали капітан Л.Радзішевський з кременецької команди району поповнення та заступник повітового прокурора В.Ольшевський. Їхня поїздка успіху не мала, адже обидва вони були негайно заарештовані.

Радянське командування планувало захопити Кременець ще 17 вересня. Таке завдання було поставлено перед розвідувальним батальйоном 44-ї стрілецької дивізії, який після переходу кордону в районі Острога мав повернути на Шумськ і до кінця дня самостійно вийти до Кременця. Однак із невідомої причини батальйон пішов іншим маршрутом, рухаючись разом з основними силами свого з'єднання на Дубно і Луцьк. Лише 20 вересня за особистим наказом командувача Північної армійської групи комдива І. Совєтнікова було сформовано комбінований моторизований загін у складі двох батальйонів, який до кінця того ж дня зайняв Смигу, Шумськ, Вишневець і Кременець.

Таким чином, завдяки недбалості й недисциплінованості радянських командирів польські війська мали в цьому районі майже цілих чотири дні для того, щоб безперешкодно відступити. Переважна їх більшість попрямувала на південь, намагаючись будь-що дістатися до румунського або угорського кордону. Проте на своєму шляху польські підрозділи рано чи пізно перехоплювалися і роззброювалися противником.

(Закінчення на стор.20)

КРЕМЕНЕЦЬ У ВЕРЕСНІ 1939 РОКУ: ПЕРШИЙ УДАР ДРУГОЇ СВІТОВОЇ

(Закінчення. Початок на стор. 18-19)

Наприклад, 17 вересня кілька моторизованих зенітних батарей, що виїхали з Кременця на Тернопіль (очевидно, це були підрозділи Брестського вузла протиповітряної оборони), встигли подолати якихось 30 км, коли поблизу села Колодне їх оточив батальйон радянської 24-ї танкової бригади, котрий полонив близько 100 польських офіцерів і 1000 солдатів, здобув як трофеї 2 броньовані тягачі, 9 зенітних гармат та 50 автомобілів різних типів (вантажні, легкові, автобуси). Під час роззброєння кілька польських офіцерів намагалися чинити опір. Розпочалася стрілянина, внаслідок якої один червоноармієць був убитий, а двоє офіцерів дістали поранення. Неподалік, у сусідньому селі Доброводи інший батальйон 24-ї танкової бригади роззброїв і захопив в полон ще 9 польських офіцерів і 200 солдатів, у яких, окрім стрілецької зброї, було забрано 2 зенітні гармати, 8 легковиків, 3 автобуси і 2 мотоцикли.

Таким чином, коли 20 вересня радянські війська вступили до Кременця, тут уже давно не було великих частин польської армії, натомість знаходилися розрізнені групи польських військових, прикордонників та поліцейських, які, позбавлені єдиного командування, не могли організовано захищати місто. Більшість вояків була деморалізована та пригнічена трагічними подіями на фронті, блискавичною воєнною поразкою своєю держави. Вони навіть не помишляли про те, щоб чинити збройний опір.

Так, у приміщеннях ліцею розміщувався евакуйований з Кракова загін польських прикордонників чисельністю до 50 вояків під проводом комісара Ю. Кжесіньського, квартирмейстера управління Західномалопольського округу пограничної стражі. Поляки без жодного пострілу склали зброю. Протягом кількох днів їх утримували під вартою, після чого звільнили і дозволили роз'їхатися по домівках, забезпечивши кожного необхідною для цього перепусткою. Треба підкреслити, що такі дії радянської влади є абсолютно нетиповими для вересня 1939 р., оскільки вони суперечили основним інструкціям, які вимагали негайно затримувати та арештовувати всіх працівників польських правоохоронних структур, у тому числі й прикордонників.

Зайнявши Кременець, у першу чергу радянські війська роззброїли місцеву поліцію. У цьому їм активно допомагала певна частина міщан, здебільшого єврейської національності, серед яких було чимало членів компартії і просто прихильників комуністичної ідеології. Один із польських стражів порядку, старший постерунковий Я. Жолиняк, у своїх спогадах вказує прізвища деяких колаборантів: Каган, Кляйнер, Гекер, Фрідман, Рач та інші. Після мирного складання зброї більшість кременецьких поліцейських одразу ж відпустили додому (за умови, що вони будуть кожного дня реєструватися в нової влади), затримали тільки дев'ятьох працівників слідчого відділу на чолі з підкомісаром В. Броговським. Крім того, у Кременці роззброїли ще близько 200 немісцевих поліцейських, які під час евакуації прибули сюди з різних районів Західної і Центральної Польщі. Так, серед них була невелика група підофіцерів із головної команди державної поліції на чолі з підпоручиком В. Яворовським. Вона намагалася своїм ходом дістатися з Варшави до румунського кордону, але за браком транспортних засобів була змушена зупинитися на деякий час у Кременці, де й застав її прихід радянських військ.

Окрім прикордонників і поліцейських, 20 вересня в місті було роззброєно і взято в полон кількасот військовослужбовців Польського війська, які належали до різних частин. Поки що вдалося встановити присутність серед них вояків 54-го вартового батальйону з Тарнова.

Значне угруповання польських військових знаходилося неподалік від Кременця в селі Білокриниця. Тут так само ніхто не помишляв про серйозний організований опір противнику. Вже вказувалося, що в казармах 12-го уланського полку містився польський мобілізаційний пункт. На момент приходу радянських військ у ньому перебували декілька сотень вояків. Один із них, старший вахмістр А. Зембицький, згадував, що вранці до головної брами військового містечка під'їхали три радянські броньовики (один із білим прапором), з яких вийшли кілька командирів. Вони зустрілися з начальником мобілізаційного пункту й зажадали від нього скласти зброю. Порадившись з офіцерами, він прийняв висунуті умови. Протягом кількох годин, що були відпущені для укладення списків особового складу та інвентаризації майна, поляки встигли вивести з ладу зброю та знищити всю таємну документацію. Коли у встановлений час радянський підрозділ вступив на територію казарм, польські вояки вже вишикувалися окремими групами (старші й молодші офіцери, підофіцери та солдати), склавши всю зброю та боєприпаси на середині плацу. Відомо, що серед інших у казармах 12-го уланського полку було захоплено в полон особовий склад обозної колони 110-го військового шпиталю, евакуйованого сюди з Радома, окремих вояків 54-го вартового батальйону з Тарнова, кількох підофіцерів і командира прикордонної роти «Малинів» 4-го батальйону КОП «Дедеркали» капітана Л.Тарковського. У радянську неволю тут потрапив також адміністратор місцевої римо-католицької військової парафії старший капелан о. В. Урбан.

На іншому краю села, в будинку рільничо-лісової школи, як відомо, містився 505-й військовий шпиталь. Приблизно о 19-й годині 19 вересня на подвір'я закладу прибув радянський лейтенант із кількома червоноармійцями. Він повідомив персонал та пацієнтів, що Червона армія, порозумівшись із польським урядом, прийшла йому на допомогу. Далі він заявив, що через деякий час поляки зможуть самі обрати собі новий демократичний уряд, причому Радянський Союз не буде втручатися в ці справи, а поки що всім треба здати наявну в них зброю. Заскочені такою несподіваною відомістю, польські військові медики опору не чинили, тож роззброєння пройшло без жодного ексцесу. Після складання зброї солдат відпустили по домівках, а офіцерів затримали. За нових господарів 505-й шпиталь продовжував працювати в Білокриниці ще протягом кількох місяців. Сюди звозили поранених з інших польських військових шпиталів, які радянська влада поступово ліквідовувала. Солдатів, які вилікувалися, так само відправляли додому, а офіцерів затримували. Вночі з 9 на 10 грудня радянські спецслужби заарештували польських лікарів, підполковника А.Шумського і підполковника К. Польковського та останніх 14 пацієнтів, котрі ще не завершили лікування. Таким чином, 505-й військовий шпиталь остаточно припинив свою роботу.

Загалом, за радянськими документами, у районі Кременця було захоплено в полон 247 польських офіцерів, близько 600 солдат, 128 поліцейських, як трофеї здобуто 12 залізничних вагонів зі снарядами й ручними гранатами.

Невдовзі після вступу Червоної армії до Кременця тут було створено тимчасове військове управління (на 30 вересня воно вже існувало). Очолив його 1-й секретар Янушпільського райкому КП(б)У О. Кіріянов, членами були представник від НКВС УРСР Коваленко, від місцевої інтелігенції – лікар Е.Лерер, від місцевого «трудового елементу» – робітник М. Бідюк. Нова влада одразу почала репресії проти кременецького істеблішменту. У числі перших радянські спецслужби заарештували повітового

старосту Я. Зауфалла, бургомістра Я. Бопре, депутата сейму і голову місцевої спілки військових осадників С. Вненка, міського суддю М. Сенявського, судового виконавця Г. Вавжиняка, чиновників повітового староства Я. Сулковського і Жеппо, а також адміністративно-педагогічний персонал Кременецького ліцею: куратора С. Чарноцького, начальника канцелярії А.Басінського, начальника відділу канцелярії Я. Швача, канцелярського службовця, майора у відставці Л. Краєвського, директора рільничо-лісової школи в Білокриниці Л. єлецького, інспектора лісових угідь ліцею Галкевича, викладачів Ф.Дитриха, М. Оско, М. Гілевського та інших.

Мало кому з тих, що потрапили в сталінські катівні, пощастило вирватися з них. Серед осіб, згаданих у цій статті, живими залишилися староста Я. Зауфалл, депутат сейму С. Вненк, начальник кременецького гарнізону, майор Б. Матаревич, майор у відставці Л. Краєвський. Значно більше полонених польських офіцерів, урядовців, чиновників, політиків, громадських діячів були розстріляні або померли в радянських в'язницях і таборах. Так, у Катині, Харкові й Мідному загинули майор Е. Данілло-Гонсевич, капітани І. Гроновський та Л. Радзішевський, старший капелан о. В. Урбан, начальник міського комісаріату поліції, пшодовнік В. Овчажак, його підлеглі поліцейські С. Ярош і С. Падаляк, а також працівники кременецької слідчої поліції, старші постерункові В. Островський, Ю. Маршалек та П. Зємба. У так званому «українському списку» жертв НКВС УРСР є службовці слідчої поліції, пшодовнік Ю. Огроднік, старші постерункові В. Трусковський, Г. Огурек і постерунковий В. Зелінський. В Узбекистані в грудні 1941 р. трагічно обірвалося життя куратора ліцею С. Чартоцького. Також у Радянському Союзі загинули інші працівники цього навчального закладу: А. Басінський, Я.Швач, Л. Бєлецький (замордований у в'язниці в Тернополі), М. Гілевський, Ф. Дитрих і М. Оско. Цей кременецький мартиролог є далеко неповним...

Таким чином, вересень 1939 р. в історії Кременця був наповнений драматичними подіями, які змінювалися з калейдоскопічною швидкістю і мали доленосне значення як для міста зокрема, так і для західноукраїнських земель у цілому. Сонячного погідного дня 1-го вересня завершилося мирне і спокійне життя його мешканців. Починалися нові часи...

РІК СВІТЛИХ СПОГАДІВ...

У залі Гуго Коллонтая нашої академії пройшов вечір пам'яті Педагога, Художника, Поета, Музиканта Богдана Івановича Романюка. Вели програму актори експериментального студентського театру "Пілігрим" Марина Крупенко та Андрій Дубас.

Дійство відкрила пісня кременчанина В'ячеслава Войтка на слова Богдана Романюка "Осінь" у виконанні жіночого народного художнього вокального ансамблю "Калина" (керівник Олена Новик). Чудове поєднання тексту і мелодії дійсно створили відчуття присутності в залі цієї спокійної талановитої людини. Пісня навіяла спогади у серцях колег, дочки, вихованців, які щиро поділилися ними із присутніми.

Антон Гриб коротко зупинився на життєвому шляху свого колеги, на нелегкому дев'ятирічному періоді вигнання, що довелося пережити малому Богданкові, про його перше захоплення ілюстраціями до книг в третьому класі. Розповів про першу зустріч в Одесі, де проходило навчання і де вже відтоді звернув увагу не лише на роботи молодого художника, а й відмітив його особливу інтелігентність, чесність, відвертість і, звичайно, непересічну обдарованість. Цікава деталь: виявляється, з неабиякої любові до музики наш митець у юному віці самотужки виготовив скрипку (хоч якість її, звичайно, бажала би бути кращою), співав повстанські пісні, згодом грав на баяні, працював завклубом, організовував молодіжні вечори, був душею колективу. Як підсумок свого виступу, Антон Гриб зауважив, що над долею його друга постійно витали потужний Ангел-охоронець і Муза, які допомогли йому дожити до поважного віку, до останніх днів висловлювати душевні почуття у музиці та фарбах і скрашувати світ своїм талантом.

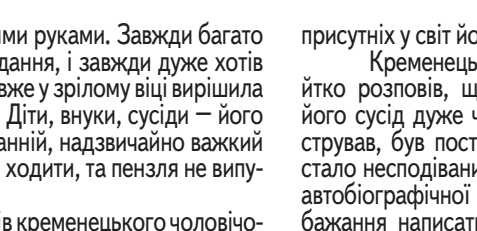

Дочка митця, кременецька художниця Жанна Тріщук пригадала, що батько ніколи не злився, був надзвичайно турботливим. Багато необхідних речей, яких не було змоги купити, він виготовляв власними руками. Завжди багато читав, особливо енциклопедичні видання, і завжди дуже хотів гордитися своїм дітьми. Тому дочка вже у зрілому віці вирішила ступити на його мистецьку стежину. Діти, внуки, сусіди – його любили і поважали всі. Навіть в останній, надзвичайно важкий період, коли він уже не міг ні їсти, ні ходити, та пензля не випускав із рук. І слухав музику...

Ще один із художників і членів кременецького чоловічого мистецького гурту "Гладущик" Ніл Зварунчик поділився спогадами про те, як пліч-о-пліч працював із Богданом Івановичем по колгоспах, разом їздили на семінари, організовували перші персональні виставки в Кременецькому краєзнавчому музеї, брали участь у пленерах в Польщі. І до останнього дня були близькими друзями.

Заступник голови Кременецької міської ради Микола Матвіюк познайомився з Богданом Романюком перед створенням Кременецької творчої спілки. З його слів, це був не рядовий митець, а людина, яка творила душею, щоб усі зрозуміли: Кременець – неповторна перлина з великою перспективою. Під час проведення конкурсів на бачення майбутнього Кременця він зображував не руїни, а чисте, чудове, світле місто. Дар художника, надзвичайна працездатність спонукали інших іти по шляху мистецтва. А він назавжди залишився з нами у своїх роботах.

Керівник жіночого мистецького гурту "Палітра" та студентського гурту "Натхнення" Тетяна Балбус зі світлою вдячністю говорила про те, що на початку її педагогічної діяльності в нашому навчальному закладі Богдан Іванович подивився її роботи і спокійно дав таку лаконічну і важливу характеристику: "Будуть із вас люди". Це своєрідне благословення зіграло свою позитивну роль і постійно надихає художницю на нові і нові творчі пошуки. Її позицію підтримали колеги по кафедрі Юлія Янчук і Богдана Гуменюк: вони наголосили на ролі й участі свого наставника у формування кафедри образотворчого мистецтва, керівництві нею, про відтворення вигляду архітектури старого Кременця в його картинах, що стало недоступним для нинішніх художників, які, безперечно, будуть виховуватись і рости на його роботах.

Актори студентського театру "Пілігрим" Павло Левицький і Володимир Репетило розкрили ще один яскравий талант Богдана Романюка і запросили присутніх у світ його поетичної творчості.

Кременецький музикант і композитор В'ячеслав Войтко розповів, що в перервах між парами та малюванням його сусід дуже часто пропадав у гаражі, завжди щось майстрував, був постійно в роботі. Та його захоплення поезією стало несподіваним і приємним відкриттям лише після виходу автобіографічної книги "Терниста стежина". Одразу виникло бажання написати музику. Так народилися декілька творів, щоби поряд із полотнами життєва мудрість, любов і доброта назавжди залишалися в серцях людей ще й піснями.

Як підтвердження цих слів студентський вокально-інструментальний ансамбль "Друзі" виконав задушевну ліричну пісню цього творчого тандему "Кохана".

На завершення виступів до слова запросили колишню вихованку Богдана Романюка, а нині – літературного редактора газети "Замок", поетку Ніну Багнюк. "Він був груповим керівником нашої групи, ділив з нами всі невдачі й успіхи. Наші дівчата були досить активними у громадському, мистецькому та спортивному житті тодішнього педагогічного училища. Хоча (куди правду діти!) частенько наша нестримна енергія змушувала керівника засмучуватись. Проте особливо тонкий талант педагога ставив нас на місце тією спокійною і мудрою виваженістю, яка не допускала супротиву, суперечок і будила в гарячих серцях почуття сорому і каяття...

До останніх днів ми спілкувалися наочно і по телефону. Богдан Романюк ішов протягом свого життя не манівцями, а тернистою дорогою до Храму Святого (саме так названа одна з його останніх робіт). Це було метою його творчого шляху – і він досягнув її: увійшов душею до Божого Храму, а нам залишив свої неповторні полотна як експонати дивовижного Храму Мистецтва, Краси і Досконалості...

А нині хоч і дуже важко без сліз згадувати про Богдана Івановича, та хочу попросити всіх посміхнутися у знак щирої вдячності за його творчість як багатогранного Митця і в ім'я світлої пам'яті про цю дивовижну Людину. Вірю, що душа його зараз з нами і хоче подякувати за всі наші теплі і щирі слова".

Вечір пам'яті підготували викладач образотворчого мистецтва Тетяна Балбус, проректор з виховної роботи Микола Сиротюк і режисер-сценарист, керівник студентського театру "Пілігрим" Василь Скоропляс.

ВШАНОВУЄМО КРАЄЗНАВЦЯ

Коли відходять люди, плаче, тужить рід,
В жалю кінець життя буває і в скорботі.
Як гаснуть світочі, то меркне цілий світ,
І є незмінним, вічним цей закон в природі.
Остання путь, і вже остання призупинка
Шукача істини, невтомної людини;
Він краю нашого історії зернинки
Збирав завжди майстерно, творчо воєдино.
А двадцять сім книжок сьогодні промовляють:
«О так! Він нас писав безсонними ночами».
Він стільки знав всього, як рідко люди знають,
Лицар науки і почесний кременчанин.
Йому зозуля більше літ не накує
І не всміхнеться промінь сонця на калині,
Але для нас усіх він завжди був і є
Взірцем служіння цьому місту й Україні.

Марія Томашевська

У читальному залі академії відбулися літературно-краєзнавчі читання "Гаврило Чернихівський – краєзнавець, науковець, публіцист", приурочені 80-річчю від дня народження нашого краянина. Вшанувати, за висловом поета Ігоря Фарини, нашого "копача криниць" прийшли викладачі та студенти нашого ВНЗ, кременчани та гості урочин, представники місцевої влади і ЗМІ, учні загальноосвітніх закладів.

З вітальним словом до присутніх звернувся організатор заходу, завідувач кафедри української філології та суспільних

дисциплін, кандидат філологічних наук, доцент Олег Василишин. Він коротко охарактеризував внесок Г.Чернихівського в літературне краєзнавство.

Програму виступів продовжила старший викладач згаданої кафедри, кандидат філософських наук Олена Мороз із вагомим тематичним дослідженням "Гаврило Чернихівський на тлі доби". Вона наголосила на історичному, політичному, гносеологічному, епістеміологічному, лінгвістичному, праксеологічному й аксіологічному аспектах такої багатогранної творчості краєзнавця, а також коротко охарактеризувала поетичну грань його таланту.

Кандидат філологічних наук, доцент Олена Пасічник поділилася першими спогадами про кременецького дослідника і зачитала вірш-посвяту Г.Чернихівському авторства Марії Томашевської.

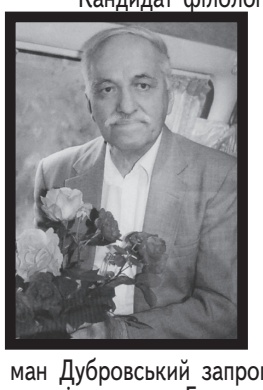

Їхні колеги по кафедрі, кандидати філологічних наук продовжили аналізувати творчість Гаврила Івановича Чернихівського у її зв'язках з відомими постатями української літератури: Ірина Комінярська розглянула тему "Оксана Лятуринська – "Княгиня української духовності" в рецепції Г.Чернихівського""; Роман Дубровський запропонував знахідку "Поєднані духом: творчі взаємини Гаврила Чернихівського і Галини Гордасевич"; Олександр Соловей розповів цікаві деталі співпраці з Г.Чернихівським. Представниця студентської науки Зоряна Руднік доповнила своїх наставників дослідженням "Внесок Г.Чернихівського у самчукознавство".

Своїми спогадами поділилися гості свята. Голова районного осередку Всеукраїнського об'єднання "Просвіта" Лілія Следзінська розповіла про побратимські стосунки Гаврила Чернихівського та Сергія Даушкова. Зі щирими словами вдячності звернулася до залу Галина Голуб – заступник директора з питань гуманітарної освіти та виховання Кременецького медичного училища ім. Арсена Річинського. Про роки багаторічної і плідної співпраці краєзнавця з літературно-меморіальним музеєм Уласа Самчука повідомив директор музею Петро Панасюк, а про спільні цікаві проекти – директор Обласного літературно-меморіального музею Юліуша Словацького Тамара Сеніна.

На завершення читань прозвучала літературна композиція за поетичними творами Гаврила Чернихівського та поезіями, присвяченими йому, у виконанні студентів 31-У групи гуманітарного факультету.

Дочка і послідовниця нашого поважного дослідника, завідувач кафедри гри на музичних інструментах і вокально-хорових дисциплін, кандидат мистецтвознавства, доцент Оксана Легкун із глибоким трепетом описала Гаврила Івановича як чудового сім'янина і люблячого батька, подякувала організаторам і учасникам читань за хороші слова в пам'ять про рідну людину.

ПАМ'ЯТІ ОЛЕКСАНДРИ КИР'ЯНЧУК

Вона ще не встигла у повній мірі відчути себе третьокурсницею. Ще звучить у пам'яті її чарівний голос під час концерту до Дня знань. І раптом – як грім з ясного неба: її не стало... Тендітна свічечка її юного життя спалахнула, мабуть, надто яскраво – і ... згасла...

Нестримні сльози, розпач безповоротної втрати, невимовний біль скорботи – все це виражалося в німому запитанні: Чому? Чому так сталося? Чому в нашому і так непростому світі відбуваються речі, що якось не вкладаються у людську свідомість?

Та скільки б ми не задавали таких питань, відповіді на них все одно нема. І від того стає ще болючіше...Та, мабуть, все-таки з величезної маси інформації далеко не все дано збагнути людському розуму. Бо не готові ще люди сприйняти своїми "людськими" чуттями Великого Божого Задуму.

Як і марно шукати будь-які слова розради для матері, котра втратила єдину дитину, яка була її надією, радістю і взагалі сенсом життя. Лишається у щирих молитвах просити у Бога для неї підтримки, мужності, терпіння. І віри у те, що десь там, у невідомому для живих світі, існує інше життя, де душа донечки ніколи не знатиме болю втрат і ненависті, зневаги і байдужості, хвороб і страху під вічною опікою Господа і Його Ангелів.

Хай пам'ять про неї залишиться світлою, чистою і вічною...

Не ридай, моя мамо,
Слізьми не ятри собі душу.
Я дивлюся на тебе
З блакиті Високих Небес.
І легким вітерцем
Твої сплакані очі осушу,
Хоч на хвильку зніму
З твоїх плеч
Найболючіший хрест.

Я розраджу тебе
В самоті невимовного болю,
Світлим сонячним променем
Вранці до тебе зійду.
Це ж Господь мені вибрав
Таку несподівану долю:
Щоб співала Йому
У Небесному Райському Саду...

Фото Марії ІВАЩУК. Сторінку підготувала Ліна ВЕРЕСЕНЬ

Літературно-мистецька сторінка

НА ВІСТРІ МУЖНОСТІ Й ЛЮБОВІ

Іван РУСЬКИЙ народився 7 жовтня 1947 р. у с.Річки Корецького району на Рівненщині. Закінчив Дубенське культосвітнє училище, Усурійське військове училище та історичний факультет Івано-Франківського педагогічного інституту ім. Василя Стефаника.

Підполковник Збройних Сил України у відставці. В Кременці – з 1979 року. Друкувався в армійських, обласних і районних газетах Рівненщини і Тернопільщини, в газеті «Молодь України», в кременецькому альманасі «Курінь».

Нещодавно побачило світ видання поезій Івана Руського «Соти душі». Добірку творів, народжених на вістрі справжньої мужності та щирої любові, ми пропонуємо увазі наших читачів.

МОЇЙ УКРАЇНІ

О надіє моя і любове!
О дзвінкі переливи роси!
Від твого я мудрішаю слова,
Від твоєї світлію краси.

Стану піснею я і зіллюся
З пелюстками травневих суцвіть.
Я на вірність тобі поклянуся
Найдорожчим, що маю в цю мить.

* * *

Дайте слово мені –
Зволікати несила!
Може, хисту мистецького
В мене й нема,
Та почати двобій
Мені серце звеліло,
Щоб у совість мою
Не підкралась зима.

Чесно жить чи можливо
На світі без бою?
Зграя чорних шулік
Все над нами росте.
Нагнітають ненависть
Психічні ковбої,
Зброю точимо ми –
Слово правди святе.

ДОЛЯ МАТЕРІ

Старенька мати все самітня,
Діток немає – по містах.
Окрайчик хліба, черствий, житній, –
Її знекровлені вуста...

У неї син – цабе велике,
Дочка купила «Жигулі».
Кому потрібна ця каліка,
Сама-самісінька в селі?

Стара не плаче, не горює
(Життя сільське всього навчить!),
Узимку з холодом воює
І вже давно не хоче жить.

Лиш часом каже: «Мій ти Боже!
Чи приберeш мене чи ні?
Я жити без дітей не можу,
А їм зі мною – чорні дні».

ВІТЕР

Вітер вщух. Він зіщулився, знітивсь
Серед поля неспілих хлібів.
Просто вкляк, бо не знав, куди дітись
Від усього того, що любив.

Він пропах чебрецево-полинно.
Він щоразу сповільнював біг –
І завмер над моєю Волинню,
Не спустившись нікому до ніг.

Вітер був відчайдушний і смілий:
Він світанки нам ніс на чолі –
Тай упав серед поля в могилу,
Щоби сонце зійшло на землі.

* * *

Узагальнення
Своєрідності
І часопису тихий плин
Знову гинуть
У безплідності
Марно втрачених годин.

Понівечене лоно
Гідності
Вивертає кожух доби.
Ліки де ж
Супроти бідності
І людської жадоби?

А на криласі
Сонця літнього,
Безтурботного раніш життя
Хліба снить
Скоринка житнього,
Як спізніле
Каяття...

* * *

Горить вогнем плутонію
Моя Волинь, куди не глянь,
Рожевим саваном антонівки
Покрила стомлену Полянь.

* * *

Не ходи, Мавко,
Тими стежками,
Де ядерна сльота
Біль викрешує в злобі...
Зона єдина вже над лісами:
Стир – Славута – Чорнобиль...

* * *

Вартує совість наболілий страх –
Встають далеких пращурів роки...
Розп'яте серце на чорнобильських вітрах
Вкраїни-неньки і Дніпра-ріки.

Хотів було сокиру вже за пазуху
На той останній день сховати я,
Бо вже не раз мені на неї вказує
Вкрай понівечена моя земля.

Я вже хотів було у відчаї
Зневіру в правду виплекать в ту мить,
Коли в серцях людських моїми віршами
Вона відчутним болем заболить.

Бо і мені вже трохи стало на віку
Горинь побачить у блискітках цезію.
І волиняків рідних доленьку гірку
Від річки Стиру – і аж до Березного.

Та ранок правди нашої воскрес,
День її прийде, в це я вірю свято!
Не в тому річ, що ми будуємо АЕС:
Хтось хоче нашу землю сплюндрувати...

ПОЧАТОК

Гасить вітер свою зухвалість
В сухому брезенті палаток...
Мій дід ненавидів старість
І так не хотів помирати.

Поношене дідове серце
Не бачило зовсім світла.
А в душу вп'ялося перцем
Принизливе слово "бидло".

Та сонце червневого ранку
В крові захлинулось гарячій...
Дід спопелився під танком,
Бо щастя в вогні побачив.

Гасить вітер свою зухвалість
В сухому брезенті палаток...
Сонячна дідова старість –
Мойого життя початок.

ЛІЛІЇ

Хвилинна зустріч – і розлука.
В роки сплелися довгі дні.
Все сняться ніжні твої руки
І очі сонячні мені.

І біло так сміються лілії
Над гіркавицею розлук,
Мов квітнуть таємничі лінії
Твоїх близьких далеких рук.

МОВЧАННЯ

Я мовчу. Я так довго мовчу.
Ти чекаєш листів моїх, знаю.
Серце сумнів мовчанкою крає.
Я мовчу.

Може, я ще мовчатиму роки
(Кажуть, вдачу нестриману маю).
Я тамую в собі твій неспокій.
Чи мовчання своє я здолаю?
Я мовчу.

Бо навіщо тобі мій клопіт?
І для чого тобі мої будні?
Знай, що хочу твоєї ласки
І твоєї я хочу повені...
Бойова знов граната нас будить:
Автомат, три гранати за паском..
Я мовчу.

Ти пробач цю мовчанку мені.
Хай кохання з листів ненаписаних
Визріває, як жито на ниві,
Щоб у парі були ми щасливими.
Я мовчу.

І вночі на кордоні стою.
Я мовчання порушити
Просто права не маю.
Я його вберігаю.
Я тобі не пишу –
Я кохаю...

* * *

Їм очі сором
Не їсть давно –
Заклякла совість
В зубах історії.
Тобі ж, народе мій,
Не все одно,
Що привілеї
Не ділять порівну.
Народ у злиднях
Не може жити:
Морозить кривда
І в літні будні.
Для можновладців –
І взимку літо,
Курорти, пляжі
Посеред грудня їм.
Терпіння геть,
Народе милий!
Бо сам не щезне
Кривди бруд.
Його із боєм
Брати треба,
Щоб волю й правду
Нам здобуть!

* * *

Ти скупай мене в повені ніжності,
Скупай у травневій хурделиці.
Я нап'юсь яблуневої сніжності,
В тополиній завіюсь метелиці.

Розіпни мою мрію на березі,
На високому березі вічності,
Щоб кохання твоє дуже бережно
Я проніс у святковій величності.

Ще скупай мене в проліскаx-квітах,
У хмільній черемховій духмяності...
Намалюй мені сонячне літо
Диво-пензлями вічної радості.

БАТЬКІВСЬКА ХАТА

Стою на батьківському порозі
Моїх усміхнених світанків.
День добрий, хато! Я в дорозі
Тобою марив спозаранку.

Вже горбиться роками хата,
Промерзла смутком у сінцях.
Баками розіпнулись лати,
В далекі тягнуться сонця.

А старий ясен-сокіл славний
Накрив її своїм крилом.
Дитячих літ товариш давній –
Як вічний сторож над селом...

Так хочу я в дитинство щиро
Віконцем батьківським зирнуть
І серцем ще раз перемірять
Синівської любові суть.

І знов любити до безтями
Той дотик батькових долонь,
Зібрать недуги всі у мами
І кинуть в сонячний вогонь...

Мені зорить у далі сині
Очей-віконець тих тепло
Від миті першої донині
На все, що буде і було.

* * *

Вершником місяць
Зірвавсь таємничим,
Припавши до гриви
Сідластих вершин.
В гості до себе
Я пісню покличу –
Сріблясту, як зоряний дзвін.

В ній віднайду
Оте слово чарівне,
Що в повені сот
Так незримо скресає.
Струнами серця
Мелодію дивну
Про Кременець
Рідний зіграю.

КРЕМЕНЕЦЬКИЙ ЛІЦЕЙ – ОСЕРЕДОК МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВОЛИНІ

Оксана ЛЕГКУН
кандидат мистецтвознавства

Останнім часом зростає зацікавлення науковців питаннями вивчення історії регіональної освіти, зокрема діяльності Кременецького ліцею міжвоєнного періоду (1920 – 1939). Завершено ряд дисертаційних досліджень (Наталія Оболончик, Роман Чуйко, Олександра Панфілова), видано монографії (Світлана Коляденко, Ірина Курляк), де автори розглядають питання функціонування інституції, до складу якої входили не тільки педагогічні заклади (три дитячих садочки, учительська семінарія, гімназія ім. Т. Чацького, сільськогосподарська школа у Білокриниці, ремісниича школа у Смизі, два народні університети та ін.), але й солідна господарська база, що налічувала кілька десятків тисяч гектарів лісів та орних земель, сади, ферми, тартаки.

Проте автори у своїх дослідженнях лише побіжно висвітлюють внесок Кременецького ліцею у розвиток музичної культури Волині 20 – 30-х років XX століття. Тому історико-педагогічний аналіз особливостей освітньої та виховної роботи цього навчального закладу у галузі музичного мистецтва заслуговує уваги.

За час існування ліцею викладачами музики і співів працювали Тадеуш Кротофіла, Марія Мрочковська, Марія Левицька, Єжи Гаше, Генріх Левицький, Мар'ян Осько, Еміл Крха, Ельжбета Крха, Іван Гіпський, які відіграли значну роль у культурно-мистецьких та освітніх процесах Волині. Зауважимо, що Єжи Гаше, Еміл Крха, Ельжбета Крха та Генріх Левицький продовжили свою педагогічну діяльність у 1940 р. в Кременецькій музичній школі.

Єжи Гаше навчався у Паризькій музичній школі по класу скрипки, згодом

закінчив Віденську консерваторію по класу композиції. Свою педагогічну діяльність Є. Гаше розпочав у Львівському музичному інституті.

З 1923 року музикант майже на 20 років пов'язує своє життя з Кременцем: працював учителем музики й керівником симфонічного оркестру та хору Кременецького ліцею, викладав гру на скрипці у Музичному канікулярному осередку (Muzyczne ognisko wakacyjne), який забезпечував підвищення кваліфікації вчителів музики, проводив для учнів музичні аудиції (концерти-лекції), організував Волинський симфонічний оркестр, був активним учасником концертного життя міста.

Активну участь у культурному житті Волині брав кременчанин Іван Гіпський, який більшу половину XX століття присвятив справі навчання й виховання молоді, поширенню хорового мистецтва на Кременеччині.

Після закінчення Дерманської вчительської семінарії І. Гіпський розпочинає педагогічну діяльність у Підлісецькій школі, що поблизу Кременця. Заочно закінчує 2-річні музичні курси у Львові (1930) та Варшавську консерваторію (1937).

Гіпський провадить активну педагогічну діяльність у Кременецькій гімназії самоуправління, навчаючи учнів музики, гри на скрипці та хоровому співу. Завдяки професійним і організаторським умінням він за досить короткий час створює вчительський хоровий колектив із 40 осіб, у якому, крім педагогів, брали участь студенти й урядовці, інженери та правознавці. Постійним концертмейстером працювала вчителька фортепіано Кременецького ліцею М. Левицька. Вчительський хор неодноразово виступав із концертами перед жителями Кременця, Шумська, Почаєва, Вишгородка, Вишнівця, Смиги.

Нова програма зі співів передбачала впровадження щомісячних обов'язкових аудицій-концертів. Враховуючи те, що предмет "Співи" входив до ряду необов'язкових, проблема поглиблення музичних знань та художньо-естетичного виховання вирішувалася значною мірою саме завдяки аудиціям.

План аудицій складався до початку шкільного року і вносився до загального виховного плану. Особлива увага зверталася на вступне слово вчителя, яке мало викликати зацікавленість аудиторії. Тривалість аудицій не перевищувала півтори години, а для кращого висвітлення змісту заняття рекомендувалося використовувати допоміжні засоби: ілюстрації, портрети композиторів, таблиці, тощо.

Вагому цінність для музичної педагогіки має стаття Є. Гаше "Audycje muzyczne", яка була надрукована в журналі "Muzyka w szkole". Автор ділиться власним досвідом проведення щотижневих аудицій у Кременецькому ліцеї.

Кожну зустріч, яка тривала годину, розпочинали 10 – 15-хвилинною розповіддю. Твори ілюстрували висококваліфіковані музиканти, які працювали у ліцеї: фортепіано – М. Мрочковська, скрипка – Є. Гаше, віолончель –Г. Левицький. Неодноразово в аудиціях брало участь фортепіанне тріо (фортепіано – М. Мрочковська, скрипка – Є. Гаше, віолончель – Зац), мішаний і чоловічий хори, симфонічний оркестр (кер. Є. Гаше).

Аналіз програм музичних аудицій свідчить про те, що учні засвоювали кращі зразки народної та професійної музики, знайомилися з творчістю визначних європейських композиторів. Завдяки різноманітності тематики аудиції відігравали важливу роль у музичній освіті молодого покоління, розширювали духовний світ дітей, прищеплювали любов до музики, вчили розуміти її.

З ініціативи Є. Гаше учнівські музичні колективи неодноразово брали участь у концертах, як у Кременецькому ліцеї, так і виїжджали з виступами у села Кременецького повіту. Так, у 1932 р. з метою популяризації музичної культури відбулася поїздка учнів 5 курсу вчительської семінарії до Шумська. В концерті виступав хор, який виконав твори Нововейського, Карловича, І.Галла. Визначною подією мистецького життя краю у 1926 р. стала прем'єра кантати С.Монюшка "Відьма" під орудою Гаше, яку виконали симфонічний оркестр і мішаний хор (понад 60 чоловік) Кременецького ліцею.

Вихованці Кременецького ліцею входили до місцевих музичних колективів. 26 квітня 1936 р. відбувся концерт учнівського струнного ансамблю, духового та симфонічного оркестрів під керівництвом Є. Гаше. У програмі прозвучали Andante з симфонії "З ударами бубна" Й. Гайдна, "Угорський танець" № 2 Й. Брамса, "Вальс" з опери Ш. Гуно "Фауст", струнний колектив виконав "Аріозо" та "Менует" Г. Генделя.

У 1928 р. при Кременецькому ліцеї відкривається відділення Львівського музичного інституту, а Є. Гаше призначається на посаду його керівника. Обдарована молодь отримала можливість навчатись вокально-хоровому й виконавському мистецтву (фортепіано, скрипка, віолончель) у досвідчених педагогів. Викладачами працювали Шмарова (фортепіано), С. Бончковська (вокал), М. Мрочковська (фортепіано), а також педагоги зі Львова М. Бауер та С.Барбаг.

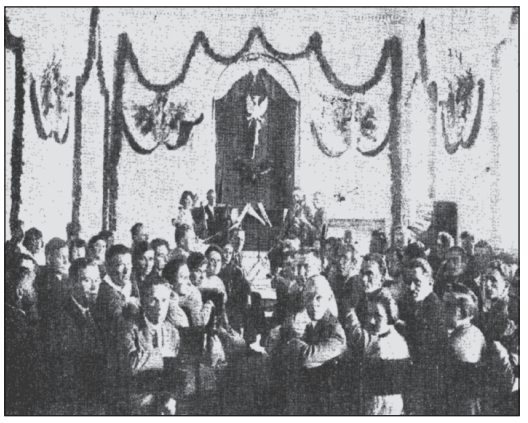

У липні 1928 р. з ініціативи професора Варшавської консерваторії Броніслава Рутковського, куратора Кременецького ліцею Юліуша Понятовського та директора Вищого вчительського курсу у Варшаві Станіслава Добровольського, при підтримці Відділу вдосконалення вчителів Міністерства вірувань і публічної освіти в Кременецькому ліцеї розпочинають роботу канікулярні курси для вчителів музики шкіл різних типів. Це дало змогу налагодити підвищення кваліфікації вчителів за напрямками: шкільний спів; гра на скрипці або фортепіано; керівництво хором. Упродовж 1928 – 1929 н. р. у ліцеї була організована нова інституція "Muzyczne Ognisko Wakacyjne" (Музичний канікулярний осередок), розроблені програма й статут, які затвердило Міністерство освіти у Варшаві.

На курси приймали вчителів, як державних, так і приватних середніх шкіл, учительських семінарій, які навчали музики й співу. Курс навчання був розподілений на три 5-тижневі заняття в Кременці й два роки самостійної праці під керівництвом викладачів Катовіцької, Познаньської, Варшавської консерваторій без відриву від шкільної праці.

Керував роботою курсів професор Варшавської консерваторії, диригент Б.Рутковський, який викладав історію музики та інструментознавство. Курс гармонії вели професори Варшавської консерваторії Казимир Сікорський та Владислав Рачковський, який, окрім того, керував загальним хором усіх курсантів. Вінцент Ляскі (проф. Варшавської консерваторії) та Тадеуш Прейзнер (проф. Катовіцької консерваторії) викладали сольфеджіо і теорію музики. Гру на скрипці допомагали опановувати проф. Варшавської консерваторії Тадеуш Охлєвський й викладач Кременецького ліцею Є. Гаше, а фортепіанну гру – Б. Кон, Джевоцький, М. Мрочковська (також викладачка Кременецького ліцею).

Упродовж 1 липня – 3 серпня 1935 р. працювали курси диригентів народних хорів, метою яких була підготовка диригентів із відповідними знаннями для поглиблення музичної культури сільських жителів. Курс керівників хорів очолював кременчанин І. Гіпський. У 1935 році 30 осіб успішно закінчили курси й отримали посвідчення диригента хору.

У 1938 р. на місячних диригентських курсах навчався колишній регент Почаївської Лаври Петро Думицький. У свідоцтві про закінчення курсів відзначено, що на курсах викладалися основи музики, сольфеджіо, репертуар волинських народних хорів (теоретична і практична частини) та диригування хором. Свідоцтво завірено підписами директора Б. Рутковського та викладачами В. Рачковським, В. Ляскі та І. Гіпським.

Курси стають популярними в усій державі. Якщо в 1929 р. заняття відвідували 60 слухачів, то у 1932 р. – 232. Курсантами Музичного осередку були не тільки волиняни, а й учителі з Поділля, Помор'я, Віленщини, слухачі із Литви, Канади, Німеччини, Австрії. Як стверджував К. Главічка, курсам могла позаздрити не одна держава й вони були винятковою справою не лише з польського погляду, а й європейською справою.

Щоби поглибити й розширити музичну культуру слухачів, ознайомити їх з кращими зразками світової класики у живому виконанні, керівництво осередку запрошувало до Кременця відомих польських артистів. У різний час у Кременецькому ліцеї виступали солісти, які здобули світове визнання: З. Адамська-Таврошевічова (віолончель), А. Міхаловський (вокал), Я.Висоцька-Охлєвська (ф-но), Б. Кон (ф-но), Т. Охлєвський (скрипка), В. Рачковський (ф-но), М. Шалєвський (альт), С. Таврошевіч (скрипка) та інші. Крім сольних виконавців, у концертах брали участь інструментальні колективи: Польський Квартет, квартет Польського радіо, військовий оркестр 18 полку м. Сквєрнєвіц.

Заняття проводилися в Колонному залі Кременецького ліцею, який, на жаль, не завжди міг вмістити всіх бажаючих. Кожен виступ коментував керівник цих курсів, проф. Б. Рутковський, який давав характеристику виконуваного твору. Програма підбиралася так, щоб у сукупності забезпечити музичні знання та музичний розвиток учителя.

У перший рік занять слухачів Музичного осередку було ознайомлено з музичними формами (танець, сюїта, соната, пісня). На наступний рік прослухані твори для клавесину і верджиналу XVI – XVII ст., струнних інструментів XVII – XVIII ст. і сучасних днів дали можливість проаналізувати розвиток форм у хронологічному порядку. Заняття 1930 р. ознайомили курсантів з музикою епохи класицизму та романтизму. 1931 р. присвячувався польській музиці від XVI ст. до 20-х р. XX ст. У 1932 р. слухачі на десяти заняттях знайомилися з історією національних музичних шкіл.

У 1937 р. в музичні аудиції впроваджено виступи новоствореного оркестру, у складі якого виступали військовий оркестр 18-го полку м. Скєрнєвіц, викладачі та слухачі Музичного осередку. За досить короткий час музиканти під керівництвом диригента Польського радіо О. Страчинського та В.Рачковського опрацювали увертюри Х.Глюка "Іфігенія в Тавриді" та В. Желєнського "В Татрах", Незакінчену симфонію Ф. Шуберта, акомпанемент до концертів Ф. Ліста й Карловича.

Кременецький ліцей відіграв важливу роль у розвитку музичної культури Волині 20 – 30-х років XX століття. Аналізуючи діяльність Музичного канікулярного осередку, можемо констатувати, що робота була організована фахово й цікаво. Слухачі отримали можливість під керівництвом найкращих викладачів консерваторій поглибити свої знання з багатьох музичних предметів, вдосконалити майстерність гри на фортепіано і скрипці, здобути навички керування хором та оркестром. Важливим моментом було відвідання аудицій, на яких відомі польські артисти знайомили слухачів з кращими зразками світової музичної класики. Участь курсантів у музичних аудиціях, зокрема завдяки спільним репетиціям із відомими виконавцями, сприяла набуттю навиків ансамблевої гри, поповненню виконавського репертуару, вдосконаленню майстерності.

СЛІДАМИ ВЕРНІСАЖІВ КРЕМЕНЕЦЬКОЇ «ПАЛІТРИ»

Євген УДІН,
заслужений художник України

Відрадно, що традиції малярського мистецтва старовинного Кременця відроджуються, продовжуються і знаходять щораз нове вираження. Так, виставка робіт жіночого мистецького гурту «Палітра»(керівник Тетяна Балбус) експонувалася в Тернополі у картинній галереї «Мистецька палітра» бібліотеки для юнацтва. В експозиції представлено 32 картини різних жанрів і технік виконання. У виставці брали участь Тетяна Балбус, Олександра Панфілова, Богдана Гуменюк, Юлія Трачук, Іванна Погонець, Катерина Склярук, Марія Швед, Наталя Волянюк, Олена Павлович.

Художні твори «Палітри» – ніжні та романтичні, яскраві і неповторні, бо створені тендітними жіночими руками учасниць гурту. Кожна з них має власний стиль у мистецтві, улюблені мотиви зображення, використовує свої матеріали та техніки виконання. У картинній галереї звучали теплі слова в їх адресу і красива музика, яку подарували студентки Тернопільського музичного училища ім. Соломії Крушельницької. Тут разом із гостями роботами гурту милувалися і висловлювали свої думки та побажання заслужені художники України Євген Удін (автор замітки) та Ярослав Омелян, заслужений майстер народної творчості України Антон Гриб, відомий тернопільський художник Юрій Чумак.

Художниці розповіли, як їм вдається відображати у своїх творах навколишній світ, де кожний новий день, кожний схід сонця – це неповторне диво, казка, краса світу, в якому хочеться без кінця дивитися на розквітлу черемху, вдихати п'янкий запах бузку, милуватися яскравою веселкою, яка виграє в небі після весняного грозового дощу...

У Вишнівецькому замку відбулося відкриття ще однієї виставки художніх робіт «Палітра». На її відкритті художниць привітали директор Будинку культури Євгенія Качан, вишнівецькі художники Ігор Зеленевич, Роман Навроцький, Андрій Присяжнюк, директор Професійного ліцею Василь Мороз і його студенти, наукові працівники Вишнівецького відділення національного заповідника «Замки Тернопілля» Микола Кибалюк і Любов Шиян.

Традиція експонування робіт сучасних художників у Замку започаткована нещодавно, з відкриттям нового залу для проведення виставок, тут особливо вітаються прагнення молодих художників поділитися своєю творчістю. За словами працівників музею, підтримка сучасного мистецтва дуже важлива, оскільки відтворення Вишнівецького замку неможливе без підтримки традицій, без живого спілкування, без того ланцюжка, який поєднує минуле з майбутнім.

Художники відмітили, що протягом кількох десятиліть в Україні був особливо популярним академізм, а нині поширене поєднання стилів, абстракціонізм та використання авторських технік, «Європа відходить від академізму. Все більшою популярністю користуються абстракції, композиції з кольорових плям». Серед експонованих робіт виокремили архітектурні пейзажі, акварелі, декоративні композиції, різноманіття стилів та індивідуальність мисткинь. Побажали учасницям гурту «Палітра» працювати з великими форматами, відійти від академічних постановок та композицій, поекспериментувати з кольоровою гамою, оскільки культура кольору – дуже тонка річ, і лише за допомогою поєднання барв можна сказати дуже багато.

СТАРОВИННИЙ КРЕМЕНЕЦЬ НА ПОЛОТНАХ МИКОЛИ ПАЗІЗІНА

Олександра ПАНФІЛОВА,
кандидат мистецтвознавства

Серед важливих подій мистецького життя осіннього Кременця найбільш знаменною стало відкриття у виставковій залі Кременецького краєзнавчого музею персональної тематичної виставки заслуженого художника України, члена Національної спілки художників України Миколи Пазізіна. До слова, художник зарекомендував себе в галузях станкового живопису та рисунка, його роботи знаходяться у численних музеях, державних установах та колекціях України, Росії, Польщі, Італії, Австрії, Чехії, Словаччини, Німеччини, Франції, Ізраїлю, Англії, Австралії, Канади, США. Творча біографія митця налічує більше 300 обласних, всеукраїнських та міжнародних виставок, з них 50 – персональних і майже 100 – за кордоном.

Особливим сюрпризом для місцевих поціновувачів мистецтва майстром була обрана кременецька тематика експозиції творів. Іменитий художник не вперше демонструє свої роботи в Кременці. Закоханий у колоритне затишне містечко, він упродовж 37 років відтворює його у своїх пленерних працях. Окрім діючої виставки, у творчому доробку художника зустрічаємо "Кременець – місто Юліуша Словацького", "Мій Кременець", які красномовно звеличують красу нашого краю. Ошатне волинське містечко постає на живописних полотнах художника у всій своїй мальовничій привабливості: осяяне сонячними ранковими променями, омите весняними дощами, оповите в'язкими осінніми туманами, поетичне і неповторне. Разом із митцем ми крокуємо бруківкою звивистих завулків, милуємося старовинною архітектурою, мандруємо зеленими пагорбами гір, вдихаємо витончену атмосферу міста. Кременець М. Пазізіна особливий – наче відгомін його славного минулого, місця творчих злетів і досягнень художників-авангардистів дорадянського періоду.

Варто пригадати, що Кременець здавна приваблював художників. Його популярність зросла у передвоєнний період XX століття, коли він у лічені роки став постійним місцем проведення літніх пленерів передової мистецької еліти Польщі.

Становленню міста як потужного художнього центру та його добрій репутації у малярських колах значною мірою сприяла діяльність відновленого Кременецького ліцею. Тогочасне місто зберегло чудові зразки дерев'яної архітектури XVIII і XIX століть, які у поєднанні з комплексом барокових поєзуїтських будівель гармонійно вписувались у ландшафт Кременецьких гір. Митці, які побували тут, часто переїжджали сюди на прожиття. Ними була започаткована картинна галерея Кременецького ліцею. Згодом Краківська академія мистецтв обирає Кременець місцем постійних пленерів. Саме з цього моменту його згадують у мистецтвознавчих джерелах як художній осередок, сполучну ланку українсько-польських мистецьких взаємин.

Для творчих кіл 30-х років XX століття характерними є групові утворення («за інтересами») плеяди художників, які намагалися концептуалізувати власну творчість і процес проведення виставок: виставка як акція, акція як подія, подія як можливість творчого росту. У Кременці перебували знамениті польські художники-авангардисти з груп „Zwornik", „Komitet Paryski" (капісти), „Linea", об'єднання Grupy Dziesiciu та інші, котрі мали вплив на формування естетично-мистецького світогляду багатьох українських митців. Всі вони захоплювались французьким імпресіонізмом та новаторським постімпресіонізмом і вважали основним завданням живопису висвітлення творчих ідей за допомогою елементів колористики. Завдяки ним у цей період на теренах тогочасної Польщі фактично не було жодної значної виставки без кременецьких пейзажів.

Кременець, як потужний мистецький осередок, перебував у стані безперервного напруженого пошуку, прагнучи не тільки відображати, але й формувати притаманними йому засобами нові риси культурного життя. Масштабність та значущість процесу підтверджується і тим, що він охопив усі без винятку сфери і жанри художньої творчості та перетворив місто на своєрідний художній фестиваль, де, крім виставок творів образотворчого мистецтва, педагогічної творчої діяльності, відбувалися також супутні літературно-музичні акції. За розмахом своєї діяльності кременецька мистецька школа не могла зрівнятися з такими художніми центрами, як Львів, Київ, Вільно, Краків, проте її вагома роль у професійній підготовці митців та піднесенні духовно-мистецької спадщини залишається беззаперечною. У наш час частина творів з кременецьких пленерів, крім Кременця, знаходиться у музеях та приватних збірнях Кракова, Варшави, Вроцлава, Любліна, Тернополя, Львова.

Живописний доробок нашого славного земляка Миколи Пазізіна є не лише зразком клопіткої праці, високої художньої майстерності, а й відгомоном славних традицій, непорушним зв'язком між творцями різних епох. Як і шановані колористи епохи модерну, наш сучасник акцентує увагу саме на пленерних роботах, які якнайяскравіше змальовують неповторність нашого рідного міста.

"Замок" - газета КОГПА ім.Тараса Шевченка
Видається українською мовою.
Свідоцтво **ТР №422-22Р**, 05.12. 2006 р.
Індекс **96492**
Засновник і видавець: трудовий колектив КОГПА ім. Тараса Шевченка

Наш розрахунковий рахунок:
35427008001808
МФО 838012
УДК в Тернопільській області
ЗКПО 02125556

Головний редактор
Анатолій БАГНЮК
Літературний редактор, відповідальний секретар
Ніна БАГНЮК

Редактор-дизайнер
Сергій ЮРЧУК
Художньо-технічний редактор
Валентина КАЩУК
Фотохудожник
Петро ДАНИЛЮК

Видрукувано у друкарні "Від і до" м.Чернівці, вул. Заводська, 37в

Наклад 1000 прим.

Наша адреса: 47003, вул. Ліцейна, 1, м.Кременець, Тернопільська обл.